

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY ŻERKÓW

Oprac.

Pracownia Dokumentacji Ekologicznych

Poznań:

mgr Maria Mielcarek upr. urb. 921/89

mgr Jacek Cielewicz

inż. Stefan Dutkowiak

mgr inż. arch. Iwona Stachowska

mgr inż. arch. Andrzej Stachowski

dr Zbigniew Ziętkowiak

listopad 1998.r.

Spis treści

	strona
INFORMACJE WSTĘPNE	6
1. Przedmiot i zakres opracowania	6
2. Forma opracowania	7
3. Tok formalno-prawny sporządzania Studium	8
4. Tok merytoryczny sporządzania Studium	9
5. Aktualnie obowiązujące w gminie akty prawa miejscowego określające jej politykę przestrzenną	12
cz. I UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	14
1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY	15
1.1. Położenie i pozycja gminy w regionie	15
1.2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	16
1.2.1. Położenie gminy w wyodrębnionych w "Studium zagospodarowania przestrzennego woj. kaliskiego" sferach polityki przestrzennej województwa	17
1.2.2. Programowane zadania rozwojowe o charakterze ponadlokalnym (krajowe, wojewódzkie, branżowe) na terenie miasta i gminy Żerków	18
1.2.3. Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z uwarunkowań rozwoju województwa	19
2. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	20
2.1. Rzeźba terenu	20
2.2. Warunki geologiczno-gruntowe	22
2.3. Surowce mineralne	23
2.4. Wody powierzchniowe	24
2.5. Wody podziemne	26
2.6. Stan środowiska	27
2.6.1. Zanieczyszczenie i ochrona wód	27
2.6.2. Degradacja lasów	30
2.6.3. Inne zjawiska degradacji środowiska	30

3.	OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW SZCZEGÓLNYCH	31
3.1.	Park krajobrazowy	31
3.1.1.	Charakterystyka Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego	31
3.1.2.	Ustalenia planu ochrony Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego	34
3.1.3.	Wytyczne do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wynikające z planu ochrony parku krajobrazowego.	37
3.1.4.	Identyfikacja problemów i konfliktów wymagających rozwiązania na podstawie planu ochrony parku krajobrazowego	38
3.1.5.	Wytyczne z operatu strefowania	40
3.2.	Rezerwat przyrody.	41
3.3.	Obszar chronionego krajobrazu	41
3.4.	Pomniki przyrody	42
3.5.	Inne obszary przyrodniczo cennie proponowane do ochrony szczególnej	44
3.6.	Parki podworskie	46
3.7.	Lasy ochronne	46
3.8.	Ochrona zasobów środowiska kulturowego	46
4.	SFERA PRZESTRZENNO-SPOŁECZNA GMINY	49
4.1.	Struktura funkcjonalno-przestrzenna i użytkowanie gruntów.	49
4.2.	Stan własności gruntów	51
4.3.	Stan demograficzny gminy.	54
4.4.	Osadnictwo	58
4.4.1.	Sieć osadnicza i układ administracyjny	58
4.5.2.	Ogólna charakterystyka rozwoju układów przestrzennych jednostek osadniczych	60
4.5.3.	Ruch budowlany w gminie	68
4.6.	Wyposażenie wsi w infrastrukturę społeczną i techniczną	68
4.7.	Wnioski	71

5.	UWARUNKOWANIA ROZWOJU FUNKCJI GOSPODARCZYCH	73
5.1.	Struktura własnościowa i działowa jednostek gospodarczych.	73
5.2.	Rolnictwo	74
5.2.1.	Rolnicza przestrzeń produkcyjna	74
5.2.2.	Struktura własności	78
5.2.3.	Gospodarka indywidualna	79
5.2.4.	Obsługa rolnictwa	80
5.2.5.	Ocena stanu rolnictwa w gminie	81
5.2.6.	Ochrona przeciwpowodziowa i melioracje	81
5.2.7.	Gospodarka rybacka	82
5.3.	Turystyka i wypoczynek	83
5.4.	Gospodarka leśna	85
5.4.1.	Gospodarka leśna Nadleśnictwa Jarocin	85
5.4.2.	Projektowane zalesienia	87
5.5.	Analiza dochodów i wydatków gminy.	88
6.	UWARUNKOWANIA KOMUNIKACYJNE	91
6.1.	Komunikacja drogowa	91
6.2.	Komunikacja kolejowa	92
6.3.	Komunikacja autobusowa	93
6.4.	Komunikacja rowerowa	93
7.	UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	94
7.1.	Zaopatrzenie w wodę	94
7.2.	Gospodarka wodno-ściekowa	95
7.3.	Gospodarka odpadami	98
7.4.	Zaopatrzenie w gaz	99
7.5.	Elektroenergetyka	100
7.6.	Telekomunikacja	100

8.	UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	101
8.1.	Szanse i zagrożenia rozwoju gminy (uwarunkowania zewnętrzne).	101
8.2.	Atuty i słabości rozwoju gminy	102
8.3.	Funkcje gminy.	104
8.4.	Determinanty rozwoju miasta i gminy	106
cz. II	KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	108
1.	CELE ROZWOJU MIASTA I GMINY	109
2.	FUNKCJE MIASTA I GMINY	110
3.	KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO	112
3.1.	Obszary objęte ochroną lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych	112
3.2.	Kształtowanie systemu ekologicznego miasta i gminy	113
3.3.	Ochrona zasobów środowiska kulturowego	116
4.	KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY	117
4.1.	Strefy funkcjonalno-przestrzenne	117
4.2.	Zasady gospodarowania w parku krajobrazowym	119
4.3.	Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej	119
4.4.	Kształtowanie systemu osadniczego oraz przestrzeni wiejskich jednostek osadniczych	121
4.5.	Kształtowanie przestrzeni miejskiej Zerkowa	127
4.6.	Kierunki rozwoju funkcji rekreacyjnej	130
5.	KIERUNKI ROZWOJU UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO	134
5.1.	Rozwój sieci drogowej	134
5.2.	Komunikacja kolejowa	135
5.3.	Drogi rowerowe	135
5.4.	Parkingi dla obsługi ruchu turystycznego	136
6.	KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	137
6.1.	Gospodarka wodna i zaopatrzenie w wodę	137

6.2.	Gospodarka ściekowa	139
6.3.	Gospodarka odpadami	140
6.4.	Zaopatrzenie w energię elektryczną	141
6.5.	Zaopatrzenie w gaz	142
6.6.	Telekomunikacja	142
cz.III	ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY.	143
1.	Zasady realizacji polityki przestrzennej miasta i gminy w zakresie struktury funkcjonalnej.	144
1.1.	Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe	146
1.2.	Polityka przestrzenna gminy w zakresie rolnictwa	148
1.3.	Gospodarka nieruchomościami - tworzenie gminnego zasobu nieruchomości	149
2.	ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU	150
3.	REALIZACJA POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY PO WPROWADZENIU REFORMY USTROJOWEJ PAŃSTWA	154
3.1.	Zasady realizacji polityki przestrzennej po 1.1.1999 r.	154
3.2.	Zasady realizacji polityki przestrzennej Gminy w zakresie komunikacji	157

INFORMACJE WSTĘPNE.

1. Przedmiot i zakres opracowania.

Przedmiotem opracowania jest „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków”.

Studium sporządza się w celu określenia polityki przestrzennej gminy.

Studium jest wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy w tym właśnie zakresie, przedstawia stanowisko gminy w stosunku do tego jaką politykę przestrzenną gmina zamierza realizować obecnie i w przyszłości.

Różnica pomiędzy studium a miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego polega na tym, że studium kreuje politykę przestrzenną gminy, a miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ją konkretyzuje.

Sam termin „polityka przestrzenna” definiowany jest jako sfera działania ludzkiego, mającego za zadanie ustalenie celów i środków kształtowania, zagospodarowania i użytkowania przestrzeni (traktowanej podmiotowo) dla zapewnienia ładu przestrzennego i harmonii układów funkcjonalnych.

Polityka przestrzenna gminy rozumiana jest też jako celowe oddziaływanie władz gminy na wszelką działalność wszelkich podmiotów na jej terenie, mającą istotny wpływ na sposób zagospodarowania i zabudowy oraz jego zmiany.

Polityka przestrzenna integruje przestrzenne aspekty różnych programów szczegółowych (np. mieszkaniowego, ochrony środowiska, społeczno-gospodarczego, transportowego itd.).

Studium nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu - stanowić będzie natomiast **jedyne opracowanie planistyczne obejmujące obszar całej gminy**, na podstawie którego następować będzie koordynacja działań i ustalanie kolejności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Sfera gospodarki przestrzennej stanowi istotny dla samorządu gminy instrument dla realizacji celów społeczno-ekonomicznych.

Studium zawiera normy określające kierunki i sposoby działania organów i jednostek pozostających w systemie organizacyjnym gminy.

Studium stanowić może także podstawę do dalszych opracowań o charakterze operacyjnym np.: strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, programy inwestycji, programy przedsięwzięć publicznych, tworzenia gminnych zasobów nieruchomości, programy promocji gminy.

Przy sporządzaniu Studium gminy istnieje obowiązek uwzględnienia uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ŻERKÓW” - opracowano w zakresie określonym art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415 z późn. zm.) z uwzględnieniem wniosków wynikających z planowanych zadań ponadlokalnych oraz przepisów szczególnych (m. in. ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, ustawy o gospodarce nieruchomościami, ustawy o lasach, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawy o ochronie dóbr kultury, prawa wodnego, prawa geologicznego i górniczego, prawa budowlanego), uzupełnione o zagadnienia wynikające ze specyfiki gm. Żerków.

2. Forma opracowania.

Na opracowanie składają się:

1) stanowiące załącznik do uchwały o przyjęciu Studium:

- tekst Studium
- mapa w skali 1:10 000 obszaru gminy pt. „Polityka przestrzenna gminy”

2) stanowiące dokumentację merytoryczną studium następujące plansze:

- „Mapa stanu użytkowania terenu i infrastruktury technicznej” w skali 1: 10 000
- „Mapa powiązań przyrodniczych i funkcjonalno-przestrzennych gminy z otoczeniem” w skali 1: 25 000

- „Mapa uwarunkowań w zakresie sfery przyrodniczej, społeczno-gospodarczej, przestrzennej, infrastruktury technicznej - w skali 1:10 000.

3) dokumentacja formalno-prawna Studium.

3. Tok formalno-prawny sporządzania Studium.

Prace nad sporządzaniem „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków” przebiegały wg następującego harmonogramu:

1. Uchwała nr XIII/81/96 Rady Miejskiej Żerkowa z dnia 28 marca 1996 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków (podjęta na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 9 z późn. zm.) oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415 z późn. zm.)
2. Wystąpienie Zarządu Miasta i Gminy Żerków do Wojewody Kaliskiego pismem nr UAN-7321/1/98 z dnia 21 stycznia 1998 r. o określenie zadań dla gminy wynikających z uwarunkowań i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa, a w szczególności zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych, które muszą być uwzględnione w Studium (na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415).
3. Powiadomienie przez Zarząd Miasta i Gminy pismem nr UAN/7321/2/98 z dnia 21 stycznia 1998 r. odpowiednich organów administracji rządowej, zainteresowanych instytucji i jednostek organizacyjnych (wg załączonego rozdzielnika) o przystąpieniu do sporządzania Studium z prośbą o nadesłanie swoich uwag i wniosków dotyczących sposobu zagospodarowania miasta i gminy Żerków, które powinny być uwzględnione w Studium.

4. Pismo z Urzędu Wojewódzkiego nr z dnia 1998 r. do Burmistrza Miasta i Gminy Żerków, podpisane z up. Wojewody Kaliskiego przez Z-cę Dyrektora Wydziału Regionalnego wraz z załączonym opracowaniem pt. „Wstępna informacja o polityce przestrzennej państwa na terenie województwa kaliskiego”
5. Pismo z Urzędu Wojewódzkiego - Wydziału Rozwoju Regionalnego i Zagospodarowania Przestrzennego nr RRZP-7320/IV/8/97 z dnia 6 lutego 1998 r. do Burmistrza Miasta i Gminy Żerków, podpisane przez Dyrektora Wydziału, z załączoną opinią nr 3/97 Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w sprawie Planu Ochrony Parku Krajobrazowego Żerkowsko-Czeszewskiego, celem wykorzystania w pracach nad Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

6. Odpowiedzi organów oraz instytucji zawierające wnioski do Studium.

Zarząd Miasta i Gminy powiadomił o przystąpieniu do sporządzenia Studium gm. Żerków, nie tylko organy, które będą opiniować ukończone Studium, a więc zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym Wojewodę, zarządy gmin sąsiednich, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz właściwe terytorialnie organy wojskowe i bezpieczeństwa państwa, a także wiele innych jednostek organizacyjnych (wg rozdzielnika do pisma nr UAN/7321/2/98 z dnia 21 stycznia 1998 r.).

Istotnych dla studium odpowiedzi udzielili poza Wojewodą, także gestorzy sieci infrastruktury technicznej i komunikacji.

4. Tok merytoryczny sporządzania Studium.

Tok merytoryczny obejmował dwie podstawowe fazy opracowania Studium:

I. Faza diagnostyczna

⇒ stanowiąca podstawę dla pierwszej części dokumentu końcowego Studium - Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego

II. Faza kreatywna

⇒ stanowiąca podstawę dla drugiej części dokumentu końcowego studium - **Kierunki zagospodarowania przestrzennego**

Prawidłowa realizacja fazy diagnostycznej daje podstawy do podejmowania trafnych decyzji o kierunkach zagospodarowania przestrzennego.

Analizy niezbędne do opracowania diagnozy prowadzone były w przyrodniczych granicach funkcjonalnych, natomiast wnioski z tych prac sprowadzono do granic gminy.

Rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy i uwarunkowań jej rozwoju jest niezbędną podstawą dla określenia wszystkich ograniczeń, atutów i szans wynikających z położenia gminy w sensie geograficznym, funkcjonalnym, gospodarczym, komunikacyjnym, stanu społeczno-ekonomicznego i kulturowego gminy, stanu infrastruktury technicznej.

Rzetelna i bogata baza informacyjna o gminie pozwala uzasadnić słuszność przyjętych w polityce przestrzennej gminy - rozwiązań i koncepcji jej rozwoju.

Reasumując, podstawowymi zadaniami Studium wynikającymi z ustaw o samorządzie terytorialnym oraz o zagospodarowaniu przestrzennym są:

- ◊ rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów, związanych z jej rozwojem,
- ◊ sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy, w tym zasad ochrony interesu publicznego,
- ◊ stworzenie podstawy do koordynacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych na podstawie rozpraw administracyjnych (bez mpzp)
- ◊ promocja rozwoju gminy.

Dla określenia uwarunkowań rozwoju przeprowadzono:

- 1) opracowanie analiz ilościowych i jakościowych w odniesieniu do sfery przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej, infrastrukturalnej gminy w relacji ich do przestrzeni oraz zadań własnych samorządu, mających na celu rozpoznanie zasobów gminy¹.

¹ W tym celu m. in. opracowano zestaw tabel dot. mieszkalnictwa, demografii, wyposażenia wsi sołeckich w obiekty infrastruktury społecznej i technicznej, zagadnień produkcji rolnej i obiektów obsługi rolnictwa, do których dane przekazane zostały przez Urząd Miasta i Gminy. Wykorzystano również dane z Urzędu Rejonowego w Jarocinie oraz Roczników statystycznych woj. kaliskiego.

- 2) rozpoznania stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego, w tym wyodrębnienie obszarów aktualnie prawnie chronionych i obszarów wymagających ochrony w przyszłości na podstawie przepisów szczególnych,
- 3) rozpoznania procesów i zjawisk, które wpływają lub mogą wpływać na zagospodarowanie przestrzenne,
- 4) wstępnego zidentyfikowania problemów związanych z funkcjonowaniem gminy oraz realizacji zadań własnych gminy wymagających rozwiązania w studium,
- 5) rozpoznania potrzeb oraz aspiracji społeczności gminy i władz samorządowych²
- 6) rozpoznania zadań wynikających z celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa oraz zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych (zgodnie z art. 6 ust. 2 oraz art. 6 ust. 4 pkt. 6 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym)

Faza II - określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego - polegała na sformułowaniu długofalowego przekształcania struktury przestrzennej gminy, zgodnego z jednej strony z celami rozwoju gminy, przyjętymi funkcjami rozwojowymi, z drugiej strony wynikającego z możliwości i ograniczeń stanu istniejącego, a więc rozpoznanych w I fazie uwarunkowań.

Zakres ustaleń określa ramowo ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym. W zależności od specyfiki gminy mogą one ulegać rozszerzeniu lub uszczegółowieniu.

Dokument Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków formułuje kierunki zagospodarowania przestrzennego w 6 działach:

- I. Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego.

² W tym celu o przystąpieniu do sporządzania Studium zostało powiadomione oprócz ustawowo wymaganych organów i jednostek, szerokie gremium organizacji społeczno-kulturowych i podmiotów gospodarczych działających na obszarze miasta i gminy.

II. Kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta i gminy, w tym:

- 1) określenie obszarów wyłączonych z zabudowy, z wyodrębnieniem obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- 2) określenie obszarów predysponowanych do rozwoju i intensyfikacji procesów urbanizacyjnych z wyodrębnieniem preferowanej lub dopuszczalnej funkcji, z uwzględnieniem potrzeb ochrony środowiska, rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, ładu przestrzennego,
- 3) określenie obszarów koniecznych lub proponowanych przekształceń, w aspekcie ładu przestrzennego, ochrony środowiska, podniesienia standardów życia mieszkańców
- 4) określenie obszarów koncentracji przedsięwzięć publicznych i gospodarczych (obszarów strategicznych).

III. Kierunki rozwoju układu komunikacyjnego oraz obsługi komunikacyjnej miasta i gminy.

IV. Kierunki kształtowania i rozwoju sieci i urządzeń infrastruktury technicznej w aspekcie ochrony środowiska i podniesienia standardu życia mieszkańców.

V. Wyodrębnienie obszarów, dla których sporządzanie miejscowych planów jest obowiązkowe:

- na podstawie przepisów szczególnych,
 - z uwagi na istniejące uwarunkowania
- oraz ustalenia dotyczące zakresu regulacji tych planów.

Końcowy etap studium formułuje politykę przestrzenną gminy, czyli działania, które mają skonkretyzować określone kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz osiągnięcie określonych celów.

5. Aktualnie obowiązujące w gminie akty prawa miejscowego określające jej politykę przestrzenną.

Do końca 1999 r. obowiązują:

1) miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków zatwierdzony Uchwałą Nr 31/89 Rady Narodowej Miasta i Gminy Żerków z dnia 28 czerwca 1989 r. (opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Kaliskiego Nr 33/89, poz. 408),

2) miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Żerkowa zatwierdzony Uchwałą Nr 113/88 Rady Narodowej Miasta i Gminy Żerków z dnia z dnia 9 czerwca 1988 r. (opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Kaliskiego Nr 18/88, poz. 872)

- usankcjonowane Uchwałą Nr IV/28/94 Rady Miejskiej Żerkowa z dnia 28 listopada 1994 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XVII/109/93 Rady Miasta i Gminy w Żerkowie z dnia 25 marca 1993 r. w sprawie oceny aktualności miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Żerków oraz uchwały Nr XVII/110/93 Rady Miasta i Gminy w Żerkowie z dnia 25 marca 1993 r. w sprawie oceny aktualności miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków (opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Kaliskiego Nr 21/94, poz. 164).

Dla części zachodniej gminy został sporządzony nowy plan miejscowy, który został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/159/98 Rady Miejskiej Żerkowa z dnia 27 kwietnia 1998 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków - w obrębie wsi Bieździadów, Chrzan, Stęgosz i Żólków (opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Kaliskiego Nr 15/98, poz. 80).

Na tym obszarze obowiązywać będą, w zasadzie bezterminowo, ustalenia tego planu, do czasu zaistnienia konieczności zmiany tych ustaleń lub zmiany obowiązujących przepisów.

Cz.I.

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO.

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY.

1. 1. Położenie i pozycja gminy w regionie

Gmina Żerków położona jest w północnej części województwa kaliskiego, przy granicy z województwem poznańskim i konińskim³.

Sąsiaduje:

- ⇒ od północy: z gminami Miłosław i Kołaczkowo (woj. poznańskie)
- ⇒ od wschodu: z gminą Pyzdry (woj. konińskie) oraz z gminami Gizalki i Czermin
- ⇒ od południa: z gm. Kotlin
- ⇒ od południowego zachodu: z gminą Jarocin
- ⇒ od zachodu: z gm. Nowe Miasto n/Wartą (woj. poznańskie)

W zakresie powiązań przyrodniczych istotne znaczenie mają doliny Warty i Proсны stanowiące korytarze ekologiczne w ogólnokrajowej sieci terenów cennych przyrodniczo. Ponadto doliny Warty i Proсны stanowią zasobne zbiorniki wód podziemnych.

W układzie obszarów chronionych centralną pozycję zajmuje tu Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy, do którego należy część północna i środkowa gminy. Poprzez dolinę Warty i Proсны gmina ma powiązania z Nadwarciańskim Parkiem Krajobrazowym. Po północnej stronie Warty do parku krajobrazowego należą Lasy Czeszewskie.

Duże znaczenie mają drogi krajowe: międzyregionalna relacji Poznań - Pleszew - Ostrów Wlkp. - Kępno - Gliwice (przebiegająca poza granicami gminy od strony zachodniej) oraz regionalna Jarocin - Rychwał (Konin).

W mieście Żerkowie krzyżuje się kilka dróg wojewódzkich: Jarocin - Żerków - Śmielów - Pyzdry, Nowe Miasto - Żerków - Dobieszczynna - Gizalki, Radlin - Żerków - Raszewy - Przybysław - Pogorzelica (prom na Warcie) - Miłosław - Września.

³ Od 1 stycznia 1999 r. w wyniku reformy administracyjnej w kraju, gmina Żerków znajduje się w województwie wielkopolskim, w powiecie jarocińskim.

Przez gminę przebiega też linia kolejowa Gniezno - Jarocin ze stacją na terenie gminy w Chrzanie.

Osada, a potem miasto Żerków początkowy swój rozwój zawdzięcza położeniu na szlaku handlowym Wrocław - Toruń.

Na dalszy rozwój gospodarczy i kulturalny tych ziem wpływ miało najpierw położenie w centrum Wielkopolski, a w okresie zaborów na granicy wschodniej Wielkiego Księstwa Poznańskiego i zaboru pruskiego. We dworach utrzymywano atmosferę polskości, oddziaływującą na cały region (Żerków, Śmielów, Brzostków, Dębno).

Rozwój osadnictwa w okolicach Żerkowa związany jest przede wszystkim z uprawą ziemi.

Aktualnie Żerków jest niewielkim miasteczkiem rolniczym z ograniczonym zakresem usług.

Funkcje gminy wynikają z jej położenia i uwarunkowań geograficzno-przyrodniczych. Dominującą jest funkcja rolnicza związana z produkcją polową i hodowlą oraz obsługa rolnictwa, w mniejszym stopniu także turystyka i gospodarka leśna, których podstawą są walory i zasoby północnej i środkowej części gminy (lasy, krajobraz, zabytki, muzeum).

Z uwagi na powołanie Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego, obejmującego swym zasięgiem większą część gminy, funkcje gminy ewoluować będą w kierunku zwiększenia roli turystyki i krajoznawstwa, z ograniczonym zakresem rozwoju funkcji produkcyjnych.

Ogólnie położenie gminy w regionie pod względem przyrodniczym można ocenić jako bardzo atrakcyjne, natomiast funkcjonalno-przestrzennym (w strefie przejściowej pomiędzy regionem rolniczym i turystyczno-wypoczynkowym) i komunikacyjnym jako mniej korzystne.

1.2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W trakcie sporządzania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków” otrzymano z Urzędu Wojewódzkiego „Wstępną informację o polityce przestrzennej państwa na

terenie województwa kaliskiego⁴ zawierającą dane o problemach przestrzennych dotyczących gminy Żerków, związanych z funkcjami ponadlokalnymi.

Elementy te nie mają aktualnie wszystkich znamion zadań rządowych należących do właściwości naczelnych i centralnych organów administracji rządowej oraz wojewodów, o których mowa w art. 58, ust.1. oraz art. 59 ust. 1 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, lecz stanowią elementy uwarunkowań rozwoju, które brane są pod uwagę w równoległym opracowywanym „Studium zagospodarowania przestrzennego województwa kaliskiego⁵” lub z niego wynikają. Wiele z tych elementów to potencjalne zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, toteż ich uwzględnienie w trakcie sporządzania „Studium... gminy” wydaje się konieczne.

Ponadto we wstępnej koncepcji „Studium zagospodarowania przestrzennego województwa kaliskiego” określone zostały pewne uwarunkowania rozwoju dla gminy Żerków:

1.2.1. Położenie gminy w wyodrębnionych w „Studium zagospodarowania przestrzennego woj. kaliskiego” strefach polityki przestrzennej województwa.

W w/w Studium województwo zostało podzielone na obszary funkcjonalne różniące się predyspozycjami środowiska i dotychczasowym stanem zagospodarowania. Gmina Żerków prawie w całości położona jest w obszarze preferowanym do rozwoju funkcji turystycznej i gospodarki leśnej (północny skraj województwa). Tylko niewielki południowo-wschodni fragment gminy zakwalifikowano do obszaru najwyższego zurbanizowania, preferowany do rozwoju produkcji przemysłowej i rolniczej.

Analiza uwarunkowań rozwoju pozwoliła na wyodrębnienie stref polityki przestrzennej.

⁴ Wojewoda Kaliski 1997: „Wstępna informacja o polityce przestrzennej państwa na terenie województwa kaliskiego dla potrzeb studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin - miasto i gmina Żerków”.

⁵ Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Kaliszu.

Gmina Żerków znajduje się w strefie A - rozwoju funkcji turystycznej i gospodarki leśnej o preferowanych kierunkach rozwoju:

- ⇒ rozwój turystyki (w tym agroturyzm)
- ⇒ rozwój rolnictwa ekologicznego
- ⇒ gospodarki leśnej

Południowo-wschodni skrawek gminy leżący w strefie B - produkcji rolnej, preferowany jest do rozwoju rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego.

W systemie osadniczym miasto Żerków pełni rolę ośrodka lokalnego, podstawowego, o funkcji mieszkaniowej i turystyczno-wypoczynkowej.

Wskazano też na konieczność przyspieszenia rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej. Przewidywana jest lokalizacja urządzeń związanych z rolnictwem, leśnictwem i obsługą ruchu turystycznego. Należy również przeciwdziałać nadmiernemu rozpraszaniu zabudowy.

1.2.2. Programowane zadania rozwojowe o charakterze ponadlokalnym (krajowe, wojewódzkie, branżowe) na terenie gminy Żerków.

Wymienione niżej zadania rządowe nie są wpisane do wojewódzkiego rejestru, nie mają zabezpieczenia finansowego na ich realizację, ale zamieszczone są w szeregu opracowań programowych oraz we wnioskach do polityki przestrzennego zagospodarowania kraju.

Są to:

- a) reelektryfikacja wsi
- b) ochrona „Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego”
- c) ochrona pomników przyrody
- d) ochrona dziedzictwa kultury materialnej
- e) utworzenie rezerwatu przyrody „Czapliniec” na terenie parku krajobrazowego
- f) przewidywany przebieg gazociągów wysokiego ciśnienia
- g) realizacja przewidywanej transwojewódzkiej trasy rowerowej.

1.2.3. Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z uwarunkowań rozwoju województwa.

Z uwarunkowań rozwoju województwa wynikają istotne uwarunkowania w odniesieniu do gminy Żerków. Należą do nich:

- ⇒ istnienie Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego
- ⇒ zakaz lokalizacji zakładów uciążliwych na obszarze parku krajobrazowego
- ⇒ warunki dla wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w kierunku rozwoju rolnictwa ekologicznego na terenie parku krajobrazowego
- ⇒ ponadprzeciętne walory turystyczne stanowiące o atrakcyjności obszaru gminy
- ⇒ warunki dla rozwoju turystyki i wypoczynku rodzinnego na terenie parku krajobrazowego
- ⇒ występowanie ostoi ptaków wodno-błotnych rangi międzynarodowej i regionalnej
- ⇒ występowanie wzdłuż doliny rzeki Prosny i Warty struktur hydrogeologicznych wysokiej ochrony (OWO)
- ⇒ występowanie lasów masowego wypoczynku w centralnej części gminy i lasów wodochronnych w dolinie Warty
- ⇒ występowanie korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym w dolinie Prosny (sieć *ECONET*)
- ⇒ występowanie obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym oraz biocentrów i stref buforowych w dolinie Warty (sieć *ECONET*)
- ⇒ potrzeba ochrony zlewni Prosny
- ⇒ występowanie surowców naturalnych (złoża gazu ziemnego) w południowo-zachodniej części gminy (obszar górniczy)
- ⇒ potencjalne warunki do objęcia ochroną użytków ekologicznych
- ⇒ warunki do zwiększenia lesistości gminy (słabe grunty)
- ⇒ obszary o największym nasyceniu obiektami zabytkowymi
- ⇒ potrzeba modernizacji układu i stanu dróg
- ⇒ potrzeba modernizacji i rozwoju infrastruktury technicznej

- ⇒ potrzeba przygotowania terenów pod budownictwo mieszkaniowe, letniskowe i inwestycyjne
- ⇒ przebieg kanału teletransmisyjnego przez obszar gminy z południowego wschodu na północny zachód
- ⇒ przebieg istniejących i projektowanych gazociągów wysokiego ciśnienia
- ⇒ przebieg linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV przez południową część gminy
- ⇒ występowanie obszarów zagrożonych powodzią w dolinie Warty, Proсны i Lutyni
- ⇒ potrzeba uwzględnienia transwojewódzkiej trasy rowerowej

2. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.

2.1. Rzeźba terenu.

Ukształtowanie terenu jest jedna z najbardziej charakterystycznych cech środowiska gminy. Jej piękny i niespotykany na Niżu krajobraz spowodował, że okolice te noszą zwyczajową nazwę „Szwajcarii Żerkowskiej”.

W podziale na regiony fizyczno-geograficzne Polski północna część województwa kaliskiego, w której leży gmina Żerków, zaliczana jest do prowincji zwanej Nizinami Środkowopolskimi. Jedynie fragment gminy, leżący na północ od Pradoliny Żerkowskiej (obniżenie na południe od Żerkowa którym płynie Lutynia i Lubieszka), należy do prowincji Pojezierzy Południobałtyckich. Granica między tymi prowincjami biegnie wzdłuż Pradoliny Żerkowskiej, oddzielającej obszar zasięgu zlodowacenia bałtyckiego od obszaru zasięgu zlodowacenia środkowopolskiego.

Gmina Żerków swym zasięgiem obejmuje kilka jednostek morfologicznych wyróżnianych na obszarze województwa kaliskiego:

- ⇒ Wysoczyznę Kaliską, z której w granicach gminy wchodzi północny skraj Równiny Jarocińskiej,

⇒ Wysoczyznę Leszczyńską z fragmentem Równiny Mieszkowskiej i pasmem Wzgórz Żerkowskich,

⇒ Kotliny Północnokaliskie, z których w zasięgu gminy znajdują się zachodnia część Kotliny Rychwalskiej⁶ i północno-wschodnia część Pradoliny Żerkowskiej

Wzgórz Żerkowskie wyznaczają granicę maksymalnego zasięgu ostatniego zlodowacenia i oddzielają obszar staroglacjalny od młodoglacjalnego. Na południe od tej linii panuje krajobraz charakterystyczny dla regionu kaliskiego, o mniejszych deniwelacjach, łagodnych stokach, z brakiem rynien jeziornych, jezior, wytopisk i obszarów bezodpływowych.

Wzgórz Żerkowskie należą do moren czołowych spiętrzonych, powstałych w wyniku działania procesów glacitektonicznych. Rezultatem tych procesów jest niezwykle duża zmienność litologiczna spiętrzonych moren - wewnętrzna i powierzchniowa.

W okolicy Żerkowa znajduje się duży węzeł hydrograficzny z Pradolina Warciańsko-Obrzańską oraz dolina Proсны i Pradolina Żerkowską (w części dolina Lutyni i Lubieszki). Procesy erozyjne rzek dały w rezultacie rozległe terasy w dolinach Proсны, Warty, Lutyni.

Kotlina powstała właśnie u zbiegu obydwu pradolin, przyczyniły się do tego wody roztopowe polodowcowe, płynące mniej więcej wzdłuż obecnej doliny Proсны. Pradolina Warciańsko-Obrzańska ma tu znaczną szerokość 6-9 km. Gmina Żerków obejmuje swym zasięgiem część południową Pradoliny, mniej więcej pomiędzy Pызdrami a Orzechowem. Przez stosunkowo długi odcinek dnem pradoliny płynie Lutynia i jej odnoga - Odczepicha. Terasa zalewowa położona jest na wysokości 68-72 m n.p.m.

Pradolina Żerkowska natomiast na odcinku pomiędzy Wysoczyzną Żerkowską a Wysoczyzną Jarocińską ma szerokość 3 km. Dno Pradoliny leży na wys. 76-80 m n.p.m. Wschodni odcinek Pradoliny wykorzystywany jest obecnie przez rzekę Lutynię i częściowo jej dopływ Lubiankę.

⁶ Kotlina Rychwalska jest fragmentem Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej (Pradoliny Warciańsko-Obrzańskiej), której dnem płynie Warta. Całe to nieckowate obniżenie nazywane jest też Kotliną Pызdrską

Wysoczyzna Jarocińska będąca częścią szerzej pojętej Wysoczyzny Kaliskiej położona jest na południe od Pradoliny Żerkowskiej. Leży na niej południowy skraj gminy (wsie Lisew, Kamień, Miniszew, Dobieszczynna, Sierszew, Lubinia Mała). Jest to typowa równina, urozmaicona jedynie zboczami rozcinających ją dolin, w granicach gminy Żerków jest to dolina Lubiarki.

Na północ od Pradoliny Żerkowskiej znajduje się Wysoczyzna Żerkowska (Mieszkowska), objęta już najmlodszy zlodowaczeniem, której najbardziej charakterystycznym elementem jest ciągnący się na przestrzeni paru kilometrów wał ozowy tzw. Oz Mieszkowski (w większości na terenie gm. Jarocin). Poza nimi drugim elementem rzeźby wysoczyzny jest płaska wysoczyzna morenowa, której średnia wysokość wynosi 100 -110 m n.p.m.

Wybijającym się elementem rzeźby gminy jest potężny (jak na warunki niżowe) masyw Łysej Góry na północ od Żerkowa. Obszar ten zwany też Lisią Górą, Pagórem Żerkowskim, Górami lub Wzgórzami Żerkowskimi rozciąga się mniej więcej w trójkącie, którego wierzchołki tworzą miejscowości Żerków, Bieździadów i Raszewy. W granicach tych występuje największe urozmaicenie rzeźby oraz mają miejsce największe wysokości bezwzględne. Najwyższa i charakteryzująca się najbardziej urozmaiconą rzeźbą jest część północna. Wierzchołek kulminacji Łysej Góry osiąga 161 m n.p.m. Ku Pradolinie Warciańsko-Obrzańskiej teren opada bardzo gwałtownie, tworząc strome spadki. Różnica wysokości sięga tu 90 m. Tak znaczne deniwelacje na niewielkich odległościach w strefie marginalnej na Nizinie Wielkopolskiej nigdzie więcej nie są spotykane. Poza kulminacjami Łysej Góry i Góry Żerkowskiej (155 m n.p.m.) pozostała część Wzgórz osiąga średnią wysokość 110-130 m n.p.m. Pagór Żerkowski ogólnie można określić jako morenę czołową lądolodu skandynawskiego.

2. 2. Warunki geologiczno-gruntowe.

W zależności od formy terenu inaczej kształtuje się budowa geologiczna podłoża. Pradolinę wypełniają torfy, namuły i piaski rzeczne (holoceńskie) oraz piaski różnoziarniste (plejstoceny) zalegające na

iłach plioceńskich. Miąższość utworów czwartorzędowych na omawianym odcinku nie przekracza 30 m.

Na powierzchni Wysoczyzny Jarocińskiej zalega glina zwałowa zlodowacenia środkowopolskiego o miąższości 1-5 m. Pod nią nieciągłą warstwą zalegają piaski, też nie przekraczające miąższości 5 m. Utwory czwartorzędowe pokrywają najczęściej kilkumetrową warstwą, ily plioceńskie. W strefie przypradolinyj strop pliocenu leży wprost na powierzchni.

Wysoczyzna Żerkowska zbudowana jest od powierzchni głównie z gliny zwałowej, pod którą występują piaski fluwioglacjalne leżące na iłach plioceńskich. I tu strop pliocenu jest bardzo blisko powierzchni. Grubsza pokrywa piaszczysta znajduje się tylko na wschód od Żerkowa, zaczynająca się u nasady Pagóra Żerkowskiego na wysokości 115-120 m n.p.m. i schodzi do samej pradoliny. Sam Pagór Żerkowski stanowi formę glacitektonicznie spiętrzoną o budowie łuskowej, z występującymi na przemian glinami, iłami, piaskami, czyli utworami trzecio- i czwartorzędowymi. Bezpośrednio u nasady Pagóra stwierdzone zostały wierceniami utwory kredy i jury. Stropowa część Pagóra Żerkowskiego zbudowana jest z osadów zwałowych lub fluwioglacjalnych piaszczystych, których jest więcej.

2. 3. Surowce mineralne.

Gmina Żerków jest stosunkowo uboga w surowce naturalne. Występuje tu tylko gaz ziemny i kruszywo naturalne.

Obecnie piaski i żwiry eksploatowane są na potrzeby miejscowe w dwóch miejscach. Pierwsze z nich znajduje się w rejonie Żółkowa, w sąsiedztwie miejskiej oczyszczalni ścieków. Drugie wyrobisko eksploatowane jest na południowo-wschodnim krańcu gminy, przy drodze Sierszew-Sucha. Aktualnie prowadzone są starania o ustalenie zasobów i zalegalizowanie wyrobisk w Lubinii Małej i Sierszewie. Złoże „Żółków” udokumentowane zostało w ilości 312 tys. ton zasobów bilansowych uproszczoną dokumentacją geologiczną zatwierdzoną decyzją Wojewody Kaliskiego z dnia 16 lutego 1996 r. Nr Osg/7513/1/96. Dla kopalni kruszywa w Żółkowa udzielona jest koncesja

przewidziana ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późn. zm.).

Nielegalizowane wyrobiska, z których wybiera się jeszcze piasek i żwir dla potrzeb budowy wałów przeciwpowodziowych, znajdują się przy północno-zachodniej granicy gminy, na zachód od Lgowa. Z uwagi na park krajobrazowy eksploatacja nie powinna być kontynuowana.

Z kopalni użytecznych na terenie gminy znajdują się także złoża gazu ziemnego. Złoże gazu ziemnego stwierdzono w południowo-zachodniej części gminy, w rejonie Radlina (gm. Jarocin) i Chrzanu. Serię złoża „Radlin” stanowią osady czerwonego spagowca - piaskowce drobnoziarniste. Od góry złoże ekranowane jest łupkami miedzianonośnymi i wapieniami cechsztyńskimi. Złoże zalega na głębokości 3000 m. Antyklina złoża ma przebieg w dłuższej osi WNW - ESE, z parametrami 7,5 km długości i 2 km szerokości, 53,3 maksymalnej miąższości.

Obszar górniczy Radlin, utworzony został Decyzją Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr GOsm/2841/C94 z dnia 26.08.1994 roku.

Eksploatacją surowca zajmuje się Kopalnia Gazu Ziemnego KGZ Radlin.

2. 4. Wody powierzchniowe.

Zasoby wód powierzchniowych w gminie związane są z zasobami Warty i jej dopływów - Prosny i Lutyni. Zlewnie cząstkowe wymienionych rzek w powierzchni całkowitej gminy zajmują: Lutynia - 66,6%, Warta - 19,35% i Prosna - 14,05%. Łączna długość cieków powierzchniowych w gminie wynosi 265,6 km, w tym, około 40 km uregulowanych.

W cyklu rocznym przepływy większe od średnich występują przeważnie w półroczu zimowym. Minima notowane są głównie latem, w miesiącach czerwiec-sierpień. Zmienność przepływów sprawia, że zasoby dyspozycyjne wód powierzchniowych zmieniają się w podobnym rytmie. Minima występują latem

powodują, że gmina położona w zasięgu wspomnianych trzech systemów rzecznych okresowo może notować braki wód powierzchniowych możliwych do wykorzystania rolniczego.

Dotyczy to głównie Lutyni, w której zmienność przepływów w przekroju Raszewy, szacowana stosunkiem wartości maksymalnej ($21,9 \text{ m}^3/\text{s}$) do minimalnej ($0,034 \text{ m}^3/\text{s}$), wynosi 644, jest więc bardzo wysoka. Zmniejszenie ekstremalnych wahań przepływów może nastąpić po wybudowaniu zbiornika retencyjnego na Lutyni w rejonie wsi Bachorzew (gm. Jarocin). Są to jednak plany perspektywiczne⁷. Średnie splywy jednostkowe dla wszystkich trzech omawianych rzek wahają się w granicach $2,5 - 4 \text{ dm}^3/\text{s} \cdot \text{km}^2$.⁸

Na terenie gminy znajdują się zbiorniki wód stojących. Największą powierzchnię zajmują stawy rybne należące do Gospodarstwa Rolnego Skarbu Państwa w Miłosławiu, będącego własnością Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Poznaniu. Stawy o powierzchni całkowitej $48,93 \text{ ha}$, podzielone są na dwa kompleksy wodne - Podlesie i Raszewy.

Poza wspomnianymi wyżej kompleksami stawowymi na terenie gminy brak jest zbiorników wodnych o obszarze większym niż 1 ha . Nieliczne zbiorniki wodne to stawy małej retencji we wsiach Pawłowice, Bieździadów, Żerniki-Kretków, Komorze i Pogorzelica. Są one w złym stanie technicznym, zamulone, płytkie - do 1 m , mają zniszczone urządzenia piętrzące. Zasilane są wodami z rowów melioracji szczegółowej, okresowo suchych. Ich zasoby wodne uzupełniane są w okresie splywu wód zimowych i ewentualnie po deszczach nawalnych.

W planach gminnych jest wybudowanie zbiornika retencyjnego w sąsiedztwie wsi Brzostków⁹. Zbiornik ma być wykorzystywany dla celów rekreacyjnych. Jego powierzchnia ma wynosić około 43 ha , a objętość magazynowanej wody ca 650 tys. m^3 . Źródłem zaopatrzenia w wodę tego zbiornika ma być rzeka Lutynia.

⁷ Piątko S., Zaborowska., Siniński C., 1996: Program małej retencji wodnej, woj. kaliskie, maszynopis w RZGW Poznań.

⁸ Suchanecki P., Kraszewski K., Waszak B., (red.) Żurawski M., 1982: Stosunki wodne gminy Żerków, Uniw. im. A.Mickiewicza, Poznań.

⁹ Skowroński J., 1998: Koncepcja budowy zbiornika wodnego w m. Brzostków gm. Żerków jako podstawa rozwoju turystycznego gminy w aspekcie zagrożeń środowiska naturalnego, SGGW, wyd. Melioracji i Inżynierii Środowiska, Warszawa (studia podyplomowe - maszynopis).

Poza obszarem gminy, w dorzeczu Lutyni, oddano do użytku w 1997 r. zbiornik retencyjny Roszków na Lubieszce - o powierzchni 34 ha, pojemność 980 tys. m³.

2.5. Wody podziemne

Zasoby wód podziemnych na terenie gminy związane są przede wszystkim z utworami wodonośnymi czwartorzędu i trzeciorzędu. Główne zbiorniki wodonośne wód w utworach czwartorzędowych związane są z dolinami Warty i Proсны.

Odcinek Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, z przepływającą przez nią Wartą, zaliczony został do obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) wymagających szczególnej ochrony (OWO - obszar wysokiej ochrony) - „Pradolina Warszawa-Berlin (Kolo-Odra) nr 150”.

Dolina Proсны stanowi część GZWP „Zbiornik rzeki Proсны nr 311”, zaliczonego także do OWO.¹⁰ W północnej części tego zbiornika, częściowo w zasięgu gminy, zostały udokumentowane zasoby dyspozycyjne wód czwartorzędowych w wysokości 680 m³/h - odcinek Chocz-Lisewo (Decyzja Ministra OŚZNIŁ z dn. 02.01.1995 r. nr KDH/013/5788/194)¹¹. Poza obszarem zasobowym Chocz-Lisewo, ujęcia bazujące na wodach z utworów czwartorzędowych pracują w ramach ustalonych dla nich zasobów eksploatacyjnych w kat. B.

Zasoby wodne piętra trzeciorzędowego (miocen), znajdującego się w zasięgu gminy, zostały udokumentowane¹² i zatwierdzone w kat. B w wysokości $Q_{\text{eksp.}}=1780$ m³/h (Decyzja Ministra OŚZNIŁ z dnia 17.04.1990 r. nr KDH/013/5487/90). Na terenie gminy utwory wodonośne trzeciorzędu eksploatowane są głównie w południowej części gminy, poniżej Żerkowa. W

¹⁰ Kieczkowski A., 1990: Objasnienia do mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony 1:500000, Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej AGH, Kraków.

¹¹ Dąbrowski St., 1996: Ocena wpływu na środowisko wód powierzchniowych i podziemnych grupowej oczyszczalni ścieków dla Kalisza, Nowych Skalmierzyc i Ostrowa WLKP, w Kucharach, gmina Gołuchów, woj. kaliskie, HYDROSERVIS, Zakład geologiczno Wiertniczy, Poznań; Dąbrowski St i inni, 1993: Wysoczyzna Kaliska. Dolina Proсны, Przed. Geologiczna we Wrocławiu, PROXIMA S.A., Oddz. w Poznaniu, Poznań.

¹² Dąbrowski St., Zboralska E., Zborowska T., 1989: Dokumentacja hydrogeologiczna wód podziemnych z utworów trzeciorzędowych i jurajskich podsystemu wodonośnego wysoczyzny kaliskiej, Przedz. Geol. we Wrocławiu, Oddział w Poznaniu.

ramach ustalonych zasobów regionalnych pracują ujęcia w Lubini Małej i we wsi Kamień. Pozostałe ujęcia trzeciorzędowe pracują jeszcze w ramach ustalonych dla nich wcześniej zasobów eksploatacyjnych.

Zasoby wodne piętra jurajskiego na obszarze gminy są słabo rozpoznane. Jedyne otwory ujmujące wody z tego piętra znajduje się w Śmielowie. Charakteryzują się one podwyższoną zawartością żelaza.¹³

2.6. Stan środowiska.

2.6.1. Zanieczyszczenie i ochrona wód¹⁴.

Warta na odcinku graniczącym z gminą Żerków prowadzi wody pozaklasowe ze względu na duże skażenie sanitarne. Wody te są również obciążone ponadnormatywnymi stężeniami miedzi, wykazują pozaklasowe wartości BZT₅, zawiesiny ogólnej. Substancje biogenne utrzymują się na poziomie klasy III.

Całość zanieczyszczeń pochodzi spoza obszaru opracowania, głównie z Łodzi, Koła, Konina, Słupcy¹⁵

Proсна w sąsiedztwie gminy Żerków (profil Ruda Komorska) prowadzi wody poza klasą - w ocenie bezpośredniej do 100% prób. Decydują o tym: tlen rozpuszczony, BZT₅, azot amonowy i azotynowy, fosforany, fosfor ogólny, cynk, detergenty anionowe, miano Coli. W klasie III znalazły się: przewodnictwo właściwe, azot azotanowy i ogólny, fenole, indeks saprobowości. Tak duża ilość wskaźników charakterystycznych dla wód poza klasą i wód klasy III wskazuje na wyraźne zachwianie równowagi biologicznej w ekosystemie rzeczonym oraz na wyczerpanie się zdolności chłonnych rzeki. Na stan czystości

¹³ Raport... 1995: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1994 rok, Bibl. Monitoringu Środowiska, Kalisz.

¹⁴ Ocenę stanu czystości wód powierzchniowych przeprowadzono w oparciu o materiały zawarte w "Raportach o stanie środowiska" w województwach kaliskim i poznańskim. Wykorzystano także nie opublikowane wyniki badań wód powierzchniowych z lat 1995 i 1996. Zawarte w tych materiałach dane dotyczą obserwacji stanu czystości wód w Warcie, Prośnie i Lutyni. Zawierają także informacje o stanie czystości mniejszych, sporadycznie badanych cieków.

¹⁵ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie poznańskim w latach 1995-1996, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań; Raport ... 1995: Raport o stanie środowiska w województwie poznańskim w roku 1994, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań; Mapa i komentarz... 1988/89: Mapa Hydrograficzna Polski w skali 1:50000, ark.433.2 Jarocin, OPGK Poznań.

wód w Prośnie wywarły i dalej wywierają zanieczyszczenia odprowadzane do niej bezpośrednio - Kalisz, czy też pośrednio - Ostrów Wielkopolski przez Ołobok.¹⁶

Lutynia stosunkowo czyste wody prowadzi poza obszarem gminy, w odcinku od źródeł do ujścia Patoki. W odcinku tym 10% prób było poza normą z powodu nadmiernych zawartości substancji organicznych łatworozkładalnych i fosforu ogólnego. W 65% prób poza klasą środowisko było skażone sanitarnie. W kolejnych przekrojach narastało zanieczyszczenie wód Lutyni. W 1995 roku w Raszewach - BZT₅ w 20% prób pozostawało poza klasą, azot amonowy - w 10% prób, związki fosforowe - w 55% prób. Poza klasę spadały także stężenia charakterystyczne azotynów. Katastrofalny pozostawał stan sanitarny (miano Coli) rzeki - ponad 75% prób poza klasą, reszta w klasie III. Ustanowionej dla Lutyni II klasie czystości nie odpowiadały także takie wskaźniki, jak: potas, miejscami tlen rozpuszczony, siarczan, zawiesina ogólna, indeks saprobowości i chlorofil "a". Zły stan czystości Lutyni był wynikiem oddziaływania ścieków bytowo-gospodarczych (wyloty do rzeki lub poprzez doptywy: Trzebówkę, Patokę, Kotlinkę, Żybure) oraz z przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym z gorzelni). Poniżej ujścia Lubieszki, w obrębie gminy Żerków, negatywne zmiany w jakości wód Lutyni notowano mimo pracujących tu oczyszczalni ścieków: komunalnej dla Jarocina w Cielczy (poprzez Lubieszkę), gminnej w Żerkowie i Raszewach.

Na podstawie wskaźników decydujących o klasie wody można się zorientować, że w obrębie gminy następuje wzrost obciążenia wód Lutyni biogenami powodującymi wzrost poziomu eutrofizacji jej wód. Bogate w związki organiczne wody są podatne na powstawanie deficytów tlenowych.¹⁷

Lubieszka przed ujściem do Lutyni, w latach 1993-1994, wykazywała pewną poprawę stanu czystości. Jej wody odpowiadały normom klasy III.¹⁸ W

¹⁶ Raport ... 1994: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1993 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz; Raport ... 1995: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1994 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz; Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz;

¹⁷ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz.

¹⁸ Raport ... 1994: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1993 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz; Raport ... 1995: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1994 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz.

1996 roku rzeka ponownie nie spełniała wymagań żadnej z klas. W górnym i środkowym biegu była zanieczyszczona ściekami bytowo-gospodarczymi i rolniczymi (gnojowica). W negatywnej ocenie rzeki (Lubieszki) znaczący udział miały także dopływające do niej ścieki odprowadzane z oczyszczalni komunalnej w Cielczy koło Jarocina, poprzez Lubiankę i Lipinkę.

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych w gminie („Węzeł Żerkowski”) jest więc następstwem wieloletnich zaniedbań w "gospodarce wodnościekowej" obejmującej dorzecza Warty, Proсны i Lutyni. Powszechne zanieczyszczenie wód powierzchniowych związane było przede wszystkim z brakiem oczyszczalni ścieków w miastach, w większości zakładów przemysłowych i rolniczych i na terenach wiejskich.

Na teren „Węzła Żerkowskiego” docierają zanieczyszczenia z górnej i środkowej Warty, w tym zanieczyszczenia z Łodzi.

Proсна z terenu województwa zbierała w 1996 roku, z największych zakładów, około 60 tys. m³/dobę, a w okresie kampanijnym z gorzelnii dodatkowo około 450 m³/dobę. Do tego dochodzą ścieki wprowadzane do niej poza obszarem województwa kaliskiego. Z kolei Lutynia w 1996 roku, na terenie całej zlewni, przyjęła ścieki z 16 zakładów w ilości ponad 9 tys. m³/dobę. W okresie kampanijnym docierały do niej także ścieki z 9 gorzelnii w ilości około 500 m³/dobę.¹⁹

Wybudowane w ostatnich latach oczyszczalnie w Kępnie, Wieruszowie, budowane w Grabowie nad Prosną i w Kucharach - dla Kalisza i Skalmierzyc, wraz z oczyszczalniami zakładowymi i gminnymi powinny z czasem wpłynąć na poprawę stanu czystości wód Proсны. Podobne skutki dla Lutyni powinno mieć oddanie do użytku zmodernizowanej oczyszczalni ścieków w Cielczy dla Jarocina, odcięcie dopływu ścieków z zakładów lniarskich i cukrowni w Witaszycach, ścieków z Kotlina.

Do podstawowych zadań gminy w dziedzinie ochrony wód należy zapewnienie odpowiedniej ilości wód, o dobrej jakości, w okresach deficytów wodnych.

¹⁹ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz.

Wpływ władz miejscowych na jakość wód powierzchniowych w gminie jest ograniczony. Dolne odcinki rzek: Proсны, Lutyni i jej dopływów są silnie zanieczyszczone jeszcze przed dotarciem na obszar gminy.

Źródłem większości problemów z zakresu gospodarki wodnej są na terenie gminy ścieki komunalne. Przy prawie 100% zwodociągowaniu wsi lawinowo wzrasta ilość ścieków. Przy nikłym skanalizowaniu wsi większość ścieków jest w znacznym stopniu "zagospodarowywana" we własnym zakresie przez mieszkańców tych wsi. Rosnące koszty wywozu nieczystości mogą skłaniać do nielegalnego wywożenia ich na pola, zrzucania do rowów i cieków wodnych. W tej sytuacji, mimo dużych nakładów na oczyszczalnię, efekt jakościowej poprawy stanu wód powierzchniowych w gminie będzie osłabiony.

2.6.2. Degradacja lasów.

Drugie groźne zjawisko na obszarze gminy Żerków to degradacja lasów. Lasy nadleśnictwa Jarocin zakwalifikowane zostały tu do I strefy uszkodzeń przemysłowych. Wykonany operat strat i szkód wynikających z zanieczyszczeń przemysłowych wykazuje obniżenie przyrostu drzewostanów. Wymuszona jest konieczność zmiany składu gatunkowego upraw oraz ogólne obniżenie potencjału produkcyjnego lasów, a także ograniczenie ich funkcji pozaprodukcyjnych. Lokalne źródła, chociaż już poza granicami gminy (Orzechowskie Zakłady Przemysłu Sklejek, m-to Jarocin), tylko w części są przyczyną takiego stanu. Większe znaczenie ma tu obecność w powietrzu nadmiernego stężenia SO_2 w skali ponadregionalnej.

Dodatkową przyczyną złego stanu lasów na terenie gminy jest to, że wiele drzewostanów powstało na gruntach porolnych (atakowane przez hubę korzeniową) lub gruntach podtapianych, oraz gradacje owadów i grzybów pasożytniczych.

2.6.3. Inne zjawiska degradacji środowiska.

Głównie w środkowej części gminy eksploatowane jest na potrzeby lokalne budownictwa, drogownictwa i przebudowy wałów

przeciwpowodziowych kruszywo. Z uwagi na piękno krajobrazu tworzenie w przypadkowych miejscach nowych odkrywek i niszczenie rzeźby, powoduje degradację istotnych walorów parku. Wyjątkiem może być tylko taka sytuacja, gdy po zaprzestaniu eksploatacji teren odkrywki zrekultywowany będzie poprzez utworzenie zbiorników wodnych (np. stawów rybnych) lub zalesienie. Urozmaicona rzeźba terenu i duże spadki stanowią niebezpieczeństwo dla tworzenia się osuwisk oraz wzmożonej erozji gleb na nieumocnionych stokach wysoczyzny. Strome zbocza i rozcięcia erozyjne powinny być zabezpieczone trwale roślinnością, gdyż inaczej proces erozji gleb i niszczenia rzeźby będzie postępujący.

Jednym z groźniejszych zjawisk degradujących środowisko i krajobraz są dzikie wysypiska śmieci. Z uwagi na zorganizowany wywóz śmieci z terenu miasta Żerkowa, problem dotyka tylko terenów wiejskich gminy.

3. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW SZCZEGÓLNYCH.

3.1. Park krajobrazowy.

3.1.1. Charakterystyka Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego.

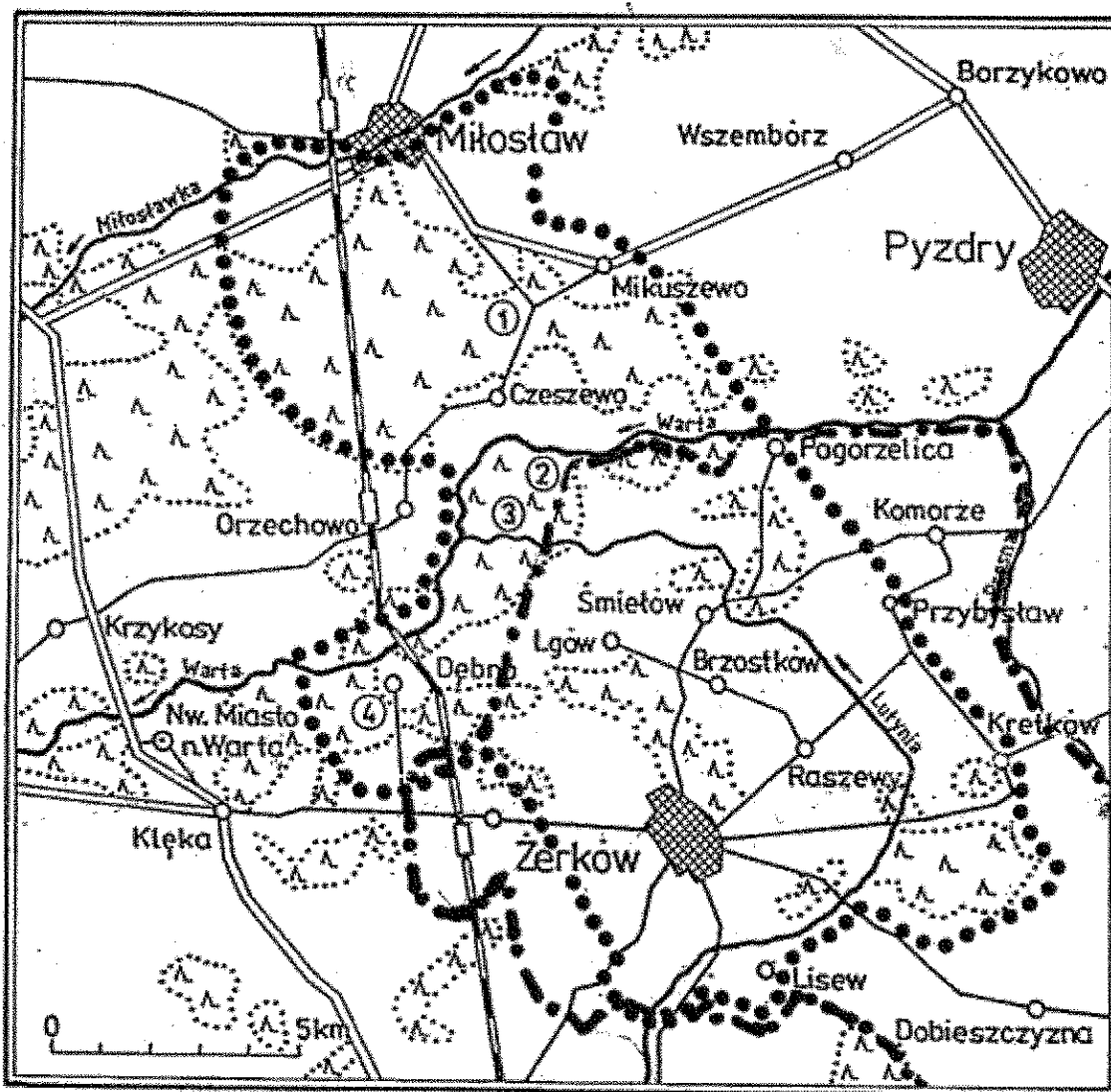
Rozporządzeniem nr 1/94 Wojewody Kaliskiego i Wojewody Poznańskiego z dnia 17 października 1994 r. został utworzony Żerkowsko - Czeszewski Park Krajobrazowy.

Park obejmuje 15.640 ha na obszarach gmin Miłosław, Nowe Miasto (woj. poznańskie) oraz Żerków (woj. kaliskie).

Do parku włączonych jest 8.680 ha w północno-zachodniej i środkowej części gminy Żerków, co stanowi 50,9 % jej powierzchni i 55,4% ogólnej powierzchni parku.

Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy w gminie Żerków obejmuje teren, którego granice wyznaczają począwszy od północy:

ŻERKOWSKO-CZESZEWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

● ● ● granica parku

--- granica gminy Żerków

- ⇒ droga - Nowa Wieś Podgórna (przy promie) - Pogorzelica - Paruchów do drogi Śmielów - Komorze
- ⇒ droga Komorze - Śmielów do skrzyżowania z drogą na Przybysław
- ⇒ droga Przybysław - Kretków do drogi na Żerków
- ⇒ droga lokalna otaczająca od strony wschodniej las uroczyska Kretków
- ⇒ południowy skraj lasu uroczyska Kretków
- ⇒ droga Ludwinów - Lisew
- ⇒ droga Lisew - Łuszczanów (do granicy gm. Żerków z gm. Jarocin)
- ⇒ granica gm. Żerków z gm. Jarocin drogi lokalnej prowadzącej do przysiółka Parzewnia
- ⇒ droga lokalna do przysiółka Parzewnia i wsi Pawłowice (do drogi Radlin - Pawłowice)
- ⇒ droga Radlin - Pawłowice
- ⇒ droga lokalna Pawłowice - przysiółek Laski
- ⇒ rów melioracyjny od Pawłowic do przysiółka Laski (biegnący w kierunku południkowym) - do drogi Żerków - Chrzan
- ⇒ południowy i zachodni skraj tzw. Lasu Mrówkowego (na północ od Chrzanu)
- ⇒ droga polna do Dębna - do skraju lasu na pd. od wsi

Struktura użytkowania w "parkowej" części gminy przedstawia się następująco:

Typ użytkowania	pow. w ha w granicach gminy	% pow. danego użytkowania w parku	% pow. parku	% pow. gminy
lasy	1.817,0	29,6	11,6	10,6
łąki, pastwiska	755,0	75,7	4,8	4,4
wody	50,5 ²⁰	28,9	0,3	0,3
grunty orne	5.946,0	72,6	38,0	34,9
tereny zabudowane	50,5	69,6	0,3	0,3
tereny pozostałe - inne	61,0	83,7	0,4	0,4
razem	8.680.	-	55,4	50,9

²⁰ Wielkość większa niż w Rozporządzeniu powołującym park - uwzględniono stawy rybne w rejonie Raszew i Podlesia.

Z powyższego zestawienia wynika, że do parku należy blisko 74% lasów gminy oraz 54% użytków zielonych. Z parku krajobrazowego na gminę Żerków przypada jego bardziej „rolniczo-łąkowa” część. Tylko jedna trzecia lasów parkowych przypada na gminę.

Do parku zostały włączone najwartościowsze pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym obszary gminy, a więc tereny:

- ◊ o specyficznym ukształtowaniu, oryginalnej rzeźbie terenu
- ◊ w zasięgu rozległych panoram widokowych
- ◊ z widokiem na najbardziej charakterystyczne obiekty znajdujące się na obszarze parku
- ◊ ukształtowanego krajobrazu rolniczo-łąkowego
- ◊ zamkniętych wewnątrz krajobrazowych
- ◊ występowania typów zbiorowisk roślinnych naturalnych i unikalnych w skali regionu
- ◊ występowania gatunków roślin chronionych, rzadkich i zagrożonych oraz osobliwych w skali regionu
- ◊ występowania chronionej awifauny lęgowej
- ◊ ochrony zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.
- ◊ podlegającego podobnemu w przeszłości i teraz rozwojowi kulturalnemu i gospodarczemu, z wielką liczbą cennych zabytków kultury materialnej (kościół, pałace i dwory, zabudowania folwarczne) i pamiątek historycznych).

Tak wyznaczony obszar uwzględnia całość środowiska parku we wzajemnych relacjach przestrzennych i powiązaniach. Jako istotny uznano też styk z Nadwarciańskim Parkiem Krajobrazowym²¹ oraz powołanymi już, a także postulowanymi obszarami chronionego krajobrazu: Obszarem Pызdrskim, Doliną Prosną, Doliną Lutyni, Ozem Mieszkowskim, Łęgami Nadwarciańskimi.

Uzyskano dzięki temu obszar zwarty i zachowujący ciągłość

²¹ Nadwarciański Park Krajobrazowy został utworzony Rozporządzeniem nr 60 Wojewody Konińskiego z dnia 19 października 1995 r. Granicą zachodnią parku jest jednocześnie granicą między województwami konińskim i kaliskim oraz granicą gminy Żerków. Tym samym część obszaru chronionego krajobrazu ustanowionego uchwałą nr 53/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 28 stycznia 1986 r. pod nazwą "Obszar IV - Pызdrski" została podniesiona do rangi parku krajobrazowego.

przebiegającą, o czytelnych w terenie granicach, stanowiącego pewną całość przyrodniczą i krajobrazową. Weryfikacja granic parku może nastąpić w wyniku opracowania planu ochrony parku²², gdy będą przeprowadzone dokładne studia i badania terenowe oraz prace planistyczne.

Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy w części województwa kaliskiego obejmuje w znacznej większości teren, który wcześniej był już objęty ochroną jako o.ch.k. "Szwajcaria Żerkowska". Tym samym została wprowadzona wyższa ranga ochrony tego rejonu.

Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy jest parkiem średniej wielkości typu przyrodniczo-kulturowego. Dominujące funkcje parku to:

- ⇒ funkcja ekologiczna
- ⇒ funkcja turystyczno-rekreacyjna
- ⇒ funkcja krajoznawcza
- ⇒ funkcja naukowo-badawcza i dydaktyczna
- ⇒ funkcja balneoklimatyczna (potencjalna, poza granicą gminy Żerków)
- ⇒ funkcja gospodarcza (uzysk drewna itp.)

3.1.2. Ustalenia planu ochrony Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego²³.

Z dotychczasowych ustaleń wynika, że strategiczne cele rozwoju Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego polegać będą na eliminowaniu barier i ograniczeń (konfliktów) oraz na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i społeczno-kulturowych:

1) w zakresie ekosystemów leśnych oraz ochrony flory i fauny:

- zachowanie bioróżnorodności, w tym aktywna ochrona ekosystemów i zasobów genowych,

²² Plan ochrony Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego opracowywany jest od 1996 r. w Woj. Biurze Planowania Przestrzennego w Kaliszu - Pracownia Terenowa w Jarocinie.

²³ Plan ochrony opracowuje WBPP w Kaliszu oraz Pracownia Terenowa WBPP w Jarocinie, gł. projektant mgr inż. arch. R. Skiba. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody ustalenia planu ochrony parku krajobrazowego są wiążące przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego. Z uwagi na wstrzymanie prac nad planem ochrony w II półroczu 1998 r., uwzględnione w studium ustalenia planu ochrony otrzymano od zespołu autorskiego w trybie roboczym, ze stanem zaawansowania prac na koniec II kwartału 1998 r. - po wprowadzeniu poprawek wynikających z posiedzenia WKUA.

- częściowa, sukcesywnie realizowana, przebudowa składu gatunkowego drzewostanów iglastych oraz wzbogacenie składu gatunkowego wszystkich zbiorowisk roślinnych,
- działania ochronne prowadzone pod kątem zapobiegania erozji gleb oraz narastającemu deficytowi wody,
- opracowanie granicy rolno-leśnej²⁴,
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy oraz deglomeracji ruchu turystycznego,
- konieczność wykonania specjalistycznych opracowań dotyczących zadrzewień śródpolnych i przydrożnych oraz obudowujących cieków wodne,
- objęcie szczególną ochroną stanowisk wszystkich rzadkich i chronionych roślin oraz systematyczne prowadzenie monitoringu tych zasobów,
- ustanawianie nowych pomników przyrody - konieczność odnowienia inwentaryzacji drzew pomnikowych
- podjęcie działań ochronnych dotyczących wszystkich stanowisk rzadkich i chronionych gatunków zwierząt oraz systematyczne prowadzenie monitoringu ich populacji,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz turystów,
- obejmowanie nowymi, bardziej restrykcyjnymi, formami prawnej ochrony cennych fragmentów przyrody,

2) w zakresie gospodarki wodnej:

- podniesienie klas czystości wód do co najmniej - II klasy
- naturalizacja cieków wodnych
- ochrona torfowisk i terenów podmokłych oraz obszarów źródliskowych, źródeł i starorzeczy,
- zaniechanie melioracji osuszających - wprowadzenie fitomelioracji (zalesienia, zadrzewienia i zakrzewienia),
- wykonanie specjalistycznych opracowań w dziedzinie gospodarki wodnej obszaru dla parku krajobrazowego wraz z bilansem wodnym i

²⁴ Granica rolno-leśna dla gminy Zerków - została wyznaczona w 1997 r. przez WBGiTR w Kaliszu na podstawie „Warunków technicznych opracowania granicy rolno-leśnej dla gminy woj. kaliskiego wydanych przez Wojewodę Kaliskiego nr GG.AG-7415/5/96 z dnia 8.10.1996 r.

gospodarczym zlewni oraz określenie wpływu zanieczyszczeń i eksploatacji surowców na zasoby wód podziemnych i stan równowagi,

- zapewnienie odprowadzania ścieków (komunalnych i technologicznych) na oczyszczalnię,
- odtworzenie i budowa nowych urządzeń hydrotechnicznych (jazzy, groble) na ciekach wodnych,
- polepszenie, a właściwie wprowadzenie monitoringu na ciekach wodnych

3) w zakresie krajobrazu i dóbr kultury:

- sporządzenie projektu rekultywacji terenów zagrożonych dewastacją krajobrazu,
- ograniczenie rozpraszania zabudowy oraz kształtowania fizjonomii krajobrazu poprzez stosowanie obiektów nawiązujących do tradycji budownictwa, utrzymaniu historycznej skali i struktury jednostek osadniczych, zakaz realizacji obiektów agresywnych krajobrazowo,
- ochrona obiektów dóbr kultury i zabytkowych układów urbanistycznych, zgodnie z ustaleniami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

4) w zakresie zagospodarowania turystycznego i rekreacji:

- rozwój turystyki i rekreacji ująć w ramy organizacyjne podporządkowane Zarządowi Parku (po utworzeniu),
- trasowanie nowych szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- budowa nowych punktów widokowych,
- rozwój bazy noclegowej, gastronomicznej oraz rekreacyjno-sportowej w wyznaczonych miejscach,

5) w zakresie ochrony powietrza:

- systematyczne ograniczanie emisji pyłów i gazów z kotłowni osiedlowych i indywidualnych poprzez wprowadzanie nowych, niekonwencjonalnych urządzeń grzewczych,
- systematyczne ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych poprzez segregację i eliminowanie transportu samochodowego z miejsc szczególnie chronionych - budowa parkingów zaporowych,

6) w zakresie ochrony gleb:

- zakaz lokalizacji w obrębie parku wysypisk odpadów, wyjątek składowiska czasowe,
- systematyczne ograniczanie stosowania pestycydów I i II stopnia toksyczności,
- zapobieganie erozji gleb (np. sposobem orki, płodozmianem, itp.).

3.1.3. Wytyczne do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wynikające z planu ochrony parku krajobrazowego.

Z planu ochrony parku krajobrazowego przekazane zostały wytyczne do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Dotyczą one w szczególności:

- 1) uwzględnienia wszystkich terenów i obiektów prawnie chronionych:
 - parku krajobrazowego
 - obszaru chronionego krajobrazu
 - projektowanego rezerwatu „Czapliniec”
 - pomników przyrody
 - zgrupowania roślin prawnie chronionych
 - stanowisk faunistycznych wysokiej rangi ochrony
- 2) uwzględnienia terenów i obiektów przyrodniczych wymagających wzmożonej ochrony:
 - lasów wodochronnych
 - lasów na wydmach
 - propozycji dolesień
 - łąk chronionych
 - krawędzi dolin i pradolin
 - wałów morenowych
 - starorzeczy
 - terenów źródliskowych cieków wodnych
 - struktur hydrogeologicznych wysokiej ochrony
 - stref ochrony wód podziemnych
 - ostoi ptaków wodnych rangi regionalnej

- projektowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego,
- 3) w zakresie ochrony walorów kulturowych uwzględnienia zespołów i obiektów wymagających ochrony typu konserwatorskiego:
- obiektów proponowanych do wpisu do rejestru
 - stref ochrony konserwatorskiej istniejących i proponowanych.
- 4) w zakresie infrastruktury technicznej:
- konieczności zwodociągowania wszystkich jednostek osadniczych²⁵,
 - budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej większych wsi, a tam gdzie to ze względów ekonomicznych i terenowych jest niemożliwe, preferowania budowy przydomowych lokalnych oczyszczalni,
 - likwidacji wszystkich dzikich wysypisk odpadów, wprowadzenia zorganizowanego systemu segregacji, gromadzenia i utylizacji odpadów,
 - pełnej gazyfikacji jednostek osadniczych na terenie parku oraz eliminacji używania dla celów grzewczych paliw stałych,
 - rozbudowy istniejącej sieci przesyłowej 15 kV, w przypadku zwiększonego zapotrzebowania mocy energetycznej.

3.1.4. Identyfikacja problemów i konfliktów wymagających rozwiązania na podstawie planu ochrony parku krajobrazowego.

W wyniku przeprowadzonej analizy najwięcej szkodliwych oddziaływań zarejestrowano w sferze zasobów wodnych, szaty roślinnej, gleb i fizjonomii krajobrazu.

Do najistotniejszych problemów należą:

⇒ melioracje (przede wszystkich osuszające, ale też nawadniające), studnie głębinowe, zmiany użytkowania ziemi, eksploatacja kopalni,

skutki:

- obniżenie lub podpiętrzanie poziomu wód gruntowych - zaburzenie stosunków wodnych,

²⁵ W gminie Żerków wszystkie jednostki osadnicze i tereny zainwestowane zaopatrywane są w wodę z wodociągów.

- przyspieszenie splywu wód powierzchniowych - zmiany klimatu (stepowanie) -zaburzenia lub zniszczenie chronionych wartości przyrody (ożywionej, nieożywionej)

⇒ powodzie

⇒ emisje zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery,

skutki:

- degradacja drzewostanów
- degradacja gleb
- wzrost odczynu kwaśnego wód

⇒ ekspansja osadnictwa, w tym zajmowanie nowych terenów otwartych (zabudowa rozproszona, rekreacyjna),

skutki:

- dewastacja mikrorzeźby i różnorodności form terenu
- zaburzenie stosunków wodnych,
- tworzenie barier ekologicznych - zapory w korytarzach i węzłach ekologicznych,
- dewastacja fizjonomii krajobrazu, np. poprzez wznoszenie bezstylowych lub obcych tradycji regionu form zabudowy,

⇒ rozwój przemysłu wydobywczego na skalę przemysłową - gaz ziemny lub gospodarczą - kruszywa,

skutki:

- degradacja wszystkich elementów środowiska przyrodniczego

⇒ zanieczyszczenie odpadami płynnymi (ścieki komunalne, ścieki kiszunkowe, gnojowice) i odpadami stałymi (brak wystarczającej liczby urządzonych wysypisk lub właściwej organizacji unieszkodliwiania odpadów)

skutki:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych

⇒ nadmierne i niewłaściwe stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin,

skutki:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych (na skutek splywu powierzchniowego),

- zanieczyszczenie wód podziemnych (poprzez infiltracje, łącznie z wodami opadowymi).

3.1.5. Wytyczne z operatu strefowania.

Obszar parku został podzielony na strefy różniące się wymogami ochronnymi oraz dopuszczalnym stopniem zainwestowania.

W granicach gminy Żerków wyróżniono:

- Strefa A - jest to strefa ochrony walorów przyrodniczych obejmująca obszary i obiekty istotne dla zachowania równowagi ekologicznej,
 - ◇ podstrefa A₁ - obejmująca obszary i obiekty wymagające ochrony typu konserwatorskiego (rezerwaty przyrody, pomniki przyrody, użytki ekologiczne)
 - ◇ podstrefa A₂ - obejmująca obszary wymagające wzmożonej ochrony istniejącego układu stref ekologicznych, węzły i korytarze ekologiczne (lasy wodochronne, lasy glebochronne, lasy o składzie drzewostanów zgodnych z siedliskiem, torfowiska i tereny podmokłe, łąki chronione, miejsca występowania gatunków roślin chronionych, ostoje ptaków rangi międzynarodowej i krajowej oraz regionalnej, obszary źródliskowe, gleby pochodzenia organicznego, wody powierzchniowe, rejonu ochrony wód podziemnych piętra czwartorzędowego, struktury hydrogeologiczne wysokiej ochrony -OWO)
- Strefa B - jest to strefa ochrony walorów kulturowych i krajobrazowych obejmująca obszary i obiekty wymagających ochrony szczególnej, w tym konserwatorskiej,
 - ◇ podstrefa B₁ - obejmująca obszary i obiekty wymagające ochrony konserwatorskiej (strefy proponowanej ochrony konserwatorskiej, rozproszone zespoły obiektów zabytkowych i pojedyncze obiekty, udokumentowane stanowiska archeologiczne, parki dworskie i pałacowe)

- ◊ podstrefe B₂ - obejmująca obszary i obiekty wymagające wzmożonej ochrony (strefa szczególnej ochrony krajobrazu, cmentarze, zabytkowe aleje, punkty, osie i ciągi widokowe)
- Strefe C - jest to strefa obejmująca obszary wymagające zahamowania procesów niszczących, osłabienia antropogenicznych barier ekologicznych oraz wzbogacenia terenów zubożonych i zdegradowanych (lasy o składzie drzewostanów niezgodnych z siedliskiem, obszary szczególnie podatne na denudację naturogeniczną i uprawową, użytki rolne wymagające zadrzewień i zakrzewień śródpolnych),

Strefę D - jest to strefa obejmująca obszary zdegradowane lub niszczone, których dalsze użytkowanie wymaga podporządkowania specjalnym rygorom (tereny i obszary górnicze, kopalnie gazu istn. i proj., tereny eksploatacji powierzchniowej, wysypiska śmieci, krajobraz miejski Żerkowa)

3.2. Rezerwat przyrody.

W granicach gminy nie ma rezerwatu przyrody. Projektowany jest jednak rezerwat faunistyczny mający na celu ochronę kolonii lęgowej czapli siwej. Rezerwat ma obejmować około 20 ha "leśnej wyspy" otoczonej starorzeczami Warty, pomiędzy wałami przeciwpowodziowymi Lutyni i Warty, na zachód od wsi Gańsiorowo.

3.3. Obszar chronionego krajobrazu.

Wojewódzka Rada Narodowa w Kaliszu w dniu 29 września 1989 podjęła Uchwałę nr XII/74/89 w sprawie ustalenia obszaru chronionego krajobrazu "Szwajcaria Żerkowska" na terenie woj. kaliskiego i zasad korzystania z tego obszaru.

W związku z podniesieniem rangi ochrony i powołania Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego na większości jego powierzchni, nie ma obszaru chronionego krajobrazu w rozumieniu wspomnianej Uchwały. Natomiast plan ochrony winien określić otulinę (strefę ochronną) parku krajobrazowego.

Powierzchnia gminy, która objęta była obszarem chronionego krajobrazu, a nie znalazła się w granicach parku krajobrazowego obejmuje tereny wsi Chrzan, Stęgosz, Pawłowice oraz tereny na wschód od drogi Kretków - Pogorzelica do Proсны.

3.4. Pomniki przyrody.

W rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Kaliszu figuruje 21 pozycji pomników przyrody występujących na terenie gminy. Są to pojedyncze drzewa, grupy drzew i jeden park podworski. Poniżej przedstawia się ich wykaz, w nawiasie nr pozycji w rejestrze:

(107) - 2 jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*, o obw. na wys. pierśnicy 362 i 390 cm, wys. 30 m, w parku miejskim w Żerkowie;

(108) - topola biała *Populus alba*, o obw. pierśnicy 479 cm, wys. 39 m, w parku miejskim w Żerkowie;

(109) - 3 topole białe *Populus alba*, o obw. pierśnicy 410, 420 i 350 cm, wys. ca 28 m, w parku miejskim w Żerkowie;

(113) - 2 dęby bezszypułkowe *Quercus sessilis*, o obw. pierśnicy 568 i 587 cm, wys. 21 i 24 m, w lesie leśn. Rozmarynow, oddz. 170 g (nadm. Jarocin);

(114) - 5 dębów bezszypułkowych *Quercus sessilis Ehrh.*, o obw. pierśnicy 550, 475, 530, 475, 590 cm, wys. 28 m, w lesie leśn. Warta, oddz. 170 -2 szt. i 170 n - 3 szt. (nadm. Jarocin);

(115) - dąb szypułkowy *Quercus robur*, o obw. pierśnicy 600 cm, wys. ca 28, w parku wiejskim w Brzostkowie;

(116) - dąb bezszypułkowy *Quercus sessilis Ehrh.*, o obw. pierśnicy 485 cm, wys. 19 m (uszkodz. - pusty pień), w mieście Żerkowie, przy drodze Żerków - Ludwinów;

(117) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 526cm, wys. 28 m, w mieście Żerkowie, przy drodze Żerków - Ludwinów;

(123) - 2 dęby szypułkowe *Quercus robur*, o obw. pierśnic 510 i 470 cm, wys. 22 i 14 m, w parku podworskim w Kretkowie;

(124) - 3 dęby szypułkowe *Quercus robur*, o obw. pierśnic 670, 590 i 390 cm, wys. ca 25 m, wiek ca 250 lat, w obrębie pow. leśnej - dąbrowie, we wsi Lubinia Mała (włas. prywatna);

(310) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 380 cm, wys. ca 28 m, korona ażurowa wysoko osadzona, w parku w Żerkowie;

(311) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 397 cm, wys. ca 30 m, korona od 5 m, w parku w Żerkowie;

(312) - grab *Carpinus betulus*, o obw. pnia na wys. 40 cm od pow. ziemi 450 cm, wys. 60 m, rozwidła się na 2 wierzchołki o pod kątem 70°, w parku w Żerkowie;

(313) - dąb szypułkowy *Quercus robur*, o obw. pierśnicy 400 cm, wys. ca 26 m, w parku w Żerkowie;

(314) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 470 cm, wys. 30 m, pień na wys. 2,5 m rozwidła się, w parku w Żerkowie;

(315) - klon polny *Acer campestre*, o obw. pierśnicy 320 cm, wys. 18 m, korona szeroka, nisko osadzona, w parku w Żerkowie;

(316) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 360 cm, wys. 26 m, na wys. 3 m rozwidła się, w parku w Żerkowie;

(317) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 320 cm, wys. 30 m, w parku w Żerkowie;

(318) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 360 cm, wys. 28 m, na wys. 2 m rozwidła się tworząc silną koronę, w parku w Żerkowie;

(319) - jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, o obw. pierśnicy 360 cm, wys. 28 m, na wys. 2 m rozwidła się tworząc koronę, w parku w Żerkowie;

(574) - park w Kretkowie o pow. 15,14 ha, w użytkowaniu Gospodarstwa Rolnego SP w Raszewach, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem Wojewody Kaliskiego nr 6/89 z dnia 20.01.1989 r. (Dz. Urzędowy Województwa Kaliskiego nr 5 poz. 30.)

Wobec pomników przyrody obowiązują następujące ustalenia: zakazuje się wycinania, niszczenia lub uszkodzenia drzewa, zrywania pączków kwiatów, owoców i liści, zanieczyszczania terenu i wzniesienia ognia w pobliżu drzewa, umieszczania tablic i innych znaków oraz wchodzenia na drzewo.

Proponuje się uznać kolejne okazy drzew za pomniki przyrody. Dotyczy to kilku jesionów wyniosłych, dębów szypułkowych, graba pospolitego, lipy

drobnolistnej, buka pospolitego z parku w Brzostkowie, lip i kasztanowców z parku w Komorzcu, platana, lipy i dębu w Lgowie, dębów i lip z parku w Śmielowie.

3.5. Inne obszary przyrodniczo cenne proponowane do ochrony

szczególnej (jako użytki ekologiczne, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, stanowiska gatunków roślin chronionych, ostoje ptaków wodno-błotnych).

Na obszarze gminy Żerków występuje wiele innych obiektów przyrodniczych, które powinny być objęte ochroną szczególną;

Są to:

- 1) ekosystemy lasu grądowego *Galio silvatici-Carpinetum* oraz łągu jesionowo-wiązowego *Ficario-Ulmetum* zlokalizowane koło wsi Szczonów;
- 2) kompleks łądów, łągu zboczowego *Violo-Ulmetum* oraz zboczowych lasów paklonowych *Adoxo-Aceretum* na północnych stokach Pagóra Żerkowskiego w okolicach Lgowa
- 3) łąg zboczowy *Violo-Ulmetum* wraz z towarzyszącymi mu płatami termofilnych zbiorowisk okrajkowych we wsi Pawłowice;
- 4) kompleks muraw psammofilnych i kserotermicznych zlokalizowanych na przedmieściu Żerkowa - w starej piaskowni koło wieży przekaźnikowej w Żerkowie
- 5) kompleks stawów i przylegająca od południa wyspa leśna k. wsi Podlesie.
- 6) starorzecza k. wsi Szczonów

Pozycja 5 i 6 odnosi się do obszarów, które uznano za miejsca rozrodu ptaków o znaczeniu regionalnym oraz miejsca rozrodu ptaków. Udokumentowany stan awifauny i obecność reprezentantów spośród ptaków na wyróżnionych terenach pozwala na stwierdzenie iż pełnią one niezwykle istotną rolę w ciągu całego roku, tj. tak w okresie łądów jak i w sezonie pozalegowym, co uzasadnia propozycję ich szczególnej ochrony.

W granicach parku krajobrazowego wyróżnia się specyficzny obszar. Położony na północ od Żerkowa do Warty, o najpiękniejszych widokach,

różnorodności ekosystemów, z istniejącymi i projektowanymi rezerwatami przyrody i użytkami ekologicznymi oraz zabytkami architektury i kulturowym krajobrazie rolniczym wzorcowo ukształtowanym, nazywanym od dawna "Szwajcarią Żerkowską". Kwalifikuje się do uznania za zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Taką kategorię ochronną wyznacza się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego dla zachowania jego wartości estetycznych (wg ustawy o ochronie przyrody).

Uchwałę w tym zakresie może podjąć również Rada Gminy.

Specyficzny układ dolin Warty i Proсны ma szczególne znaczenie ekologiczne w całym systemie przyrodniczym kraju i Wielkopolski, z tego względu uznane zostały za korytarze ekologiczne o znaczeniu krajowym²⁶. Dolina Warty w tej sieci na odcinku od Nowej Wsi Podgórznej do Józefowa (gm. Uniejów) została zaliczona do obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym oraz biocentrum i stref buforowych, a także z uwagi na liczebność gatunkową i wielkość populacji awifauny uznana za dużą ostoję przyrody o znaczeniu europejskim. (ostoja ptaków wodno-błotnych rangi krajowej i międzynarodowej²⁷).

W granicach gminy Żerków znajduje się tylko jej niewielki fragment - od ujścia Proсны do Pogorzelicy).

Ponadto fragment doliny na północ od Gańsiorowa stanowi ostoję ptaków wodno-błotnych rangi regionalnej.

Z uwagi na uwarunkowania hydrograficzne regionu kaliskiego, odpływowy charakter sieci rzecznej, istniejące ujęcia wody w dolinie Proсны, zasoby wód czwartorzędowych w dolinie Proсны istnieje potrzeba ochrony całego dorzecza Proсны.

²⁶ Wg koncepcji Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - Polska 1995: red. A. Liro, Fundacja IUCN Poland Warszawa: „Krajowa Sieć Ekologiczna ma tworzyć spójny przestrzennie system obszarów, których walory przyrodnicze mają najwyższą rangę krajową i międzynarodową. Poszczególne obszary włączone do systemu odznaczają znaczny udział dobrze zachowanych systemów naturalnych, seminaturalnych i obszarów ekstensywnie użytkowanych (ogromne znaczenie ma tu racjonalne gospodarowanie człowiekiem). Ponadto są one wzajemnie zintegrowane funkcjonalnie i przestrzennie siecią powiązań przyrodniczych (korytarze ekologiczne).

²⁷ Ostoja „Dolina Środkowej Warty” wg Ostoj ptaków w Polsce 1994: OTOP Biblioteka Monitoringu Środowiska, Gdańsk

3.6. Parki podworskie.

W gminie Żerków znajduje się 11 zabytkowych parków, w tym 4 pałacowe (w Kretkowie, Raszewach, Śmiełowie, Żerkowie) i 7 podworskich (w Lgowie, Brzostkowie, Komorzu, Miniszewie, Pawłowicach, Prusinowie, Przybysławiu).

Parki w Komorzu, Przybysławiu, Raszewach i Śmiełowie wpisane są do rejestru zabytków województwa kaliskiego.

Park w Kretkowie uznany został za pomnik przyrody.

Stanowią one cenne przyrodniczo enklawy wysokiej zieleni w krajobrazie rolniczym oraz tereny rekreacyjne dla mieszkańców i turystów.

3.7. Lasy ochronne.

Wszystkie lasy nadleśnictwa Jarocin z uwagi na zaliczenie do stref uszkodzeń przemysłowych została uznana za lasy ochronne grupy I. Jednak z uwagi na funkcje ekologiczne i krajobrazowe, jakie pełnią lasy w tym rejonie część z nich ma odpowiednią w związku z tym kwalifikację. Na obszarze gm. Żerków dotyczy to lasów obrębu Czeszewo. I tak w dolinie Warty i Lutyni występują lasy wodochronne (oddz. 157-201), natomiast w dolinie Lutyni oraz w sąsiedztwie Żerkowa - lasy masowego wypoczynku (oddz. 167-170, 176-191, 218-238). Gospodarowanie w tych lasach prowadzone jest na podstawie opracowanego operatu, uwzględniającego ograniczenia cięć rębnych do niezbędnego minimum oraz natychmiastowe odnowienia, preferowanie gatunków liściastych, a także estetykę krajobrazu leśnego

3.8. Ochrona zasobów środowiska kulturowego.

Gmina reprezentuje niezwykle ciekawy rejon historyczny o znaczących wartościach kulturowych związanych z rozwojem tych ziem na przestrzeni dziejów (Żerków, Śmiełów, Brzostków).

Gmina Żerków to bogaty rejon prehistoryczny, o zarejestrowanych znaleziskach z różnych epok, świadczących o zasiedleniu tych terenów już w odległej przeszłości. Na południe od miasta Żerkowa zachowało się rozległe cmentarzysko z okresu rzymskiego i grób ciałopalny ze starszego okresu rzymskiego z II w. n.e. W Lisewie, 600 m na północ od wsi, nad rzeką Lutynią, znajduje się dobrze zachowane grodzisko wczesnośredniowieczne stożkowate o średnicy 140 m, obwarowane wałami i rowami, zwane Ostrowem pod Wilkowyją. W XIII i XIV wieku był tu gród kasztelański spalony w końcu XIV wieku. Tuż przy granicy północno-zachodniej gminy, 1 km na południowy wschód od ujścia Lutyni, a 350 m na południe od Franciszkowa, nad strumykiem zachowało się niewielkie grodzisko pierścieniowate (okop).

Do najcenniejszych zabytków Żerkowa należą:

- kościół św. Stanisława barokowy, jednonawowy, z lat 1717-1718, fundacji wojewody poznańskiego Macieja Radomickiego, o bogatym wyposażeniu wewnątrz
- kaplica cmentarna barokowa, ośmioboczna z 1708 r., w której znajduje się obraz "Ciemniem koronowanie" z XVI/XVII w. ze szkoły niemieckiej (cmentarz na wzgórzu, będącym pozostałością po słowiańskim grodzie)
- brama barokowa przed kaplicą cmentarną, z początku XVIII w. trójarkadowa z trójkątnym szczytem i herbem Radomickich - Kotwicz
- pozostałości okazałej rezydencji Macieja Radomickiego w postaci 25-hektarowego parku z licznymi starymi i okazałymi drzewami (jesiony, wiązy, aleje grabowe) oraz obiektów - barokowej bramy wiodącej niegdyś do pałacu i przyległego do niej domu stróża z początku XIX w.
- zespół stodół z końca XIX wieku i początku XX w. oraz zabudowania młyna z przełomu XIX/XX wieku, świadczących o rolniczym charakterze Żerkowa.

Przy ulicy Mickiewicza (wiodącej do Śmiełowa) stoi kościół poewangelicki.

Pałac w Śmielowie to jeden z najpiękniejszych dworów klasycystycznych w Wielkopolsce. Zrealizowany w 1797 roku na rzucie podkowy zespół pałacowy, składa się z korpusu głównego z kolumnowym portykiem i dwóch pawilonów połączonych częścią centralną galeriami. Pałac od północy i wschodu otacza piękny park krajobrazowy ze starym drzewostanem, m.in. dębami o obwodach do 450 cm, lipami do 350 cm oraz aleją lipowo - grabowa. W zachodniej części wsi zachował się zespół zabudowań folwarcznych z przełomu XVIII/XIX wieku i z początku XX w.

Na południe od Śmielowa, u podnóża krawędzi położona jest wieś Brzostków, w której znajduje się pięknie usytuowany na wzgórzu kościół klasycystyczny z 1840 r. oraz pochodzące z XIX w. klasycystyczne plebania i dwór, a także spichlerz murowany z narożnikowymi wielobocznymi basztami obronnymi z otworami strzelniczymi, zwieńczonymi krenelazem. W wielu innych miejscowościach w gminie można zobaczyć ciekawe zabytki architektury i budownictwa, a także sztuki ogrodowej, np. w Lgowie drewniany kościółek z XVII w., w Komorzku dwór, park i zabudowania folwarczne z XIX w., w Raszewach neobarokowy pałac i park z końca XIX w.

Zestawienie obiektów wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i podlegających tym samym ochronie konserwatorskiej podano w załączonej tabeli.

Oprócz wymienionych na obszarze miasta i gminy znajduje się około 310 obiektów uznanych za zabytkowe. W większości są to domy mieszkalne. Także pozostałe, nie wpisane do rejestru zespoły dworskie, folwarczne, budynki gospodarcze i produkcyjne dawnych majątków ziemskich.

Ponadto duża część gminy, zwłaszcza tereny położone w dolinach Lutyni, Lubianki i Proсны stanowią cenny obszar eksploracji archeologicznej. Powstaje w związku z tym ograniczenie dla działalności inwestycyjnej człowieka, gdyż każdorazowo przed rozpoczęciem prac budowlanych należy powiadomić służby konserwatorskie, które przeprowadzą prace badawcze i w razie konieczności zabezpieczą stanowisko archeologiczne.

REJESTR ZABYTKÓW NIEMUCHOMYCH
MIASTO I GMINA ŻERKÓW

97-03-27

POZ	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	GMINA	KARTA	NR DECYZJI	DATA	UWAGI
22	Bzostków	kościół par. św. Jana Chrzciciela	Zerków	z	KL-IV-93/103/63	31.12.63	
276	Bzostków	spichlerz	Zerków	b	KL-III-880/274/69	13.09.69	
587	Bzostków	dwór	Zerków	z	KL-IV-73/15/54	12.06.54	
414	Cęzew	osada z okresu brązu	Zerków	a	KL-III-870/67/4	10.12.74	
518	Komorze	dwór i park	Zerków	z	KL-III-5340/48/90	22.06.90	ogrodzenie szklarnia
463	Kretków	kościół par. MB Pocieszenia	Zerków	b	KL-III-5340/14/85	16.07.85	
583	Lgów	kościół fil. Narodzenia NMP	Zerków	b	KL-IV-73/33/54	26.05.54	
377	Lubinia Mała	grodzisko wczesnośredniowieczne	Zerków	a	KL-III-870/77/3	27.09.65	
378	Lubinia Mała	grodzisko stożkowałe	Zerków	a	KL-III-870/87/3	27.09.65	
479	Mniszew	dwór	Zerków	a	KL-III-5340/105/85	23.09.85	
485	Pruszków	osada kultury przeworskiej	Zerków	a	KL-III-5340/87/86	27.10.86	
520	Przybysław	dwór, ogród, parkan	Zerków	b	KL-III-5340/129/90	31.12.90	
361	Raszewy	pałac i park	Zerków	z/p	KL-III-880/14/73	24.02.73	
375	Raszewy	grodzisko średniowieczne	Zerków	a	KL-III-870/5/73	27.09.73	
11	Śmiełów	pałac	Zerków	z	KL-IV-Kons.73/19/52	11.03.52	
64	Śmiełów	spichlerz i obora	Zerków	bb	KL-III-885/13/61	27.12.61	w zespołe folwarcznych
380	Śmiełów	osada - stanowisko 1	Zerków	bb	KL-III-870/10/73	28.09.73	
361	Śmiełów	osada - stanowisko 2	Zerków	a	KL-III-870/11/73	28.09.73	
599	Śmiełów	park	Zerków	a	KL-III-870/11/73	28.09.73	
88	Żerków	brama pałacowa	Zerków	p	KL-IV-73/12/1/54	12.07.54	
317	Żerków	kaplica cmentarna św. Krzyża	Zerków	b	KL-III-885/44/64	09.12.64	
318	Żerków	stróżówka	Zerków	b	KL-III-880/15/70	07.03.70	
319	Żerków	pošta ze stajnią	Zerków	z	KL-III-880/158/70	07.03.70	ul. Kościelna 3
320	Żerków	dom, Rynek 12	Zerków	z	KL-III-880/159/70	07.03.70	ul. Kościelna 7
321	Żerków	dom, Rynek 17	Zerków	z	KL-III-880/160/70	07.03.70	
322	Żerków	dom, Rynek 18	Zerków	z	KL-III-880/161/70	11.03.70	
323	Żerków	dom, Jarocińska 1	Zerków	z	KL-III-880/162/70	07.03.70	
324	Żerków	dom, Jarocińska 5/6	Zerków	z	KL-III-880/163/70	11.03.70	
348	Żerków	dom, Rynek 11	Zerków	z	KL-III-880/164/70	11.03.70	
428	Żerków	wiatrak koźlak	Zerków		KL-III-880/37/70	02.09.70	
619	Żerków	kościół par. św. Stanisława BM	Zerków	b	KL-III-40/13/60	18.11.80	kaplica I
664	Żerków	układ urbanist. i warstwy archeol.	Zerków	b	PSOZ-Kal-40/66/91	16.03.91	
383	Żerków	grodzisko wczesnośredniowieczne	Zerków	a	PSOZ-Kal-40/37/93	31.03.93	jak zastrzeżony na mapie
			Zerków	a	KL-III-870/14/73	29.09.73	

-up
Beata Maria Matusiad
Kierownik
Zarząd Gminy Żerków

4. SFERA PRZESTRZENNO-SPOŁECZNA GMINY.

4.1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna i użytkowanie gruntów.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy jest zróżnicowana. Uwarunkowana jest ona przede wszystkim rzeźbą terenu, która wpływa na zdecydowanie na krajobraz i użytkowanie terenu.

Gmina Żerków charakteryzuje się krajobrazem rolniczo-leśnym.

Dolina Warty, Proсны i Lutyni (w tym tereny zalewowe) - to krajobraz równinny, zajęty przez łąki lasy, starorzecza, miejscami grunty orne oraz nieliczne osady.

Wzgórza Żerkowskie w części najwyższej zajęte są przez lasy.

Wyższe terasy rzeczne oraz zbocza Wzgórz, gdzie dominują grunty orne to strefa rolniczo-osadnicza.

Obszar gminy z uwagi na zmienność środowiska i krajobrazu, zróżnicowany jest też pod względem wprowadzanych form ochrony oraz poziomem wykorzystania gospodarczego środowiska. Cenne wartości przyrodnicze i krajobrazowe leżące u podstaw powołania parku krajobrazowego, a tym samym objęte szczególną formą ochrony przyrody stanowią ograniczenia dla działalności gospodarczej.

Rozwój gospodarczy gminy powinien być dostosowany do potencjału przyrodniczego, a utrzymanie walorów gminy może stać się czynnikiem aktywizującym źródła dochodów z takich dziedzin jak np. turystyka, rolnictwo ekologiczne.

Pod względem użytkowania dominują grunty orne - zajmujące blisko 78%, natomiast lasy niecałe 15% pow. gminy. Użytki zielone, stanowiące przeszło 8% powierzchni gminy, skupione są w dolinie Warty, Proсны, Lutyni i Lubieszki. Łąki występują pasmowo wzdłuż wymienionych rzek i pozostałych cieków. Lasy znajdują się w środkowej i północnej części gminy. Grunty pod wodami zajmują 1,6 % powierzchni gminy.

W granicach administracyjnych miasta Żerkowa dominują tereny zabudowane i grunty orne.

Użytkowanie gruntów w mieście Żerkowie - wg stanu na 31.12.1997 r.²⁸

Typ użytkowania	w ha	w %
grunty orne	113	52,31
sady	13	6,02
łaki trwałe	3	1,39
pastwiska trwałe	2	0,93
lasy, grunty leśne, grunty zadrzewione i zakrzewione	5	2,32
grunty pod wodami	1	0,46
drogi	21	9,72
tereny kolejowe	-	-
tereny zabudowane	43	19,91
tereny osiedlowe niezabudowane	1	0,46
tereny zieleni miejskiej i osiedlowej	13	6,02
tereny różne, użytki kopalne	1	0,46
powierzchnia wyrównawcza (geod.)	-13	
razem	203	100,0

Użytkowanie gruntów w gminie Żerków - wg stanu na 31.12.1997 r.

Typ użytkowania	w ha	w %
grunty orne	11.523	69,43
sady	85	0,51
łaki trwałe	900	5,38
pastwiska trwałe	493	2,95
lasy, grunty leśne	2.458	14,70
grunty zadrzewione i zakrzewione	51	0,30
grunty pod wodami - wody stojące	65	0,39
grunty pod wodami - wody płynące	73	0,44
grunty pod wodami - rowy	137	0,82
drogi	470	2,81
tereny kolejowe	36	0,21
tereny osiedlowe - zabudowane	281	1,68
tereny osiedlowe - niezabudowane	7	0,04
tereny osiedlowe - zieleni	495	3,7
nieużytki	16	0,1
tereny różne i użytki kopalne	37	0,22
nieużytki	88	0,53
powierzchnia wyrównawcza	+ 127	
razem	16.847	100,0

²⁸ Na podstawie danych z Urzędu Rejonowego w Jarocinie - Wykaz gruntów

4.2. Stan własności gruntów

Stan własności gruntów wg sposobu użytkowania w mieście i gminie Żerków wg danych na dzień 1 stycznia 1998 r.²⁸ przedstawiał się następująco:

Typ użytkowania	gmina Żerków			
	tereny w użytkowaniu indywidualnym		tereny pozostałe	
	ha	%	ha	%
grunty orne + sady	7836	46,9	3772	22,6
użytki zielone	815	4,9	577	3,4
lasy	290	1,7	2219	13,3
pozostałe użytkowanie	283	1,7	928	5,5
ogółem	9224	55,2	7496	44,8

Typ użytkowania	miasto Żerków			
	tereny w użytkowaniu indywidualnym		tereny pozostałe	
	ha	%	ha	%
grunty orne + sady	96	44,4	30	13,9
użytki zielone	5	2,3	-	-
lasy	3	1,4	2	0,9
pozostałe użytkowanie	23	10,6	57	26,5
ogółem	127	58,7	89	41,3

Na podstawie danych z Urzędu Rejonowego w Jarocinie na przełomie lat 1997 i 1998 r. było:

a) w granicach miasta:

- gruntów prywatnych 127 ha (58,7% pow. miasta)
- gruntów pozostałych 89 ha (41,3 % pow. miasta)

b) w granicach gminy:

- gruntów prywatnych 9.224 ha (55,2% pow. gminy)
- gruntów pozostałych 7.496 ha (44,8% pow. gminy)

Na początku 1998 r. blisko 1/4 gruntów (50,3294 ha) na terenie miasta było gruntami komunalnymi, natomiast na terenie gminy 87,9279 ha, co stanowiło 0,52 % jej ogólnej powierzchni.

²⁸ Opracowano na podstawie rocznego sprawozdania GEOD-02 Urzędu Rejonowego w Jarocinie i porównano z danymi statystycznymi publikowanymi przez GUS.

Wykaz powierzchni gruntów komunalnych w poszczególnych wsiach zawiera załączona tabela³⁰.

Powierzchnia gruntów komunalnych w gminie
(stan na 31.12.1997 r.)

Lp.	Wsie, w których występują grunty komunalne	Powierzchnia w ha
1.	Antonin - Przybysław	3,5300
2.	Bieżdzielów	9,1700
3.	Brzostków	24,7700
4.	Chrzan	3,3300
5.	Dobieszczynna	7,9024
6.	Komorze	1,8049
7.	Lgów	0,4300
8.	Lisew	2,8100
9.	Lubinia Mała	8,8739
10.	Ludwinów - Kamień	1,9100
11.	Raszewy	1,0417
12.	Sierszew - Sucha	5,5600
13.	Stęgosz - Pawłowice	3,3850
14.	Szczonów - Pogorzelica	0,5600
15.	Zemiki - Kretków	6,3600
16.	Zółków	6,4900
Razem gruntów komunalnych w gminie		87,9279

Jak wynika z przedłożonych materiałów proces komunalizacji w mieście i gminie nadal trwa. Całkowicie zakończono komunalizację mienia z mocy prawa zgodnie z postanowieniami Ustawy z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.), ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 67, poz. 329), następujących jednostek organizacyjnych:

- ⇒ szkół podstawowych
- ⇒ jednostek straży pożarnej
- ⇒ przedszkoli (poza przedszkolem w Dobieszczynnie)
- ⇒ innych jednostek oświatowych (świetlice)
- ⇒ Młodzieżowego Centrum Szkolenia i Rekreacji.

³⁰ Dane z Urzędu Miasta i Gminy.

⇒ obiektów sportowych

⇒ ujęć wody

Do skomunalizowania z mocy prawa pozostały jeszcze nieruchomości pod drogami gminnymi (poza obszarem miasta).

Ogólnie na koniec 1997 r. samorząd dysponował powierzchnią 138,2573 ha gruntów komunalnych. Pod względem zagospodarowania i przeznaczenia były to następujące grunty:

Lp.	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha
1.	działki budowlane	66,6056
2.	działki przemysłowo-handlowe	4,8325
3.	działki rekreacyjne	21,9870
4.	tereny zielone	4,4886
5.	grunty oświaty	31,0156
6.	administracja	1,2648
7.	inne	8,0632
Razem gruntów komunalnych		138,2573

Różny też jest sposób zagospodarowania gruntów komunalnych.

Lp.	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha
1.	oddane w użytkowanie wieczyste	11,5643
2.	przekazane w trwały zarząd	9,1444
3.	oddane w dzierżawę lub najem	61,5790
4.	GZEAS - oświata	30,7143
5.	pozostawione w bezpośrednim władaniu gminy	17,9141
6.	inne	8,0632
Razem gruntów komunalnych		138,2573

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. Nr 115, poz. 741) powołała gminny zasób nieruchomości z gruntów, które w dniu wejścia w życie ustawy stanowiły własność gminy, zostały przez gminę nabyte na własność lub przejęte w trybie użytkowania wieczystego, stanowiły własność gminy i po tym dniu wygasły ustanowione na nich prawo użytkowania wieczystego, trwały zarząd lub użytkowanie.

Posiadanie zasobów gruntów w pełni uzbrojonych przeznaczonych pod zainwestowanie, umożliwi gminie realizację zadań własnych (celów publicznych) oraz stanowić może ważny element w polityce przestrzennej i promocji gminy.

4.3. Stan demograficzny gminy.

Gminę zamieszkuje 10.709 osób (stan na koniec marca 1998 r.) czyli niecałe 1,5% ludności województwa kaliskiego. Ludność miasta Żerkowa stanowi 0,56% mieszkańców miast, samej gminy 2,27% ludności terenów wiejskich województwa.

Pod względem liczby ludności i powierzchni miasto Żerków należy do najmniejszych miast kaliskiego. Na 20 miast w województwie jest na 16 miejscu z liczbą 2.043 mieszkańców (w grupie miasteczek dwutysięcznych).

Średnia gęstość zaludnienia wynosi - w mieście 961 os./km² wobec przeciętnej dla terenów miejskich w województwie - 1.400 os./km², na terenie gminy 52 os./km², w województwie - na terenach wiejskich 61 os./km².

Nieduży wskaźnik zaludnienia gminy spowodowany jest położeniem poza głównymi trasami komunikacyjnymi oraz uwarunkowaniami środowiska (tereny leśne, urozmaicona rzeźba terenu, obszary zalewowe).

W 7 największych sołectwach (powyżej 500 mieszkańców) mieszka blisko 55% ludności gminy.

Największymi wsiami pod względem zaludnienia są wsie Chrzan, Dobieszczynna, Lubinia Mała i Stęgosz.

O ich rozwoju zadecydowały przede wszystkim względy komunikacyjne. Wieś Chrzan leży przy linii kolejowej relacji Gniezno-Jarocin i znajduje się tu jedyna w gminie stacja kolejowa.

Dobieszczynna i Lubinia Mała leżą w zasięgu oddziaływania drogi krajowej regionalnej relacji Jarocin - Rychwał (Konin) na terenach płaskiej wysoczyzny o dobrej jakości gruntów rolnych.

Stęgosz natomiast usytuowany jest w niedalekim sąsiedztwie Jarocina (przy drodze Jarocin - Żerków i Żerków - Mieszków), blisko stacji kolejowej Radlin (gm. Jarocin).

Pozostałe większe wsie mają w dużej mierze związek z rozwojem gospodarstw rolnych (dawne majątki i folwarki przejęte przez Kombinat PGR Raszewy, aktualnie Gospodarstwa Rolne AWRSP). Należą do nich Raszewy, Przybysław, Komorze, Śmiałów.

Charakterystyka wsi, ze względu na zaludnienie przedstawia się następująco:

poniżej 10 osób	-	Siekierzyn, Rozmarynów, Parzewnia,
11-50 osób	-	Gąsiorów, Laski, Podlesie, Pogorzeliца, Rogaszyce,
51-100 osób	-	Chwałów, Gęczew,
101 - 200 osób	-	Antonin, Lgów, Kamień, Miniszew, Paruchów, Pawłowice, Prusinów, Sierszew, Sucha, Szczonów, Kretków,
201 - 300 osób	-	Brzostków, Śmiałów, Komorze PGR, Komorze Przybysławskie, Lisew, Raszewy wieś, Żerniki,
301 - 400 osób	-	Przybysław, Ludwinów, Żółków,
401- 500 osób	-	Bieżdziadów, Raszewy PGR,
501- 600 osób	-	Lubinia Mała, Stęgosz,
700-800 osób		Dobieszczynna
900-1.000		Chrzan

Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach

l.p.	Nazwa wsi sołeckiej	miejscowości na- leżące do sołectwa	liczba ludności w 1.03.1998 r.			Ogółem w sołectwie
			M.	K.	Razem	
1.	Antonin	Antonin Przybysław Siekierzyn	89 174 2	93 180 -	182 354 2	538
2.	Bieździadów	Bieździadów	211	225	436	436
3.	Brzostków	Brzostków Gąsiorów Rozmarynow Śmiełów	107 27 2 127	128 18 3 125	235 45 5 252	537
4.	Chrzan	Chrzan Laski	525 24	470 21	995 45	1.040
5.	Dobieszczynna	Dobieszczynna	366	409	775	775
6.	Komorze Przybysławskie	Komorze Przybysławskie Komorze PGR	97 133	108 136	205 269	474
7.	Chwałów	Chwałów	50	48	98	98
8.	Lgów	Lgów Gęczew	76 22	70 30	146 52	198
9.	Lisew	Lisew	149	137	286	286
10.	Lubinia Mała	Lubinia Mała	278	287	565	565
11.	Ludwinów	Ludwinów Kamień	162 78	171 77	333 155	488
12.	Miniszew	Miniszew	82	87	169	169
13.	Paruchów	Paruchów	63	63	126	126
14.	Pawłowice	Pawłowice Parzewnia	97 4	89 3	186 7	193
15.	Prusinów	Prusinów	93	89	182	182
16.	Raszewy	Podlesie Raszewy wieś Raszewy PGR	29 121 232	20 111 224	49 232 456	737
17.	Sierszew	Sierszew Sucha	58 69	72 67	130 136	266
18.	Stęgosz	Stęgosz	275	267	542	542
19.	Szczonów	Pogorzelica Szczonów	19 77	20 72	39 149	188
20.	Zerniki	Kretków Rogaszyce Zerniki	93 6 125	85 8 144	178 14 269	461
21.	Żółków	Żółków	187	180	367	367
Ogółem w gminie			4.329	4.337		8.666
Miasto Żerków			1.005	1.038		2.043
Razem miasto i gmina			5.334	5.375		10.709

Struktura ludności pod względem wieku i płci w przedziałach pięcioletnich w gminie.

Przedział wiekowy	M	K	Razem
0-4 lat	363	383	746
5-9	475	394	869
10-14	449	501	950
15-19	484	487	971
20-24	451	409	860
25-29	423	379	802
30-34	352	325	677
35-39	402	332	734
40-44	396	379	775
45-49	395	339	734
50-54	227	238	465
55-59	201	223	424
60-64	216	240	456
65-69	198	251	449
70-74	133	178	311
75-79	72	144	216
80-84	52	90	142
85 i więcej	45	83	128

Ludność w wieku produkcyjnym (od 20 do 60 lat) stanowi 51,1% ogółu mieszkańców gminy, w wieku poprodukcyjnym 15,9%, dzieci i młodzieży 33%. Pod względem struktury wiekowej jest to sytuacja dość korzystna.

W liczbie ludności w ostatnich latach nie notuje się większych zmian. Od 1990 r. ludność miasta wzrosła o 109 osób (o 5,6%), a gminy zmalała o 122 osoby (1,4%).

W porównaniu z województwem kaliskim przyrost naturalny 3,9‰ na wsi żerkowskiej jest wyższy niż na pozostałych terenach wiejskich województwa, gdzie wynosił na koniec 1996 r. 2,0‰. Ubytek ludności wiejskiej wynika więc ze zwiększonej migracji i przenoszenia się do miast.

W mieście Żerkowie jest ujemny przyrost naturalny (-5,2‰), wobec średniej wojewódzkiej w miastach 0,4‰. Zwiększanie się ludności wynika więc głównie z dodatniego salda migracji.

Ocenia się, że tendencja ta z czasem będzie się nasilała z powodu przewidywanych zmian strukturalnych na wsi i polityki rolnej państwa.

Wyróżnienie	Stan na 31.12. rok				
	1990	1993	1995	1996	1.03.1998
Miasto Żerków					
Ludność ogółem	1.934	1.939	1.910	1.922	2.043
mężczyźni	940	943	936	942	1.005
kobiety	994	996	974	980	1.038
Przyrost naturalny	5,6‰	-7,2‰	-8,7‰	-5,2‰	b.d.
Migracje	-11	+7	-4	+5	b.d.
Gmina Żerków					
Ludność ogółem	8.788	8.767	8.735	8.734	8.666
mężczyźni	4.396	4.406	4.380	4.359	4.329
kobiety	4.392	4.361	4.355	4.375	4.337
Przyrost naturalny	9,6‰	8,7‰	4,8‰	3,9‰	b.d.
Migracje	-65	-48	-59	-40	b.d.

b.d. - brak danych

4.4. Osadnictwo.

4.4.1. Sieć osadnicza i układ administracyjny.

Sieć osadnicza gminy jest bogata i różnorodna. Składają się na nią przede wszystkim miejscowość gminna - miasto Żerków oraz 35 miejscowości. Są to miejscowości o zróżnicowanej randze i charakterze, od wsi sołeckich (21) po pozostałe wsie (3) osady (7), kolonie (1) i leśniczówkę. Sieć osadnicza tworzy układ funkcjonalno-przestrzenny, w którym wyróżnia się jednostki wiodące oraz jednostki podstawowe i elementarne.

Na podstawie wielkości zaludnienia, zainwestowania wsi, aktywności gospodarczej oraz uwzględniając inne cechy jak położenie, dostępność komunikacyjną, układ ciężarów - określa się, że na terenie gminy wykształcił się następujący układ osadniczy:

⇒ miasto Żerków - ośrodek lokalny

⇒ wsie wiodące, ośrodki usługowe lokalne (Dobieszczyzna, Chrzan, Raszewy)

⇒ wsie o dużym programie usługowym i tendencjach rozwojowych (Bieździadów, Lubinia Mała, Ludwinów, Stęgosz, Żerniki)

⇒ wsie pozostałe - jednostki elementarne

Z hierarchią jednostek, ich położeniem i uwarunkowaniami przyrodniczo-krajobrazowymi związane są ich funkcje i możliwości rozwojowe.

Funkcje jednostek osadniczych:

Nazwa wsi sołectkiej (wsie wchodzące w skład sołectwa)	Funkcja podstawowa	Funkcja uzupełniająca	Obserwowane tendencje wzrostowe
Antonin (Antonin, Przybysław, Siekierzyn)	produkcja rolna, obsługa rolnictwa, obsługa ludności (usługi bytowe)	przetwórstwo rolno-spożywcze	-
Bieździadów	produkcja rolna	mieszkalnictwo letniskowe	+
Brzostków (Brzostków Gąsiorów, Rozmarynów, Śmiełów)	produkcja rolna, obsługa ruchu turystyczno-wypoczynkowego i krajoznawstwa	mieszkalnictwo letniskowe, agroturystyka, gospodarka leśna	o
Chrzan (Chrzan, Łaski)	produkcja rolna, obsługa ludności i rolnictwa	przetwórstwo rolno-spożywcze	+
Chwałów	produkcja rolna		-
Dobieszczyzna	produkcja rolna, obsługa rolnictwa i ludności (usługi bytowe)	przetwórstwo rolno-spożywcze	+
Komorze Przybysławskie (Komorze Przybysławskie, Komorze PGR)	produkcja rolna, obsługa rolnictwa i ludności (usługi bytowe)	-	o
Lgów (Lgów, Gęczew)	produkcja rolna, obsługa rolnictwa	-	-
Lisew	produkcja rolna	-	-
Lubinia Mała	produkcja rolna, obsługa ludności (usługi bytowe)	przetwórstwo rolno-spożywcze	+
Ludwinów (Ludwinów, Kamień)	produkcja rolna, obsługa ludności	-	+

Miniszew	produkcja rolna obsługa rolnictwa	-	-
Paruchów	produkcja rolna, obsługa rolnictwa	-	-
Pawłowice (Pawłowice, Parzewnia)	produkcja rolna obsługa rolnictwa obsługa ludności	-	-
Prusinów	produkcja rolna obsługa ludności obsługa rolnictwa	-	o
Raszewy	produkcja rolna obsługa ludności (usługi bytowe), obsługa rolnictwa	agroturystyka, obsługa ruchu turystyczno- wypoczynkowego, gospodarka rybacka	+
Sierszew (Sierszew, Sucha)	produkcja rolna obsługa rolnictwa	obsługa rolnictwa, przetwórstwo rolno- spożywcze	-
Stęgosz	produkcja rolna obsługa ludności	przetwórstwo rolno- spożywcze	+
Szczonów (Pogorzelica, Szczonek)	produkcja rolna, obsługa ludności, obsługa rolnictwa	przetwórstwo rolno- spożywcze, obsługa turystyki, agroturystyka	-
Żerniki (Kretków, Rogaszyce, Żerniki)	produkcja rolna, obsługa ludności	przetwórstwo rolno- spożywcze	+
Żółków	produkcja rolna obsługa rolnictwa	przetwórstwo rolno- spożywcze	o
Żerków	obsługa ludności (usługi bytowe i ponadpodstawowe), obsługa rolnictwa, mieszkalnictwo, usługi turystyczno- wypoczynkowe	nieuciążliwa działalność gospodarcza - usługowo- produkcyjna	+

*- stagnacja rozwoju, o - słabe tendencje rozwojowe, + wyraźne tendencje rozwojowe

4.5.2. Ogólna charakterystyka rozwoju układów przestrzennych jednostek osadniczych.

Osada, a potem miasto Żerków początkowy swój rozwój zawdzięcza położeniu na szlaku handlowym.

Targowy charakter miasta wpłynął na dzisiejszy kształt Żerkowa. Zasadniczą osią urbanistyczną pozostaje oś południowa pokrywająca się z

przebiegiem szlaku Wrocław - Toruń. Prawdopodobnie w XIII wieku wykształciło się rozszerzenie drogi we wrzecionowaty plac. Na przestrzeni wieków Żerków był kilkakrotnie niszczone przez pożary. Obecna zabudowa miasta pochodzi przede wszystkim z połowy XIX wieku i początku wieku XX. Jest niewielkim miasteczkiem rolniczym, które w dużej mierze ominęły (na szczęście) niechlubne realizacje blokowego budownictwa mieszkaniowego oraz pawilonowej zabudowy usługowej. Najbardziej nieudaną realizacją jest Młodzieżowe Centrum Szkoleniowo-Rekreacyjne z ponurą zabudową betonowych „kłocków” usytuowanych w Parku Miejskim (!).

Rozwój osadnictwa w okolicach Żerkowa związany jest również z uprawą ziemi. Do XVII w. prawie cały omawiany obszar należał do jednej posiadłości ziemskiej. Dopiero później nastąpił rozdział na kilka dóbr ziemskich (Radomickich - Żerkowskie, nowomiejskie, Śmiełowskie). Do XIX w. nie było tutaj typowych wsi. Osadnictwo wiejskie reprezentowane było przez dwory z folwarkami i związane z nimi wsie przyfolwarczne.

Na rozwój niektórych osad wiejskich na przestrzeni minionych lat miało wpływ pojawienie się sektora państwowego w rolnictwie, czego efektem były nowe elementy przestrzenne w postaci wielorodzinnego budownictwa blokowego mieszkaniowego, obce w krajobrazie wsi (np. we wsiach Raszewy, Kretków, Pawłowice, Przybysław).

Wsie, gdzie dominuje gospodarka indywidualna, o charakterze i zabudowie wsi decyduje często struktura wielkości gospodarstw rodzinnych.

Bardzo liczne osadnictwo wiejskie gminy, skupiające się wokół miasta Żerków, stanowi podstawowy typ struktury przestrzennej wsi : „ulicówka”³¹.

W gminie do wsi o takim właśnie charakterze, mniej lub bardziej rozbudowane, należą : Szczonów, Paruchów, Antonin, Lgów, Gęczew, Komorze, Ludwinów, Dobieszczynna, Prusinów, Brzostków, Raszewy, Żótków, Żerniki, Sierszew, Sucha, Stęgosz, Lisew .

Takie wsie jak Gąsiorowo i Bieździadów charakteryzuje struktura „wrzecionówki”, tzn. wsi, w której zabudowa skupia się wzdłuż dwóch ulic,

³¹ „Ulicówka” - najbardziej prymitywna forma jednostki osadniczej, charakteryzująca się rozwojem zabudowy wzdłuż jednego traktu komunikacyjnego.

mających wspólny początek i wspólny koniec i jak wskazuje nazwa, obwodzących kształt wrzeciona.

Tylko dwie miejscowości - Chrzan i Lubinię Małą charakteryzuje bardziej skomplikowana forma. Zabudowa rozwija się zarówno z północy na południe jak i ze wschodu na zachód, wzdłuż kilku prostopadłych i równoległych ulic. Jednak ich struktura jest bardzo daleka od miejskiej.

Pozostałe wsie w gminie Żerków to jednostki osadnicze o niesprecyzowanej strukturze:

- ⇒ pojedyncze, rozproszone domy i gospodarstwa tj. Ostrówki, Miniszew, Glinki, Pawłowice, Rozmarynów,
- ⇒ oraz powstałe w wyniku rozbudowy obsługi technicznej i zaplecza socjalnego dawnych majątków a potem PGR-ów tj. Pogorzelica, Śmielów, Przybysław, Kamień, Pawłowice.

Żadne z wyżej wymienionych jednostek osadniczych, wyliczając Chrzan i miasto Żerków, nie wykazują tendencji rozwojowych o planowym charakterze. Zaobserwowane kierunki rozwoju niektórych wsi charakteryzuje chaotyczność, która przejawia się narastaniem zabudowy wzdłuż ulic z tendencją do kierowania się w stronę większych jednostek osadniczych bądź miasta Żerkowa. W ten sposób często zacierają się granice pomiędzy poszczególnymi wsiami. Rozwojowi nie sprzyjają zarówno formy osadnicze (rozbudowa musi następować na skrajach wsi co powoduje ich wydłużenie a co za tym idzie utrudnienia w obsłudze komunikacyjnej i usługowej mieszkańców) jak i charakter oraz użytkowanie gruntów.

Gmina Żerków jest gminą typowo rolniczą i rozwój osadnictwa byłby związany z likwidacją części arealów oraz rozdrobnieniem gospodarstw rolnych zakładając, że charakter gminy pozostanie niezmienny.

Opis wybranych miejscowości uwidacznia charakterystykę zabudowy oraz sieci osadniczej gminy jak również pozwala ocenić zdolności rozwojowe wsi.

BIEŻDZIADÓW - wieś położona na północny-zachód od Żerkowa w odległości ok. 2 km. Rozwinięty układ planistyczny oparty na schemacie wrzeciona i rozwinięty w obu kierunkach (wschód i zachód) w układ ulicowy - wzdłuż dawnego traktu z Żerkowa do Nowego Miasta. Pierwotne założenie

wrzecionówki oparto na układzie dwóch ulic z zabudową jednostronną. Jedynie w rozwidleniu wrzeciona (narożnik wschodni) na krótkim odcinku zabudowa jest dwustronna. Przestrzeń pomiędzy układem ulic z przyczyn topograficznych wykluczających zabudowę zajmuje pas zieleni i terenów podmokłych. Zabudowa w tej części wsi jest zwarta. W późniejszym czasie osada rozwinęła się w układzie ulicowym w kierunku południowo-wschodnim w stronę miasta Żerków oraz w kierunku zachodnim w stronę lasów. Te części charakteryzuje mniejsza intensywność zabudowy. Jednocześnie na północ od wrzeciona powstała dodatkowa ulica równoległa do dwóch pierwotnych i dziś tworzy dodatkową pętlę. Przewidywalny dalszy rozwój osady nastąpi w kierunku Żerkowa.

BRZOSTKÓW - niewielka wieś położona na północ od Żerkowa. Układ planistyczny oparty na typowej dla gminy ulicówce. Wieś rozciągająca się na odcinku ok. 1,6 km jest podzielona na dwie zasadnicze części grupujące zabudowę gospodarczą. Część wschodnią charakteryzuje zwarta zabudowa obustronna; część zachodnią zabudowa jednostronna po południowej stronie ulicy. Wzbogaceniem układu planistycznego, a jednocześnie dominantą przestrzenną i wysokościową są zabudowania kościoła oraz parafii zlokalizowane na wzgórzu na południe od głównej drogi. Wieś atrakcyjna pod względem krajobrazowym i kulturowym.

CHRZAN - miejscowość położona na zachód od miasta Żerków w odległości ok. 3 km, przy szosie do Klęki i linii kolejowej Gniezno - Jarocin. Wieś o bogatym i zróżnicowanym układzie planistycznym. Pierwotnego układu przestrzennego można dopatrywać się w części wschodniej po południowej stronie drogi wiodącej do miasta Żerków. Występuje tu układ gwiazdzisty oparty na trzech ulicach z zabudową obustronną intensywną. Centrum stanowi trójkątny plac z kościołem w środku. Na zachód od powyższego występuje fragment wsi - układ kilku gospodarstw rolnych zlokalizowanych wokół dwóch niewielkich pętli. Pozostałą część miejscowości stanowią fragmentaryczne układy ulicowe o różnym stopniu intensywności zabudowy lub pojedyncze gospodarstwa mające charakter satelity. Takie kierunki rozwoju zabudowy prawdopodobnie są wynikiem przebiegu trasy kolejowej ze stacją kolejową Żerków, lokalizacją zakładu przemysłowego oraz istniejącym układem dróg dojazdowych.

CHWAŁÓW - mała wieś położona na północ od Żernik. Przykład jednostki osadniczej opartej na planie wrzeciona - tj. układu planistycznego dwóch równoległe biegnących ulic mających wspólny początek i koniec. Układ wymuszony uwarunkowaniami topograficznymi - centrum wrzeciona stanowi pas zieleni z oczkami wodnymi, nienadający się pod zabudowę. Stąd wrzeciono pozostaje niezabudowane, nie pełni tym samym roli centrum wsi lecz jedynie wzbogaca ją planistycznie. Zabudowa wsi to gospodarstwa indywidualne o dużym stopniu koncentracji.

DOBIESZCZYŻNA - rozległa w granicach administracyjnych wieś we wschodniej części gminy, położona na skrzyżowaniu dróg Żerniki - Grab oraz Sucha - Żerniki. Układ planistyczny w charakterze wsi ulicówki (zabudowa rozciągnięta na długość 2,5 km) z licznymi rozgałęzieniami, nie mającymi jednak cech planowego rozwoju, a jedynie narastania sieci osadniczej wzdłuż istniejących dróg³². Zabudowa wsi o różnej intensywności i różnym nasyceniu obiektami usługowymi. Pojedyncze zakłady przemysłowe.

GĄSIORÓW - osada w północnej części gminy zlokalizowana pomiędzy rzekami Lutynią i Wartą. Składa się z zabudowań gospodarczych dawnego folwarku oraz kilku gospodarstw indywidualnych. Układ planistyczny pseudowrzecionowy. Tworzą go dwie ulice wzajemnie równoległe, pomiędzy którymi na wąskich działkach zlokalizowano gospodarstwa rolne. Nie wydaje się aby był to układ wrzecionowy, za czym przemawia zbyt mała liczba zabudowań (zaledwie pięć gospodarstw). Układ taki może być wynikiem powstania drugiej równoległej do pierwotnej drogi obsługującej PGR.

GĘCZEW - niewielka osada na zachodnio-północnym skraju gminy przy granicy z gminą Nowe Miasto nad Wartą. Składa się z kilku gospodarstw rolnych zlokalizowanych wzdłuż zachodniej strony ulicy o długości ok. 0,6 km.

GLINKI - osada składająca się z kilku pojedynczych gospodarstw rolnych. Cechą charakterystyczną jest niespotykane nigdzie indziej w gminie znaczne oddalenie zabudowań od głównej drogi.

KAMIENÍ - mała wioska ok. 4,5 km na południowy-wschód od Żerkowa. Zabudowę stanowi kilka gospodarstw rolnych oraz dawny zespół folwarczny.

³² Na obecną wieś składają się istniejące dawniej oddzielnie wsie: Lubinia Wielka, osada Dobieszczynna założona w czasie kolonizacji ołederskiej, przysiółek Glinki.

LGÓW - wieś licząca kilkanaście gospodarstw rolnych indywidualnych oraz kilka obiektów użyteczności publicznej (szkoła, kościół) jak również zabudowania gospodarcze dawnego folwarku, później PGR-ów. Przeważająca część zabudowy rozplanowana została wzdłuż jednej ulicy. Jej kręty przebieg wydaje się być wynikiem uwarunkowań topograficznych, a nie celowego działania planistycznego. Mimo to na uwagę zasługuje trafna lokalizacja kościoła jak i niewielkiego założenia parkowego. Ponadto układ wsi uzupełniają pojedyncze gospodarstwa rolne zlokalizowane wzdłuż drogi biegnącej w stronę zachodnią.

LISEW - mała wieś położona nad południową granicą gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości Łuszczarów (gmina Jarocin). Założenie osadnicze o charakterze wsi ulicówki o długości ok. 1,8 km wzbogacone o rozgałęzienie długości do 0,8 km oraz kilkoma pojedynczymi gospodarstwami. Układ osadniczy czytelny lecz pozbawiony wyraźnie określonego centrum.

LUBINIA MAŁA - wieś położona w południowej części gminy w bliskim sąsiedztwie gminy Jarocin oraz gminy Kotlin, przy drodze krajowej Jarocin - Rychwał (Konin). Jednostka osadnicza o rozbudowanej i zróżnicowanej strukturze zabudowy. Czytelny układ stanowi zabudowa gospodarstw indywidualnych wzdłuż dwóch wzajemnie równoległych ulic ułożonych prostopadle do drogi wiodącej do Jarocina. Wzdłuż tych ulic oraz fragmentu łączącej je drogi zabudowa jest zwarta i stanowi kręgosłup założenia osadniczego. Układ ten w sposób nieplanowy został wzbogacony poprzez niewielkie skupiska gospodarstw lub pojedyncze gospodarstwa o charakterze satelity czyniąc Lubinię Małą wsią dość rozległą.

LUDWINÓW - wieś położona w odległości 3 km na południowy-wschód od Żerkowa. Miejscowość o układzie ulicowym rozciągająca się na odcinku ok. 4 km z niską intensywnością zabudowy. Układ planistyczny ubogi z nielicznie występującymi obiektami usługowymi. Dalszy rozwój wsi nastąpi prawdopodobnie w granicach administracyjnych wzdłuż drogi.

MINISZEW - wieś położona ok. 1,5 km na północ i północny-wschód od Dobieszczyzny.

OSTRÓWKI - jednostka osadnicza złożona z kilku pojedynczych gospodarstw indywidualnych rozrzuconych na odcinku ok. 700 m pozbawiona cech zorganizowanego osadnictwa wiejskiego.

PAWŁOWICE - mała wieś ok. 3 km na południe od Żerkowa. Zabudowa charakterystyczna dla założeń dawnych majątków ziemskich tzn. w przeważającej mierze zabudowę stanowią budynki gospodarcze zespołu folwarcznego oraz pojedynczo występujące zabudowania gospodarstw indywidualnych. Brak czytelnego założenia osadniczego.

POGORZELICA - niewielka osada na północ od Szczonowa, na którą składają się zabudowania dawnego majątku, kilka gospodarstw indywidualnych, szkoła i kościół. Całość mimo niewielkich rozmiarów charakteryzuje dojrzały układ planistyczny oparty na osi północ-południe pomiędzy kościołem i cmentarzem otoczonym lasem oraz osi wschód-zachód utworzonej przez zabudowę gospodarczą.

RADLINEK - niewielka wieś w bezpośrednim sąsiedztwie wsi Stęgosz. Założenie ulicowe wzdłuż drogi wiodącej do miasta Żerków na odcinku ok. 400 m. Zabudowa wyraźnie skupiona o znacznej intensywności.

RASZEWY - wieś położona na północny-wschód od miasta Żerków w odległości ok. 3 km. Wieś o zróżnicowanym układzie planistycznym wynikającym z występowania różnego typu zabudowy. Pierwotny układ oparty został na założeniu ulicowym wzbogaconym o zabudowę folwarczną we wschodniej części osady. W późniejszym czasie rozwinął się o zabudowę mieszkaniową wielorodzinną oraz kilka zabudowań budownictwa użyteczności publicznej takich jak motel itp. Obecnie wyodrębnić można dwie zasadnicze części: jedną stanowi zabudowa gospodarstw indywidualnych, która nie wykazuje tendencji rozwojowych. Drugą stanowi zabudowa "centrum", na które składają się domy mieszkalne wielorodzinne, obiekty użyteczności publicznej (obce architektonicznie i przestrzennie dla krajobrazu wiejskiego) zamykające je od wschodu dawne zabudowania folwarczne z pałacem. Ta część jest przykładem układu widlastego. Mimo stosunkowo niewielkich rozmiarów (ok. 1,6 km) wieś przedstawia wysoki stopień nasycenia obiektami użyteczności publicznej oraz zabudową przemysłową.

ROGASZYCE - niewielka osada składająca się z kilku gospodarstw indywidualnych.

SIERSZEW - mała wieś w południowo-wschodnich granicach gminy Żerków sąsiadująca z gminą Czermin oraz gminą Kotlin. Wieś o charakterze ulicówki rozciągającej się na odcinku ok. 1,3 km w przeważającej mierze z zabudową jednostronną,

STĘGOSZ - wieś położona przy południowej granicy gminy Żerków w odległości 2 km od miejscowości Chrzan, przy drodze do Mieszkowa. Założenie osadnicze o typowo ulicowym charakterze wzdłuż odcinka drogi długości około 2,8 km biegnącej z miejscowości Chrzan do wsi Radlin (gmina Jarocin). Zabudowa gospodarstwami indywidualnymi średniointensywna bez wykształcenia wyraźnego centrum.

SZCZONÓW - wieś w północnej części gminy położona pomiędzy rzekami Lutynią oraz Wartą. Założenie osadnicze o charakterze ulicówki rozciągającej się na odcinku ok. 2 km z wyraźnym podziałem na dwie części wschodnią (zlokalizowaną na skraju lasu) oraz zachodnią. Zabudowę stanowią wyłącznie gospodarstwa indywidualne. Wieś charakteryzuje duża intensywność zabudowy.

ŚMIEŁÓW - niewielka wieś oddalona ok. 1,5 km na północ od Brzostkowa. Posiada bogaty układ planistyczny oparty na układzie dwóch krzyżujących się ulic z wyraźnym wydzieleniem części przeznaczonej pod zabudowę indywidualną oraz części pałacowo-folwarcznej. Zabudowa gospodarstw indywidualnych została skoncentrowana w północnej części wsi wzdłuż trzech ramion krzyża. Część południową wsi zajmuje po wschodniej stronie pałac dworski, obecnie Muzeum Narodowe wraz z zespołem parkowym, po stronie zachodniej zabudowania dawnego majątku ziemskiego. Mimo czytelnego układu planistycznego centrum wsi nie zostało wykształcone w sposób dostateczny.

ŻERNIKI i KRETKÓW - wsie we wschodniej części gminy, przy granicy z gminą Pызdry (woj. konińskie) oraz gminą Giżałki (woj. kaliskie). Wsie w charakterystycznym układzie ulicowym rozciągająca się na długości ok. 2,9 km o zróżnicowanej koncentracji zabudowy gospodarstw indywidualnych. W północnej części osady zabudowania dawnego majątku. We wsiach dominuje

zabudowa gospodarcza ze sporadycznymi przykładami obiektów usługowych, brak wykształconego centrum.

ŻÓLKÓW - niewielka wieś w bezpośrednim sąsiedztwie Żerkowa w jego wschodniej części. W przeważającej mierze stanowi ją układ ulicowy będący kontynuacją jednej z ulic wylotowych miasta w kierunku Dobieszczyzny. Zabudowa mało intensywna jednostronna po południowej stronie drogi. Układ rozwinięty o zespół zabudowań kilku gospodarstw oraz zakład gorzelniany na północy. Jednak całość pozostając w granicach administracyjnych jednej miejscowości nie stanowi układu spójnego planistycznego.

4.5.3. Ruch budowlany w gminie.

Najwięcej pozwoleń na budowę w ostatnich trzech latach³³ dotyczyło budynków mieszkalnych. Najwięcej buduje się w Żerkowie, Chrzanie, Lubinii Małej, Stęgoszy i Dobieszczyźnie. W pozostałych wsiach budownictwo mieszkaniowe realizowane jest jednostkowo lub wcale.

Ponadto powstały pojedyncze budynki inwentarskie w Bieździadowie, Chrzanie, Lubinii Małej i Ludwinowie. Ogólnie można stwierdzić, że w zakresie budownictwa panuje zastój.

Realizowane są również inwestycje z zakresu infrastruktury technicznej (gazociągi, stacja redukcyjna, sieć wodociągowa i kanalizacyjna, oczyszczalnia ścieków, stacja TRAF0, inwestycje telekomunikacyjne).

Dotychczas obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy do czasu swej ważności (31.12.1999 r.) zapewniają wystarczający zasób terenów na rozwój budownictwa mieszkaniowego, usług oraz działalności gospodarczej.

4.6. Wyposażenie wsi w infrastrukturę społeczną i techniczną.

Oceniając stan gminy brano pod uwagę nie tylko mierniki ilościowe takie np. jak liczbę placówek usługowych, liczbę abonentów telefonicznych, liczbę wsi

³³ 1995-1997 czyli od czasu obowiązywania ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym

wyposażonych w infrastrukturę techniczną, rozmieszczenie obiektów infrastruktury, ale również jakościowe.

Rozpoznając stan nasycenia infrastrukturą społeczną i techniczną szczególną uwagę zwrócono na obowiązki gminy w zakresie zaspakajania zbiorowych potrzeb ludności

Wsie położone na terenie gminy są zróżnicowane pod względem wielkości zaludnienia, zainwestowania osiedleńczego, rangi i pełnionych funkcji oraz znaczenia w układzie osiedleńczym.

Poza kryterium demograficznym o znaczeniu wsi decyduje jej wyposażenie w obiekty i placówki usługowe, zainwestowanie gospodarcze oraz aktywność społeczno-gospodarcza, a także jakość wyposażenia.

Syntetyczne zestawienie wyposażenia wsi sołeckich w usługi i obiekty gospodarcze przedstawiono w zbiorczej tabeli pt. Wyposażenie wsi sołeckich w obiekty i placówki - 1997 r.

Z zestawienia wynika, że najlepiej wyposażonymi pod względem obiektów i placówek usługowych, są kolejno wsie: Chrzan, Dobieszczyn, Raszewy oraz w mniejszym stopniu Komorze Wieś, Żerniki, Stęgosz.

Najskromniej w infrastrukturę społeczną wyposażone są Bieździadów, Szczonów, Lubinia Mała, Lgów, Brzostków. Natomiast Antonin, Chwałów, Lisew, Ludwinów, Mniszew, Paruchów, Pawłowice, Prusinów, Sierszew, Żółków nie posiadają w ogóle żadnych obiektów infrastruktury społecznej. Z analizy wynika że sieć placówek usługowych rozmieszczona jest na terenie gminy nierównomiernie, z wyraźnym niedoinwestowaniem części północno-wschodniej a jakość wielu nadal jest niewystarczająca.

Siedziba gminy pełniąca funkcje m.in. turystyczno-rekreacyjne jest niedostatecznie wyposażona w obiekty noclegowe, a sama gmina w obiekty turystyczne. Gmina, a w szczególności jej siedziba stanowi bardzo atrakcyjne zaplecze rekreacyjne zarówno dla mieszkańców Kalisza jak i Poznania.

Pod względem wyposażenia w infrastrukturę techniczną gmina posiada braki w sieci kanalizacyjnej, gazowej, w mniejszym stopniu telefonicznej. W sieć kanalizacyjną wyposażone są wyłącznie Żerków i Żółków a ^{Raszewy} gazową (czynną) wyłącznie Bieździadów, Brzostków, Chrzan, Pawłowice, Raszewy.

Stęgosz, Żerków, Żółków. Najlepiej sytuacja przedstawia się przy sieci wodociągowej którą objęto 100% wsi sołeckich, elektrycznej gdzie podobnie objętych jest 100% wsi, telefonicznej gdzie nasycenie siecią równe jest 91%. Rozmieszczenie oraz nasycenie wsi sołeckich w poszczególne media przedstawiono w tabelach.

Pomimo rozbudowanej na obszarze całej gminy sieci telefonicznej jedynie w Chrzanie, Lubini Małej, Szczonowie, Żerkowie, Żernikach znajdują się aparaty telefoniczne publiczne. Nasycenie w zakresie zainstalowanych telefonów w mieście na 1000 osób wynosi 124,9 a w gminie wynosi 36,3. Porównano je ze wskaźnikami woj. kaliskiego i woj. poznańskiego z którego wynika, iż miasto i gmina ma niskie wskaźniki zarówno w porównaniu do wsi woj. kaliskiego jak i poznańskiego, jak i do wskaźnika ogólnego dla tych województw. Stan ten obrazuje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Abonenci telefoniczni - porównanie

	Abonenci telefoniczni w liczbach bezwzględnych	Abonenci telefoniczni na 1000 mieszkańców
Miasto Żerków	398 240	124,9
Gmina Żerków	391 317	36,3
Wieś woj. kaliskiego	29380	76,5
Miasta woj. kaliskiego	75297	222,3
Woj. kaliskie	104677	144,8
Wieś woj. poznańskiego	36799	92,8
Woj. poznańskie	272823	201,0

Jeszcze mniej korzystnie wypada porównanie ze państwami europejskimi, gdzie ilość aparatów przypadających na 1000 osób w 1994 r. wynosiła w Czechach 342, Danii 994, Niemczech 663, Holandii 697, Estonii 293, Francji 536, Szwajcarii 917.

Oceniając stan i jakość mieszkalnictwa w gminie porównano je z gminami wiejskimi woj. kaliskiego i woj. poznańskiego. Wskaźnik ten lokuje ją na pierwszym miejscu pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej przypadającej na jednego mieszkańca i w czołówce, jeżeli chodzi o przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania przypadającą na jedną osobę. Ilość osób przypadających na jedno mieszkanie wynosiła w 1996 r. w mieście 4,1 i w gminie 3,9 osoby na jedno mieszkanie. Są to wskaźniki gwarantujące przy pozostałych satysfakcjonujący standard życia. 4,0 to wskaźnik dobry, ale idealny wskaźnik do którego powinno się zmierzać wynosi 3,5 osoby na jedno mieszkanie (przy budownictwie jednorodinnym przeważającym w gminie). Wynika stąd, że w gminie dla osiągnięcia poziomu dobrego brakuje 85 a idealnego 465 mieszkań. Dla porównania wskaźniki dla Polski i wybranych państw europejskich przedstawiają się następująco:

Przeciętna liczba izb w mieszkaniu³⁴ Przeciętna powierzchnia użytkowa
mieszkania

Polska 4,5	Polska 88,5
Czechy 3,8	Czechy 87,5
Słowacja 3,4	Słowacja 113,2
Niemcy 4,3	Niemcy 90,0
Belgia 5,7	Belgia 203,0
Austria 3,3	Włochy 154,9
W. Brytania 4,8	Norwegia 137,0

4.7. Wnioski:

1. Wiejskie jednostki osadnicze w większości wykazują regres i stagnację demograficzną, elementami poprawiającymi stan mogą być zapewnienie miejsc pracy np. w usługach, wyrównanie różnic w wyposażeniu wsi, zagwarantowanie możliwości rozwojowych m.in. w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

³⁴ Dane Głównego Urzędu Statystycznego

2. Występują znaczne różnice w wyposażeniu wsi w obiekty i placówki usługowe.
3. Mimo zróżnicowania wsi w układzie osadniczym przyjęto założenie, że każda wieś obecnie jest rozwojowa na miarę swojej skali i możliwości gmina zobowiązana jest do zapewnienia jej warunków rozwoju.
4. Należy dążyć do wzbogacenia wsi o nowe funkcje, które zaktywizują społeczeństwo i życie gospodarcze.
5. Należy dążyć do określenia możliwości i kierunków rozwoju dla każdej wsi indywidualnie, bez względu na jej wielkość.
6. Należy dążyć do wyrównania różnic w uzbrojeniu technicznym wsi.
7. Należy dążyć do rozbudowy bazy usługowej usług „czystych” (nie powodujących ingerencji w środowisko) materialnych i niematerialnych administracyjnych, bytowych, kulturalno-oświatowych, zakresie gospodarki komunalnej, mieszkaniowej, ochrony zdrowia, wypoczynku i rekreacji, handlu, obsługi rolnictwa. Dobry stan i wysoki poziom usług w gminie z tendencją wzrostu ma istotne znaczenie dla jej przyszłości, gdyż istnieje bliska zależność pomiędzy jego rozwojem a wzrostem pozycji gospodarczej. Z badań ekonomistów zachodnich³⁵ wynika, że w miarę rozwoju gospodarczego udział zatrudnionych w sektorze produkcyjnym stale maleje, udział w handlu się stabilizuje natomiast zatrudnienie w usługach ciągle rośnie.
8. Należy tworzyć zasób gruntów komunalnych przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i infrastrukturę sieciową, obiekty usługowe dla usług materialnych jak i niematerialnych zgodnie z ustawą o gospodarce nieruchomościami w celu ich późniejszego zagospodarowania przez gminę.
9. Posiadane przez gminę środki finansowe przeznaczone na utrzymanie i realizację zadań gminy należy w miarę możliwości lokować w miejscową sferę gospodarczą.
10. Należy podnosić i utrzymać wysoki poziom edukacyjny w szkołach podstawowych w celu zapewnienia młodzieży dobrego podstawowego przygotowania do dalszej edukacji.

³⁵ m. in. A.G.B. Fischer The Economic Implication of Materials Progress, International Labour Review
C.Clark The Conditions of Economic Progress, London

5. UWARUNKOWANIA ROZWOJU FUNKCJI GOSPODARCZYCH.

5.1. Struktura własnościowa i działowa jednostek gospodarczych.

Zdecydowana większość działających w gminie jednostek gospodarczych to przedsiębiorstwa drobne rodzinne, rozproszone nierównomiernie na obszarze miasta i gminy z dominującą koncentracją w mieście Żerkowie, nie zatrudniające pracowników najemnych, albo zatrudniające jedną do dwóch osób. W mieście jednostki te działają głównie w sferze usług bytowych takich jak np. fryzjerstwo, krawiectwo, drobne naprawy oraz handlu i gastronomii. Na terenie gminy jest to głównie drobny handel spożywczy oraz ze względu na rolniczy charakter gminy, usługi skierowane na obsługę rolnictwa. Często drobna działalność gospodarcza traktowana jest jako dodatkowe źródło dochodów.

Na większą skalę gospodarczą w mieście i gminie działają następujące jednostki organizacyjne:

1. zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego:

- gorzelnia w Dobieszczyźnie i Raszewach
- masarnie w Raszewach i Przybysławiu
- mleczarnia w Przybysławiu
- piekarnia w Żerkowie
- wytwórnia makaronów w Żerkowie
- młyn gospodarczy w Chrzanie

2. zakłady świadczące usługi na rzecz rolnictwa

- Mieszalnia Pasz w Przybysławiu
- Spółdzielnia Kólek Rolniczych w Chrzanie
- Wytwórnia Pasz „Neorol” w Chrzanie
- Mieszalnia Pasz w Żółkowie
- Zakład Usług Mechanizacyjnych w Raszewach

3. zakłady pozostałe

- Spółdzielnia Pracy Inwalidów „Współpraca”
- Kopalnia Gazu Ziarnego „Radlin”

Struktura własnościowa w mieście i gminie przedstawia się następująco. W stosunku do ogółu działających podmiotów gospodarczych na sektor prywatny składa się w mieście 97,9%, w gminie 96,8 % jednostek o zróżnicowanej formie prawnej. Zdecydowaną większość stanowią zakłady prowadzone przez osoby fizyczne, rzadziej są to podmioty gospodarcze w innej formie organizacyjnej np. spółki prawa handlowego, spółdzielnie.

Z analizy danych zamieszczonych w ewidencji działalności gospodarczej wynika, że w mieście i gminie ilość i struktura podmiotów prowadzących działalność gospodarczą ulega ciągłym zmianom. Od chwili wprowadzenia zasad ewidencjonowania jednostek prowadzących działalność gospodarczą 1/3 jednostek wykreślono. Przyczyną takiego stanu są wahania prawa finansowego, rentowności i popytu na towary i usługi.

Jednak z uwagi na m.in. wyższą rentowność, rzędu 2,3% sektora prywatnego w stosunku do publicznego sięgającego 0,7%, oraz z powodu pogarszającej się rentowności produkcji rolnej należy założyć, iż przede wszystkim sektor prywatny nadal będzie się rozwijać. Dla zabezpieczenia potrzeb szczególnie tej części ludności, która porzuci rolnictwo jako swoje główne źródło utrzymania należy wyznaczyć tereny, na których będzie mogła inicjować działalność gospodarczą oraz wprowadzić lokalne preferencje administracyjne, organizacyjne, podatkowe.

5.2. Rolnictwo

5.2.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.

Użytki rolne zajmują w gminie Żerków ponad 78%, co świadczy o wybitnie rolniczym charakterze gminy. Same grunty orne zajmują 69,4%, natomiast użytki zielone 8,3% powierzchni gminy.

Pod względem wielkości obszaru użytków rolnych gmina zajmuje 2 miejsce (za gm. Krotoszyn) w województwie (na 57 gmin).

Użytki rolne gminy stanowią 3% zasobów wojewódzkich.

Na jednego mieszkańca gminy przypada 1,2 ha użytków rolnych, wobec 0,60 ha średnio w województwie.

Struktura użytków rolnych ukazuje stosunkowo duży udział łąk, co sprzyjać może produkcji hodowlanej. Największe ich powierzchnie występują na północy gminy.

Użytkowanie gruntów rolnych - stan 01.1997 r³⁶

Wyszczególnienie	miasto Żerków		gmina Żerków	
	ha	%	ha	%
użytki rolne	131	100,0	13.001	100,0
w tym:				
grunty orne	113	86,2	11.523	88,6
sady	13	10,0	85	0,7
łąki trwałe	3	2,3	900	6,9
pastwiska	2	1,5	493	3,8

Bonitację gruntów w gminie przedstawia poniższe zestawienie³⁷:

* miasto Żerków

Wyszczególnienie	grunty orne		sady		łąki		pastwiska	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Pow. ogółem	113	100	13	100	3	100	2	100
kl. IIIa	1	0,9	-	-	-	-	-	-
kl. IIIb	2	1,8	-	-	-	-	-	-
kl. IVa	16	14,2	3	23,1	3	100,0	-	-
kl. IVb	6	5,3	2	15,4				
kl. V	70	61,9	7	53,8	-	-	2	100,0
kl. VI	18	15,9	1	7,7	-	-	-	-
kl. VIz	-	-	-	-	-	-	-	-

³⁶ Dane z Urzędu Rejonowego w Jarocinie

³⁷ Dane z Urzędu Rejonowego w Jarocinie

* gmina Żerków:

Wyszczególnienie	grunty orne		sady		łąki		pastwiska	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Pow. ogółem	11.523	100,0	85	100,0	900	100,0	493	100,0
w tym:								
kl. II	361	3,1	-	-	-	-	-	-
kl. IIIa	1419	12,3	8	9,4	125	13,9	101	20,5
kl. IIIb	950	8,2	5	5,9				
kl. IVa	2771	24,1	25	29,4	655	72,8	183	37,1
kl. IVb	1725	15,0	17	20,0				
kl. V	3543	30,75	26	30,6	105	11,6	131	26,6
kl. VI	749	6,5	4	4,7	15	1,7	78	15,8
kl. VIz	5	0,05	-	-	-	-	-	-

Zróznicowanie składu mechanicznego gleb, budowy profilu, stopnia uwilgotnienia, stopnia kultury oraz położenie powoduje, że gleby wykazują odmienną przydatność rolniczą. Kompleksy glebowe obejmują zespoły różnych gleb, które jednak cechuje zbliżona właściwość rolnicza i z tego względu mogą być podobnie wykorzystane.

Kompleksy stanowią zatem typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z którymi związany jest odpowiedni dobór roślin uprawnych.

Wg waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej³⁸ gmina Żerków znajduje się w grupie gmin o jakości gruntów powyżej średniej wojewódzkiej (na 18. m.). Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi dla gminy 68,7 w skali 100-punktowej (dla woj. kaliskiego 61,4 pkt., dla kraju 65,3 pkt.)

W ramach oceny przeprowadzonej przez IUNG województwo zostało podzielone na większe jednostki obszarowe wyróżniające się specyfiką warunków przyrodniczych, a w szczególności glebowych. W podziale tym

³⁸ Warunki przyrodnicze produkcji rolnej - woj. kaliskie 1979: IUNG Puławy, WBGITR Kalisz

gmina Żerków zaliczona została do regionu glebowo-rolniczego Pleszewsko-Żerkowskiego. Obejmuje on środkowo-północną część Wysoczyzny Kaliskiej. Charakteryzuje się przewagą gleb kompleksu 5 żytnio-ziemniaczanego z dużym udziałem 4 - pszenno-żytniego i mniejszym 6 - żytnio-ziemniaczanego słabego.

Gleby pseudobielicowe i brunatne wylugowane wytworzone są tu z piasków gliniastych, często głęboko osadzonych na glinach. Region ten cechuje duży udział mady średnio zwięzłych o składzie mechanicznym glin lekkich i pyłów (z uwagi na tereny okresowo podmokłe i zalewowe w dnach dolin Warty, Prosnny i Lutyni).

Koncentracja najlepszych gleb w gminie występuje w jej północno-wschodniej części, w rejonie Przybysławia, Raszew, Komorza (kl. II i IIIa i b) zaliczonych do 2 i 4 kompleksu glebowego. Są to mady, bielice i gleby brunatne pyłowe.

Na pozostałym obszarze występuje mozaika gleb, tak pod względem bonitacji (kl. II - VI, kompleksy 2, 4, 5, 6, 7), jak typu (bielice, brunatne, czarne ziemie). Mady i mursze stanowią podłoże dla łąk na terasie zalewowej Warty, Prosnny i Lutyni.

Udział poszczególnych kompleksów glebowo-rolniczych (łącznie w mieście i gminie) przedstawiono poniżej:

grunty orne i sady:

Nr kompleksu glebowego	nazwa kompleksu glebowo-rolniczego	w ha	w % ogółu gruntów rolnych
1	pszenny b. dobry	-	-
2	pszenny dobry	2050	17,5
3	pszenny wadliwy	240	2,0
4	pszenno-żytni	1780	15,2
5	żytnio-ziemniaczany dobry	2712	23,1
6	żytnio-ziemniaczany słaby	3294	28,1
7	żytnio-lubinowy	778	6,6
8	zbożowo-pastewny mocny	550	4,7
9	zbożowo-pastewny słaby	330	2,8
Ogółem		11.734	100,0

użytki zielone:

Nr kompleksu glebowo-rolniczego	nazwa kompleksu glebowo-rolniczego	w ha	w % ogółu użytków rolnych
1z	użytki zielone bardzo dobre i dobre	-	-
2z	użytki zielone średnie	1067	76,3
3z	użytki zielone słabe i bardzo słabe	331	23,7
Ogółem		1398	100,0

Reasumując, gmina pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej ma stosunkowo korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa:

- przewaga, bo blisko 62,5 % gruntów ornych i sadów stanowią gleby bardzo dobre i dobre rolniczo
- użytki zielone zajmują stosunkowo dużą powierzchnię i są w większości wartościowe
- gmina posiada dobre warunki pod względem możliwości różnorodnych upraw (dobre warunki agroklimatu, warunków wodnych)
- miejscami tylko (na zboczach) rzeźba terenu stanowić może utrudnienie w uprawie polowej
- gmina posiada szczególnie korzystne warunki dla hodowli bydła mlecznego.

5.2.2. Struktura własności.

Pod względem własności w rolnictwie, w gminie zdecydowanie dominuje własność indywidualna. Istnieją też gospodarstwa Skarbu Państwa oraz spółdzielcze.

Transformacja systemu społeczno-gospodarczego kraju spowodowała proces urynkowienia rolnictwa. Majątek Kombinatów PGR Raszewy został przejęty przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa w Poznaniu, w celu jego sprywatyzowania. Aktualnie na jego bazie powstało Gospodarstwo Rolne SP w Raszewach. Należy do niego 3654 ha czyli 28% użytków rolnych.

W skład całego Gospodarstwa wchodzi 6 zakładów:

- 1/ Raszewy - pow. użytków rolnych 586 ha, hodowla krów, młodego bydła, kilkunastu koni,
- 2/ Komorze - pow. użytków rolnych 949 ha, hodowla krów, młodego bydła, owiec, koni,
- 3/ Śmiałów - pow. użytków rolnych 909 ha, hodowla krów, jałówek i cieląt, owiec, kilkunastu koni,
- 4/ Kretków - pow. użytków rolnych 345 ha, hodowla trzody, owiec
- 5/ Pawłowice - pow. użytków rolnych 437 ha, hodowla młodego bydła i koni,
- 6/ Kamień - pow. użytków rolnych 428 ha (+ 215 ha na terenie gm. Kotlin), hodowla krów, młodego bydła.

Należące kiedyś do Kombinatów Gospodarstwo Przybysław zostało wydzierżawione spółce „Agro”.

Niewielki odsetek użytków rolnych i hodowli jest udziałem spółdzielni rolniczych (RSP w Miniszewie, RSP Hilarów w Lubiniu Małym).

5.2.3. Gospodarka indywidualna.

W rękach prywatnych jest 70% arealu użytków rolnych gminy³⁹. W mieście jest 175, a w gminie 1307 indywidualnych użytkowników użytków rolnych⁴⁰.

Jednak 324 czyli 29% z nich to gospodarstwa małe, o areale poniżej 5 ha. Należy do nich razem 745 ha, czyli 8,8 % prywatnych użytków rolnych.

Tylko 51 gospodarstw czyli niecałe 4%, ma areal powyżej 20 ha. Należy do nich 1458 ha czyli 17,5% arealu.

Na 895 indywidualne gospodarstwa rolne produkcją roślinną zajmuje się 106 (11,8%), produkcją zwierzęcą 568 (63,5%), mieszaną 221 (24,7%).

³⁹ Wg danych z Powszechnego Spisu Rolnego 1996 - Użytkowanie i jakość gruntów, powierzchnia zasiewów i zwierzęta gospodarskie w woj. kaliskim.

⁴⁰ Z 1307 indywidualnych gospodarstw, 895 jest gospodarstw rolnych, 412 - działek rolnych.

Poza zbożami i roślinami okopowymi duży udział w uprawie mają rośliny paszowe. Około 50 % gospodarstw zajmuje się również uprawą warzyw na sprzedaż.

W hodowli dominuje trzoda chlewna (89%) i bydło mleczne (70,9%).

W Raszewach istnieje dość duża ferma zwierząt futerkowych, zlokalizowana konfliktowo, w rejonie predysponowanym pod załesienie i funkcje rekreacyjne.

Dla 62 % właścicieli gospodarstw rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania.

O dość dobrej kondycji rolnictwa świadczy wiele czynników.

Obiekty hodowlane (obory, chlewnie), gospodarcze (stodoły) i produkcyjne (szklarnie, tunele foliowe) wykorzystane są powyżej 90%, co jest wysokim wskaźnikiem w porównaniu z innymi gminami województwa.

Większe też są tu gospodarstwa. Średnia wielkość wynosi 9,3 ha wobec średniej wojewódzkiej 8,5 ha. Rozproszenie działek jest mniejsze niż w innych regionach, co jest zjawiskiem korzystnym.

Natomiast niewielki jest stopień wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze. Ciągnik posiada około 50%, a samochody i przyczepy około 60% gospodarstw.

Niepokojącym zjawiskiem jest niewysoki stopień wykształcenia ludności rolniczej, spośród niej około 45% mieszkańców wsi i 34% miasta nie kontynuuje nauki po szkole podstawowej. Z wyższym wykształceniem właścicieli gospodarstw indywidualnych jest na wsi 1%, w mieście 10%.

Wśród ludności wsi też jest niższa aktywność zawodowa i więcej przypada osób nieprodukcyjnych w stosunku do ludności produkcyjnej w porównaniu choćby z samym miastem Żerkowem.

5.2.4. Obsługa rolnictwa.

Na terenie gminy funkcjonuje kilka zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego (gorzelnia, masarnia, mleczarnia, piekarnia, młyn, Wytwórnia Makaronów).

Mieszalnia pasz i suszarnia zielonek znajduje się w Przybysławiu i Żółkowie.

Jest też kilka punktów handlowych prowadzących sprzedaż artykułów do produkcji rolnej (Żerków, Dobieszczyn, Chrzan).

Usługi dla rolnictwa świadczą Spółdzielnie Kólek Rolniczych w Chrzanie, Paruchowie, Sierszewie, Żerkowie, agronomówka w Dobieszczyźnie, lecznica zwierząt w Żółkowie, Zakład Usług Mechanizacyjnych w Raszewach.

Na gruntach wsi Raszewy znajduje się agrolotnisko.

5.2.5. Ocena stanu rolnictwa w gminie.

- 1) Naturalne możliwości rozwoju rolnictwa są dobre. Potencjał środowiska rolniczego sytuuje gminę na stosunkowo wysokim miejscu w województwie
- 2) Gmina w dotychczasowym rozwoju posiada pozytywne efekty i tradycje w uprawie zbóż, ziemniaka, pasz, hodowli bydła mlecznego i trzody chlewnej. Należy umacniać ten kierunek produkcji.

Uwzględniając zachodzące przekształcenia w gospodarce rolnej tendencje i ekonomiczne uwarunkowania konieczne są wieloaspektowe zmiany strukturalne na wsi.

5.2.6. Ochrona przeciwpowodziowa i melioracje.

Z uwagi na znaczne zagrożenie powodziowe obszaru gminy Żerków (przewaga terenów zalewowych), usypano na jej terenie ponad 36 km wałów przeciwpowodziowych⁴¹, chroniących przed zalewem około 40 km². Zasięg obszarów chronionych wałami przed zalewem wód powodziowych Warty, Prosny i Lutyni, w tzw. Węźle Żerkowskim, obejmuje dużą część terenów położonych na terasie nadzalewowej doliny Warty, Prosny i Lutyni⁴². Aktualnie wały przeciwpowodziowe Lutyni są modernizowane. Zakres prowadzonych prac nie wpłynie na zmianę zasięgu stref chronionych przed zalewem wód powodziowych.

⁴¹ Suchanecki P., Kraszewski K., Waszak B., (red.) Żurawski M., 1982: Stosunki wodne gminy Żerków, Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Poznań.

⁴² Operat ... 1981: Operat przeciwpowodziowy woj. kaliskiego, mapy w skali 1:25000, Przed. Bud. Wodnego w Poznaniu, Mapa Hydrograficzna Polski w skali 1:50000, arkusz 433.2 - Jarocin 1989: OPGK Poznań.

Reakcja na opad w górnym odcinku Lutyni, przy spadku jej doliny przekraczającym 0,1% i znacznym udziale utworów słaboprzepuszczalnych w powierzchni dorzecza, jest zdecydowanie wyższa niż w biegu dolnym. W odcinku rzeki położonym poniżej Raszew (spadek 0,04%) przepływy i stany są kształtowane, w zakresie stanów wysokich, przede wszystkim przez wpływ wód cofkowych Warty. Zabezpieczeniem przed cofką wód Warty są wały II klasy bezpieczeństwa, do progu w Śmiełowie. Powyżej Śmiełowa dolina Lutyni chroniona jest przed zalewami wód powodziowych przez wały III klasy bezpieczeństwa.

Wały zabezpieczają około 5000 ha użytków rolnych oraz 12 wsi i osad wiejskich⁴³.

Ze względu na położenie gminy w „Węźle Żerkowskim”, u zbiegu wód Warty i Prosnicy oraz w odcinku dolnym Lutyni, zadania związane z ochroną przeciwpowodziową wykraczają daleko poza możliwości finansowe i techniczne gminy. Prace modernizacyjne i rozbudowa wałów mogą być prowadzone tylko przy wsparciu finansowym z funduszy wojewody, czy też z funduszy centralnych (Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska).

Melioracjami szczegółowymi objęta jest prawie cała gmina. W obszarach chronionych przed zalewem powodziowym, znajdują się liczne rowy i kanały. Umożliwiają one spływ nadmiarów wód po okresie wezbraniowym. Na mniejszych ciekach i rowach wybudowano stopnie wodne, liczne zastawki, jazy. W wielu miejscach brzegi rzek zostały umocnione. Melioracją, polegającą głównie na odprowadzaniu okresowych nadwyżek wód objęto także tereny upraw rolnych.

5.2.7. Gospodarka rybacka.

Hodowlę ryb na terenie gminy prowadzi Gospodarstwo Rolne Skarbu Państwa w Miłosławiu, będące własnością Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Poznaniu.

⁴³ Informacja WZMIUR w Kaliszu, Oddz. Rej. w Jarocinie.

Stawy o powierzchni całkowitej 48,93 ha, podzielone są na dwa kompleksy wodne - Podlesie i Raszewy. W skład kompleksu wodnego w Podlesiu wchodzi 9 stawów: nr 1 - 3 ha, nr 2 - 4,5 ha, nr 3 - 1 ha, nr 4 - 4,5 ha, nr 5 - 0,5 ha, nr 6 - 4,5 ha, nr 7 (Roman) - 3 ha, nr 8 (Józef) - 1 ha i nr 9 (Jan) - 1 ha. W kompleksie Raszewy znajduje się 5 stawów: nr 10 (Roman) - 7 ha, nr 11 (Raszewy 8) - 8 ha, nr 12 (Leon) - 0,5 ha, nr 13 (Tadeusz) - 1,25 ha i nr 14 (Jerzy) - 1,25 ha. Stawy zaopatrywane są przez wody pobierane z Lutyni (kompleks Raszewy) i w 20% przez wody Lubianki (kompleks Podlesie). Zimą stawy nie są wypełnione wodą (w tym okresie prowadzi się prace remontowe na stawach). Napełnianie stawów odbywa się w miesiącach wiosennych, w czasie spływu wód roztopowych. Latem, przy zbyt niskich przepływach na zasilających je rzekach, często dochodzi do zaniku przepływu wody w stawach. Utrudnia to znacznie prowadzenie prawidłowej gospodarki hodowlanej, obejmującej hodowlę materiału zarybieniowego (narybku i krocza karpia, tołpygi i amura).⁴⁴

5.3. Turystyka i wypoczynek.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz Wstępnej koncepcji Studium zagospodarowania przestrzennego województwa, funkcja turystyczna została zapisana jako wiodąca dla gminy.

Okolice Żerkowa, obfitujące we wspaniałe krajobrazy, o ciekawej historii, słynące z zabytków i unikalnych zbiorowisk roślinnych, są jednym z najbardziej interesujących obszarów w Wielkopolsce.

Niezwykłe walory omawianego terenu, których ochrona była m. in. celem powołania tu parku krajobrazowego to:

⇒ unikalna rzeźba terenu, której elementem najbardziej charakterystycznym jest wyniosły pagór morenowy z kulminacjami Łysą Górą i Górą Żerkowską o wys. 160 m n.p.m. i wysokościach względnych 50 - 90 m (różnice wysokości pomiędzy wierzchołkami pagórków a dnem doliny Warty) - tak znaczne deniwelacje na

⁴⁴ Informacje uzyskane w siedzibie Gospodarstwa w Miłostawiu.

niewielkich odległościach są na Nizinie Wielkopolskiej nigdzie więcej nie spotykane;

- ⇒ wartości kulturowe związane z bogatą historią tego regionu (Żerków, Śmiełów, Brzostków);
- ⇒ wartości prehistoryczne (grodziska, stanowiska archeologiczne)
- ⇒ wzorowo ukształtowany krajobraz rolniczy na północ od Żerkowa;
- ⇒ wartości turystyczno-krajoznawcze (zmiennosc krajobrazu, dalekie panoramy widokowe, zabytki architektury, zespoły dworsko-parkowe, muzeum, pamiątki po Mickiewiczu, Sienkiewiczu).
- ⇒ lasy porastające terasy Warty i Lutyni w rejonie Franciszkowa - uznawane za najpiękniejsze i najbardziej pierwotne w Wielkopolsce.

Do sławy tych okolic przyczynił się ogromnie pobyt Adama Mickiewicza na tych ziemiach w latach 1831-1832, mieszkającego też przez jakiś czas w majątku Śmiełów. Obecnie w pałacu mieści się Muzeum Adama Mickiewicza (Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu), a Śmiełów jest jednym z etapów popularnej trasy wycieczkowej krajoznawczej "Śladami Mickiewicza w Wielkopolsce".

Zainteresowanie turystyczne i krajoznawcze rejonem Żerkowa sięga połowy XIX wieku. Liczne wtedy gościńce nie zachowały się jednak do czasów obecnych. W połowie XIX wieku w Dębnie (gm. Nowe Miasto, tuż za granicą z gm. Żerków) istniał we dworze Mycielskich Zakład Wodoleczniczy, wtedy to rozpoczął się napływ na te tereny letników i kuracjuszy. Pod koniec XIX wieku zaczyna się też w Śmiełowie kult Mickiewicza. W latach 1931 - 1939 pałac w Śmiełowie wykorzystywano częściowo dla celów wczasowych. Przybyszom oferowano m. in. gry sportowe, plażowanie, spacerowanie do lasu, grzybobranie, przejażdżki wozem nad Wartę, rybołówstwo⁴⁵. Także miasto Żerków już w okresie międzywojennym przygotowano na przybywających tu gości, na których czekały dwa hotele "Rejika" i "Victoria".

⁴⁵ Kostołowski A. 1987: Szkice z przeszłości Śmiełowa. Zapiski Jarocińskie z. 12 i 13. U.M. i GM. Jarocin.

Również obecnie jedną z ważniejszych funkcji gm. Żerków jest rekreacja. W mieście istnieje Młodzieżowe Centrum Sportowo-Rekreacyjne (basen kąpielowy, boiska sportowe, baza noclegowa). W Raszewach istnieje motel oraz urządzono tereny sportowo-rekreacyjne. Turystyka i wypoczynek realizowane są głównie na terenach należących do parku krajobrazowego. Przez obszar parku prowadzą szlaki turystyki pieszej i motorowej. Przy zjeździe ze Wzgórz Żerkowskich (droga z Żerkowa do Śmielowa) znajduje się punkt widokowy na pradolinę Warty, lasy czeszewskie, pałac w Śmielowie i kościół w Brzostkowie.

W Raszewach zrealizowano też Ośrodek Rehabilitacyjny Dla Osób Niepełnosprawnych (po chorobach psychicznych i nerwowych).

Mając na uwadze istniejące uwarunkowania

- potencjał środowiska przyrodniczego
- istniejące zagospodarowanie turystyczne
- tradycje rejonu wypoczynkowego
- zachodzące przemiany społeczne i nowe potrzeby w zakresie form wypoczyniania
- możliwości rozwoju infrastruktury turystyczno-wypoczynkowej

należy dążyć do utrwalenia funkcji turystyczno-wypoczynkowej jako wiodącej funkcji gminy.

Różnego rodzaju walory jakimi dysponuje gmina pozwalająca na rozwój różnorodnych form turystyki, wypoczynku i rekreacji, szczególnie dla młodzieży i wakacji rodzinnych. Atrakcyjność niektórych wsi na obszarze parku krajobrazowego (Brzostków, Śmielów, Raszewy, Pogorzelica) sprzyjają rozwojowi agroturystyki, „wczasów w siodle” oraz obozom rowerowym.

5.4. Gospodarka leśna.

5.4.1. Gospodarka leśna Nadleśnictwa Jarocin.

Lasy i grunty leśne zajmują w gminie 2458 ha, co stanowi 14,7 % jej powierzchni.

Gospodarkę leśną na tym terenie prowadzi nadleśnictwo Jarocin, obręb Czeszewo, Jarocin i Klęka Nadleśnictwo Jarocin gospodaruje w gminie Żerków na uroczyskach:

obręb Klęka:

- ur. Dębno (leśnictwo Radliniec)

obręb Czeszewo:

- ur. Franciszków (leśnictwo Warta)
- ur. Gąsiorów - " -
- ur. Śmielów - " -
- ur. Brzostków (leśnictwo Rozmarynów)
- ur. Kretków - " -

obręb Jarocin:

- ur. Dobleszczyzna (leśnictwo Racendów)
- ur. Parzew 1 - " -
- ur. Grab Robaków - " -

Wszystkie lasy w gminie zaliczono do lasów ochronnych z uwagi na zakwalifikowanie do I i II strefy uszkodzeń przemysłowych. Ponadto w dolinie Warty i Lutyni wydzielono lasy wodochronne, a na terenach atrakcyjnych dla turystyki - lasy masowego wypoczynku.

Typy siedliskowe lasu są tu bardzo zróżnicowane. W uroczyskach Brzostków, Śmielów, Kretków przeważają siedliska borowe: bór mieszany świeży i bór świeży, z przeważającą w drzewostanie sosną.

W uroczyskach Franciszków i Gąsiorów dominują siedliska lasu mieszanego i boru mieszanego, o bardziej różnorodnym drzewostanie, z przewagą dębu, a towarzyszącymi mu sosną, lipą, jesionem, brzozą, grabem, olszą.

Wiek drzewostanu jest zróżnicowany, najczęściej w przedziale 40-60 lat, sporo jest młodników do 20 lat, podlegających czasowej ochronie (ograniczona dostępność).

Natomiast drzewostan III i starszych klas (powyżej 60 lat) ma dobrze rozwinięte runo i umiarkowany podszyt, co stwarza dogodne warunki dla penetracji lasu i zbierania piodów leśnych.

Cięcia wykonywane są zgodnie z operatem urządzeniowym lasów nadl. Jarocin (1989). Cięcia prowadzone są w zależności od typów siedliskowych lasu, stanu faktycznego drzewostanów, lokalnych warunków produkcji leśnej, zaawansowania procesów odnowieniowych z zachowaniem odpowiedniego siedliska i ładu przestrzennego. Uszkodzenia drzewostanów dotyczą głównie gatunków iglastych. Zasady użytkowania rębego i przedrębego są zbliżone do stosowanych w warunkach normalnych (jak w odniesieniu do lasów grupy II - gospodarczych) z uwzględnieniem poboru masy z cięć sanitarnych. W czynnościach odnowieniowych uwzględnia się zwiększenie proporcji gatunków liściastych, szczególnie dębu, dębu czerwonego, buka, lipy i brzozy. W podszyt wprowadza się grab i olchę.

Lasy obrębu Czeszewo należą do najpiękniejszych i najbardziej interesujących obszarów leśnych Wielkopolski.

Rozległe kompleksy lasów liściastych porastające terasy zalewową i środkową doliny Warty i dolnej Lutyni mają bardzo często charakter zbliżony do naturalnego. Stanowią one z tego względu cenny obiekt dla badań geobotanicznych oraz atrakcyjny do penetracji turystycznej. Administracyjne w większości należą jednak do gm. Miłosław.

5.4.2. Projektowane zalesienia.

Wg opracowania granicy rolno-leśnej dla obszaru gminy Żerków⁴⁶ do zalesienia proponuje się przeznaczyć 559,67 ha użytków rolnych i nieużytków.

Realizacja tego zamierzenia zwiększy odsetek lasów w gminie do 18,1%.

Do zalesienia przeznaczone zostały przede wszystkim grunty nieprzydatne do produkcji rolnej kl. VI, VII, N oraz położone w enklawach i półenklawach śródleśnych, a także na zboczach narażonych na erozję.

W pierwszej kolejności przeznaczono do zalesienia 16,24 ha.

Najwięcej gruntów do zalesienia wyodrębniono we wsi Lubinia Mała - 95,88 ha, najmniej we wsi Komorze - 0,96 ha.

⁴⁶ Granica rolno-leśna dla gminy Żerków - opracowana przez WBGiTR w Kaliszu na podstawie „Warunków technicznych opracowania granicy rolno-leśnej dla gminy woj. kaliskiego wydanych przez Wojewodę Kaliskiego nr GG.AG-7415/5/96 z dnia 8.10.1996 r.

5.5. Analiza dochodów i wydatków gminy.

Przeprowadzono analizę dochodów gminy w stosunku do poziomu wydatków. Porównano strukturę dochodów i wydatków oraz siłę nabywczą posiadanych środków pieniężnych w okresie 1990 -1997 r. (czyli od dnia ustanowienia samorządów).

Z porównania poziomu dochodów w stosunku do poziomu wydatków w analizowanym okresie wynika, iż był on zrównoważony.

Przyjmując za poziom wyjściowy jego wartość z 1990 r., poprzez symulację wzrostu w oparciu o wskaźnik inflacyjny cen towarów i usług, oceniono jego siłę nabywczą w całym badanym okresie.

Rok budżetowy	Wskaźnik cen towarów i usług	Symulowany poziom dochodu w tys. PLN	Faktyczny dochód budżetu gminy w tys. PLN
1990	149,7	584,9	584,9
1991	48,7	1460	774,7
1992	37,5	2171	1199,6
1993	32,5	2985	2245,5
1994	26,1	3764	2942,0
1995	20,1	4746	-
1996	19,9	5699	8447,0
1997	14,2	6833	9939,0
1998	-	7803	-

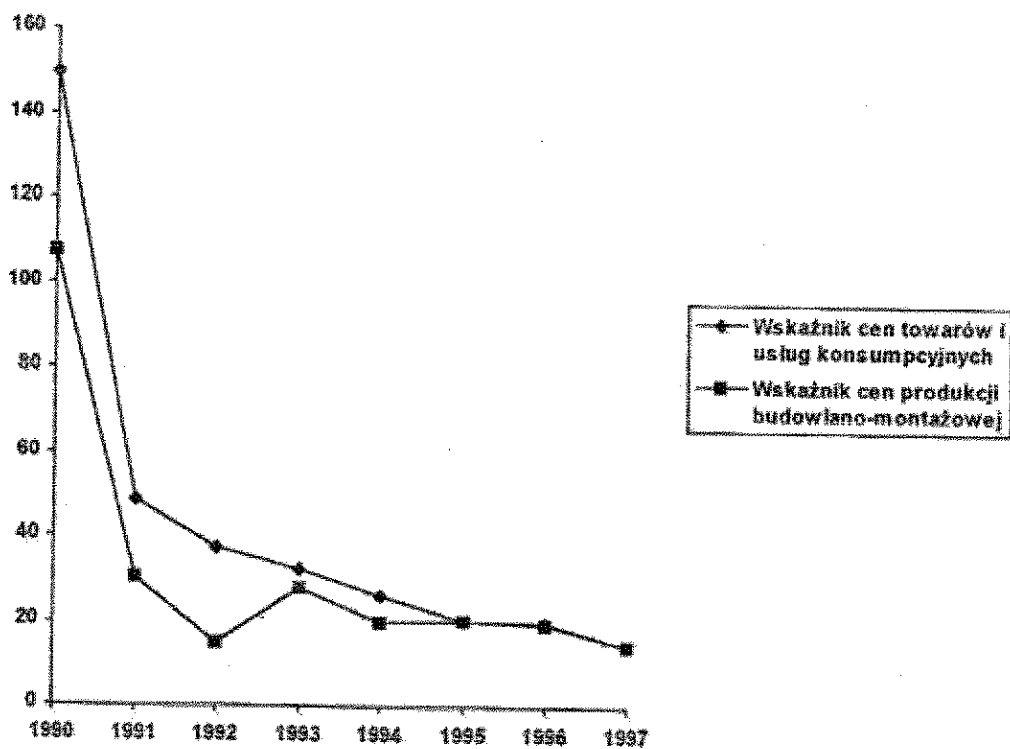
Jak wynika z powyższej tabeli dla 1997 r. symulowany dochód wyniósłby 6833 tys. PLN a w 1998 r. osiągnąłby poziom 7803 tys. PLN. Jak widać, faktyczny dochód gminy do 1994 roku kształtował się zawsze na poziomie niższym niż postępująca inflacja. Od roku 1996 zaczął gwałtownie rosnać, aby w roku 1997 osiągnąć poziom prawie dwukrotnie wyższy od inflacji. Dochód w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągnął najwyższą wartość z gmin miejsko-wiejskich woj. kaliskiego i był wyższy niż średni dochód województwa. Stan ten obrazuje poniższe zestawienie tabelaryczne⁴⁷.

⁴⁷ Opracowano na podstawie danych ogłaszanych w obwieszczeniach i komunikatach Prezesa GUS publikowanych w Dziennikach Urzędowych Głównego Urzędu Statystycznego.

Dochody budżetu miasta i gminy Żerków w przeliczeniu na 1 mieszkańca porównawczo w 1996 r.¹

Jednostka przeliczeniowa	Dochód w tys. PLN	Ludność	Dochód na 1 osobę
Miasto i gmina Żerków (najwyższy dochód z gmin miejsko-wiejskich)	8447	10656	792,7
Miasto i gm. Odolanów największy dochód gminy miejsko-wiejskiej poza Żerkowem na 1 mieszkańca	10072	13656	737,5
Miasto i gm. Krotoszyn najmniejszy dochód gminy miejsko-wiejskiej na 1 mieszkańca.	22963	40426	568,0
Średni dochód w gminach miejsko-wiejskich województwa kaliskiego	184893	280444	659,3
Średni dochód w województwie kaliskim	487196	722878	674,0
Średni dochód w woj. poznańskim	123.5574,5	1357384	910,0

Inaczej przedstawia się odniesienie dochodu do wskaźnika cen produkcji budowlano-montażowej oraz towarów i usług konsumpcyjnych, który w latach 1990-1997 kształtował się następująco:

Rok budżetowy	Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej	Symulowany poziom dochodu w tys. PLN	Faktyczny dochód budżetu gminy w tys. PLN
1990	107,4	-	584,9
1991	48,7	1213	774,7
1992	37,5	1580	1199,6
1993	32,5	1815	2245,5
1994	26,1	2319	2942,0
1995	20,1	2773	-
1996	19,9	3338	8447,0
1997	14,2	4542	9939,0

Jak wynika z powyższego porównania dochód gminy w latach 1993-1997 był wystarczający na utrzymanie mienia komunalnego i realizację zadań nałożonych na gminę na poziomie gwarantującym jej umiarkowany stabilny rozwój. Zaistniały wzrost siły nabywczej dochodu w stosunku do cen produkcji budowlano-montażowej od 1993 r. umożliwił częściowe odtworzenie majątku oraz realizację zamierzeń inwestycyjnych.

Z dokonanej również analizy kształtowania się dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w PLN w stosunku do USD i cen q pszenicy, co przedstawiono w tabeli, wynika, iż dochód w przeliczeniu na 1 osobę wzrastał w latach 1990-1997, podobnie sytuacja kształtowała się w przeliczeniu na USD, jednak w stosunku do cen pszenicy dochód od 1995 r. stale maleje.

Odnosząc się jednak do wszystkich badanych wskaźników można zauważyć, iż siła nabywcza dochodu uległa znacznemu wzmocnieniu.

6. UWARUNKOWANIA KOMUNIKACYJNE.

6.1. Komunikacja drogowa.

Przez południowy obszar gminy Żerków przebiega:

- droga krajowa regionalna nr 443 Jarocin - Rychwał (Konin)

Ponadto komunikację zapewnia:

- osiemnaście dróg wojewódzkich:

- nr 13101 Żerków - Wilkowyja - Jarocin
- 13103 Żerków - Ludwinów - Kamień - do drogi krajowej 443
- 13113 Mieszków - Stęgosz - Żerków
- 13114 Żerków - Raszewy - Paruchów - Pogorzelica - Miłosław
- 13115 Komorze - Kretków - Żerniki - Prusinów
- 13116 Przybysław - Antonin
- 13117 Żerków - Śmielów - Komorze
- 13118 Śmielów - Pogorzelica
- 13119 Żerków - Bieździadów
- 13120 Bieździadów - Chrzan - Stęgosz
- 13121 Żerków - Chrzan - Klęka
- 13122 Żerków - Żółków - Podlesie - Kretków
- 13123 Sucha - Dobieszczynna - Miniszew
- 13125 Lisew - Łuszczanów - Wilkowyja
- 13150 Kotlin - Sucha
- 13186 Komorze - Ruda Komorska

13187 Kretków - Lisewo
32504 Mieszków - Radliniec - Dębno

oraz

- dwadzieścia sześć dróg gminnych:

1. Brzostków - Lgów
2. Lgów - Gąsiorów - Szczonów
3. droga wiejska przez Gęczew
4. Przybysław - Antonin - do drogi Przybysław - Paruchów
5. Kretków - Rogaszyce - do drogi - Żerków - Żerniki
6. Bieździadów - Lgów
7. Żerków - Laski - Chrzan
8. Laski - Pawłowice
9. Stęgosz - granica gminy - Radlin
10. Lisew - Ludwinów
11. Kamień - Ludwinów (do drogi Żerków - Dobieszczyzna)
12. Ludwinów - Lubinia Mała
13. Kamień - Ludwinów
14. Lubinia Mała - granica gminy - Parzew
15. Lubinia Mała - przez wieś - granica gminy
16. Lubinia Mała - Dobieszczyzna
17. droga przez wieś Sierszew - do gr. gminy
18. Dobieszczyzna - Miniszew - Żerniki
19. Miniszew - Miniszew RSP
20. Prusinów - Miniszew
21. Sierszew - granica gminy - Strzydzew
22. Komorze - przepompownia
23. Śmietów - Gąsiorów
24. Kretków - Siekierzyn - Przybysław
25. Raszewy - Podlesie
26. droga dojazdowa do stacji PKP Żerków

Drogi wojewódzkie schodzące się promieniście w mieście Żerkowie tworzą główny układ komunikacyjny.

Wg pomiarów generalnych ruchu przeprowadzonych na drogach krajowych wielkość ruchu na drodze nr 443 Jarocin - Rychwał wynosiła 1400 poj./dobę t.j. poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 1992 poj./dobę na sieci dróg.

6.2. Komunikacja kolejowa.

Przez zachodnią część gminy przebiega linia kolejowa zelektryfikowana Jarocin - Miłostaw - Września - Gniezno.

Na terenie gminy znajduje się stacja kolejowa Żerków zlokalizowana przy drodze wojewódzkiej Chrzan - Żerków. Na linii tej kursuje 16 pociągów osobowych na dobę w obu kierunkach, w tym dwa pociągi pośpieszne nie zatrzymujące się na stacji Żerków.

6.3. Komunikacja autobusowa.

Komunikację autobusową zapewniają linie PKS:

1. Jarocin - Żerków - Bieździadów (przez Stęgosz, Pawłowice, Żerków, Bieździadów)
2. Jarocin - Żerków - Miniszew (przez Żerków dworzec kolejowy, Bieździadów, Żerków miasto, Żółków, Podlesie, Rogaszyce, Żerniki, Miniszew)
3. Jarocin - Łuszczanów /Parzewnia/- Żerków - Antonin /Dobieszczyzna - Miniszew /Szczoneń/ (przez Raszewy, Przybysław, Komorze, Paruchów, Pogorzelica, Szczoneń, Żółków, Ludwinów, Kamień, Dobieszczyzna, Komorze, Chwałów).

Komunikacji autobusowej pozbawione są trzy wsie: Gaśiorów, Rogaszyce, Prusinów.

6.4. Komunikacja rowerowa.

W Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego w Kaliszu opracowana została koncepcja transwojewódzkiej drogi rowerowej, łączącej najbardziej atrakcyjne turystycznie tereny w woj. kaliskim.

Przez gminę Żerków przebiega ona od promów na Warcie (wariantowo - Dębno i Pogorzelica). Dalej przez Śmielów, Brzostków, Żerków do gm. Jarocin (Witaszyce lub Roszków).

Atrakcyjność gminy, której popularność zwiększyło powołanie parku krajobrazowego należy jeszcze zwiększyć przez realizację turystycznych dróg rowerowych. Obszar parku znakomicie nadaje się do zwiedzania rowerem.

Jedną z form turystyki mogą tu być właśnie obozy rowerowe.

Dlatego ważne jest opracowanie sieci dróg rowerowych w nawiązaniu również do komunikacji drogowej i kolejowej (od stacji kolejowych, mostów na rzekach, promów) umożliwiających dotarcie na teren gminy.

Aktualnie brak jest na terenie gminy dróg rowerowych. Usytuowanie gminy blisko Jarocina, gdzie jest wiele miejsc pracy oraz szkół, do których uczęszcza sporo młodzieży, stwarza konieczność realizacji drogi rowerowej, z której mogliby korzystać w ramach codziennych dojazdów.

7. UWARUNKOWANIA ROZWOJU W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.

7.1. Zaopatrzenie w wodę.

Zasoby wodne występujące na obszarze gminy są eksploatowane w ujęciach zaopatrujących lokalne sieci wodociągowe. Podstawą zaopatrzenia są wody podziemne ujmowane z poziomów wodonośnych czwartorzędu i trzeciorzędu.

W latach 1992 - 1997 długość sieci wodociągowej magistralnej, administrowanej przez gminę wzrosła z 63,8 do 139,8 km. Obok tej sieci na terenie gminy znajdują się także linie wodociągowe należące do dawnych PGR-ów (obecnie GRSP) czy RSP. Długość sieci administrowanej przez innych użytkowników wynosi ~ 13,8 km. Łączna długość sieci przesyłowej wodociągów wynosi zatem ^{157,5} 153,6 km. Aktualnie woda z wodociągów sieciowych dociera do miejscowości zamieszkałych przez ponad 99% (10614) mieszkańców gminy. Z wodociągu korzysta jednak mniejsza liczba mieszkańców (około 95%).
Długość sieci wodociągowej zgodnie z 98 r - 143,76 km - nt. UM. G. Zerk.
~~Do wodociągowania pozostała jeszcze część wsi Pawłowice (800 m linii przesyłowej).~~
Poza zasięgiem wodociągów sieciowych znajdują się ~~Laski,~~ ²⁴ ~~Parzewnica,~~ Rogaszyce, Rozmarynów, Siekierzyn, zamieszkałe przez ~~70~~ ²⁴ osoby.

Sieci wodociągowe gminne, obejmujące poszczególne wsie, z zaznaczeniem istnienia stacji uzdatniania wody (SUW) i pojemności zbiorników wyrównawczych przedstawia poniższe zestawienie:

- Gańców (SUW), Szczonów, Pogorzelica,

- Raszewy (SUW 1x 100 m³) Brzostków
- Komorze (SUW, 1x 200 m³), Paruchów, Antonin, Przybysław, Chwałów,
- Lgów (SUW), Gęczew,
- Stęgosz (SUW, 2 x 100 m³), Chrzan, Łaski
- Pawłowice (w Żerkowie przepompownia i zbiorniki 2 x 200 m³), Żerków, Bieździadów, Żółków
- Kamień (SUW, 1 x 200 m³) Ludwinów, Lisew, Dobieszczyzna, Żemiki, Kretków, ~~Sucha~~,
- Lubinia Mała (SUW, 1 x 200 m³), Budy, Sucha, Sierszew.

Sieci innych administratorów wodociągów obejmują:

- Śmiętów (SUW) - GRSP,
- ~~- Raszewy (SUW, 1 x 150 m³) - GRSP, Brzostków,~~
- Podlesie (SUW) - GRSP, Raszewy (część), Żółków - GRSP, ~~Żółków~~,
- Miniszew (SUW) - RSP, obsługuje także, należący do gminy, odcinek sieci w Prusinowie.

Między niektórymi sieciami wodociagowymi istnieją połączenia. Obejmują one sieci zaopatrywane przez: Pawłowice i Podlesie (łącze w ^{Żółkowie} Żerkowie), Kamień i Lubinię Małą (łącze we wsi Sucha).

Z eksploatacji wyłączone zostały, ze względu na słabą jakość ujmowanych wód, ujęcia w Dobieszczyźnie i Kretkowie (podłączone do Kamienia) oraz Przybysławiu (podłączone do Komorza).

Wody dostarczane do sieci charakteryzowały się dobrą jakością pod względem sanitarnym. W stacjach uzdatniania wody stosowano proste metody, polegające głównie na usuwaniu nadmiernych ilości żelaza.

Ogólnie zaopatrzenie w wodę z wodociągów sieciowych oceniane jest jako dobre. Poza siecią pozostają gospodarstwa znacznie oddalone od wsi, bądź te które korzystają z ujęć własnych.

7.2. Gospodarka wodno-ściekowa.

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych jest następstwem wieloletnich zaniedbań w "gospodarce wodno-ściekowej" obejmującej dorzecza Warty, Prosny i Lutyni. Powszechne zanieczyszczenie wód powierzchniowych

związane było przede wszystkim z brakiem oczyszczalni ścieków w miastach, w większości zakładów przemysłowych i rolniczych, nie mówiąc już o terenach wiejskich. Większość ścieków w stanie surowym lub po podczyszczeniu w osadnikach była odprowadzana do wód powierzchniowych, które szczególnie w okresach kampanijnych upodabniały się na wielu odcinkach do rowów ściekowych.

Na teren „Węzła Żerkowskiego” docierają zanieczyszczenia z górnej i środkowej Warty, w tym zanieczyszczenia z Łodzi.

Prosna z terenu województwa zbierała w 1996 roku, z największych zakładów, około 60 tys. m³/dobę, a w okresie kampanijnym z gorzelni dodatkowo około 450 m³/dobę. Do tego dochodzą ścieki wprowadzane do niej poza obszarem województwa kaliskiego. Z kolei Lutynia w 1996 roku, na terenie całej zlewni, przyjęła ścieki z 16 zakładów w ilości ponad 9 tys. m³/dobę. W okresie kampanijnym docierały do niej także ścieki z 9 gorzelni w ilości około 500 m³/dobę.⁴⁸

Wybudowane w ostatnich latach oczyszczalnie w Kępnie, Wieruszowie, budowane w Grabowie nad Prosną i w Kucharach - dla Kalisza i Skalmierzyc, wraz z oczyszczalniami zakładowymi i gminnymi powinny z czasem wpłynąć na poprawę stanu czystości wód Prozny. Podobne skutki dla Lutyni powinno mieć oddanie do użytku zmodernizowanej oczyszczalni ścieków w Cielczy dla Jarocina, odcięcie dopływu ścieków z zakładów Iniarskich i cukrowni w Witaszycach, ścieków z Kotlina.

Gmina Żerków w zanieczyszczeniu wód Lutyni i jej dopływów miała także znaczący udział. Odprowadzane z jej terenu ścieki w większości w stanie surowym docierały do rzek. Obecnie, po zrealizowaniu procesów inwestycyjnych, na terenie gminy istnieją trzy oczyszczalnie ścieków:

- ⇒ stara oczyszczalnia ścieków w Raszewach (po modernizacji wydajność 400 m³/d), obsługuje GRSP w Raszewach i wieś Raszewy. Po wybudowaniu kanalizacji doprowadzone zostaną do niej ścieki z Brzostkowa (w realizacji). Aktualnie nie rozstrzygnięto sprawy

⁴⁸ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Kalisz.

ewentualnego podłączenia do oczyszczalni w Raszewach wsi: Przybysław, Antonin, Komorze i Chwałów⁴⁹,

⇒ oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna o przepustowości 180 m³/d, należąca do GRSP Raszewy - gorzelnia w Żółkowie, oddana do eksploatacji w 1994 roku,⁵⁰

⇒ komunalna oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w Żółkowie koło Żerkowa, uruchomiona w lipcu 1995 roku. Docelowa przepustowość uruchomionej oczyszczalni wynosi 504 m³/d, z możliwością dobudowania kolejnego reaktora o tej samej przepustowości. Docelowo mają być w niej oczyszczane ścieki z całego Żerkowa - w 100% skanalizowanego, a w dalszej kolejności, po wybudowaniu kanalizacji, ze wsi Bieździadów i Stęgosz.

Pozostałe wsie nie posiadają kanalizacji. W najbliższej przyszłości, poza przyłączeniem do oczyszczalni w Raszewach wsi Brzostków, nie przewiduje się żadnych większych inwestycji w tym zakresie.

Ilość ścieków odprowadzanych z gminy do oczyszczalni gminnej w Żółkowie wzrosła z 14 tys.m³ (78 m³/dobę - praca przez 180 dni) w 1995 roku do 73 tys.m³ w 1997 roku (200 m³/dobę). W 1997 roku kanalizacją publiczną do oczyszczalni docierało 69,6 tys.m³ ścieków, resztę - 3,4 tys.m³ odprowadzano bezpośrednio z zakładów pracy.

Do wód powierzchniowych odprowadzano także ścieki po oczyszczeniu w mechaniczno-biologicznym z GRSP w Raszewach - w ilości 161,5 m³/dobę, oraz z gorzelnii w Żółkowie 82,4 m³/dobę i Dobieszczyźnie - 57,5 m³/dobę (po osadniku)⁵¹. Łączna ilość ścieków zrzucanych z tych czterech obiektów wynosi około 500 m³/dobę. Z zestawienia powyższego widać, że obciążenie istniejących oczyszczalni jest niewielkie, z reguły wynosi 50%. Słabe wykorzystanie istniejących możliwości oczyszczania ścieków związane jest głównie z brakiem sieci kanalizacyjnej. Podejmowane w latach 1995-1997 inwestycje w tej dziedzinie są niewystarczające i muszą być kontynuowane..

⁴⁹ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska.

⁵⁰ Raport ... 1997: Raport o stanie środowiska w województwie kaliskim za 1996 rok, Biblioteka Monitoringu Środowiska.

⁵¹ Informacja PIOŚ, WIOŚ w Kaliszu, pismo WA-0450/25/96.

Długość sieci kanalizacyjnej należącej do gminy Żerków (w km)

Długość sieci kanalizacyjnej	Lata						
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ogółem:	2,47	2,47	2,47	2,47	12,49	23,61	27,69
w tym:							
- ogólnospławna	1,90	1,90	1,90	1,90	9,02	17,77	20,89
- rozdzielcza	0,57	0,57	0,57	0,57	3,47	5,84	6,80

Rozbudowa sieci kanalizacyjnej, przy wymogu dołączania do niej pobliskich budynków i gospodarstw oraz obowiązek dokumentowania sposobu zagospodarowania ścieków (Uchwała...⁵²) powinny w znaczący sposób poprawić stopień wykorzystanie istniejących oczyszczalni, a szczególnie oczyszczalni gminnej w Żółkowie.

Realizacja przedsięwzięć w tym zakresie opiera się na opracowanym dla gminy „Programie kanalizacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków”, który przedstawia koncepcję przebiegu głównych kolektorów ściekowych i budowy oczyszczalni⁵³.

7.3. Gospodarka odpadami.

Gmina posiada legalne wysypisko śmieci. Czynne od 15.10.1993 roku gminne wysypisko śmieci w Rozmarynowie koło Brzostkowa, w pierwszej eksploatowanej kwaterze ma pojemność 8700 m³. W planach eksploatacji uwzględniona jest rozbudowa wysypiska, w miarę potrzeb, o trzy kolejne kwatery o łącznej pojemności 26100 m³. Czynna kwatera wysypiska ma dno uszczelnione folią. Odcieki z wysypiska odprowadzane drenażem nadfoliowym do zbiornika bezodpływowego o pojemności 52 m³ wywożone są do oczyszczalni komunalnej. Teren wysypiska jest ogrodzony.

Napełnianie pierwszej kwatery zostanie zakończone na przełomie lat 1998/99.

Przy założeniu, że rocznie na wysypisko będzie wywożone ~2000 m³ odpadów,

⁵² Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Miasta i Gminy Żerków, Załącznik nr 1 do uchwały nr XXII/122/97 Rady Miejskiej Żerkowa z dnia 25 czerwca 1997 roku.

⁵³ Grabias S., Pawlicki J. 1996: Program kanalizacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na terenie gminy Żerków - Program ogólny, Biuro Projektów Wodnych Melioracji i Inżynierii Środowiska „BIPROWODMEL”, Poznań

czas eksploatacji wysypiska sięgnie 2012-2015 roku. Wydłużyć okres eksploatacji wysypiska może wprowadzenie obowiązku segregowania śmieci, kompostowanie substancji organicznych i przeznaczenie ich do wykorzystania gospodarczego, odzyskiwanie surowców wtórnych.

Zasady odpowiedzialności za wywóz odpadów wytworzonych na terenie gminy i podstawy rozliczania właścicieli nieruchomości oraz obiektów użyteczności publicznej w związku z zagospodarowywaniem odpadów ustala Uchwała Rady Miejskiej Żerkowa⁵⁴.

Stare, nielegalne wysypisko w pobliżu Żerkowa, nie posiadające urządzeń chroniących środowisko zostało zamknięte w 1993 roku. Teren i otoczenie zamkniętego wysypiska poddano rekultywacji.

Poza koniecznością wprowadzenia nowoczesnej gospodarki odpadami istnieje potrzeba lokalizacji wysypiska w części południowo-wschodniej gminy.

7.4. Zaopatrzenie w gaz.

Na terenie gminy istnieje kopalnia gazu ziemnego Radlin I usytuowana we wsi Stęgosz. Prowadzone są prace w celu uruchomienia kopalni Radlin II zlokalizowanej na terenie gminy przy skrzyżowaniu dróg Żerków - Kłęka i Mieszków - Dębno.

Z kopalni Radlin I w kierunku Krobii przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia średnicy 500 mm, oraz w kierunku miasta Żerkowa gazociąg o średnicy 80 mm doprowadzający gaz do stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia.

Program gazyfikacji gminy Żerków⁵⁵ zakłada zasilanie w gaz miasta Żerkowa i 27 wsi (wariant I pełny) lub zasilanie miasta i 17 wsi (wariant II ograniczony) gazociągami średniego ciśnienia, oraz realizację dwóch stacji redukcyjno-pomiarowych I stopnia w Żerkowie i Stęgoszy.

Obecnie w gminie gaz doprowadzony jest do 6 miejscowości:

Żerków, Raszewy, Bieździadów, Chrzan, Stęgosz, Żółków, w trakcie realizacji są 3 miejscowości Brzostków, Śmielów, Lgów.

⁵⁴ j.w.

⁵⁵ „Studium gazyfikacji gminy Żerków” 1996: BPG „Gazoprojekt” Wrocław

W mieście Żerkowie 282 gospodarstwa domowe korzystają z gazu przewodowego.

7.5. Elektroenergetyka.

Przez południową część gminy przebiega linia elektroenergetyczna napowietrzna wysokiego napięcia 110 KV relacji Jarocin - Konin. Na terenie gminy istnieje stacja elektroenergetyczna 110/15 kV, która jest źródłem zasilania dla linii średniego napięcia 15 kV.

Sieć średniego napięcia zasila stacje transformatorowe 15/0,4 KV rozmieszczone we wsiach i mieście Żerkowie. Przy pomocy tych stacji napięcie 15 KV transformowane jest na niskie napięcie 380V i 220V a więc takie, na jakim pracują urządzenia odbiorcze większości konsumentów energii elektrycznej.

7.6. Telekomunikacja.

XI 1998

882

W gminie Żerków na koniec 1996 r. było 240 abonentów telefonicznych, a na 1000 mieszkańców przypadało 124,9 abonentów. ?

Średni wskaźnik w województwie wynosił (w miastach) 222,3. ?

Trzynaście miejscowości w gminie jest stelefonizowanych: Żerków, Raszewy, Przybysław, Komorze, Chwałów, Lisew, Chrzan, Bieździadów, Laski, Pawłowice, Stęgosz, Antonin, Żółków.

Stacja i pasy łączności teleradiowej

Na terenie gminy w sąsiedztwie miasta znajduje się stacja przekaźnikowa systemu ogólnokrajowego. Przez obszar gminy przebiegają pasy ochronne o szerokości 500 m linii radiowych relacji:

- Poznań - Żerków - Chełmce k/Kalisza - Łódź
- Góra k/Śremu - Żerków - Konin

do przesyłania krajowych, międzynarodowych programów radiofonicznych, telewizyjnych i telefonii wielokrotnej.

W pasach ochronnych obowiązują ograniczenia dla zabudowy wysokiej. Wysokość zabudowy w granicach pasów ochrony radiowej należy uzgadniać z Zakładem Radiokomunikacji i Teletransmisji w Poznaniu ul. 23 Lutego 26.

8. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY.

Na podstawie rozpoznania potencjału przyrodniczego i społeczno-gospodarczego gminy, a także jej zagospodarowania oraz różnych uwarunkowań zewnętrznych wynikających z położenia gminy i sytuacji polityczno-ekonomicznej kraju określone zostały uwarunkowania jej rozwoju wg analizy SWOT⁵⁶

Na podstawie analiz przyrodniczych, demograficznych, społecznych i gospodarczych sformułowano uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju gminy.

8.1. Szanse i zagrożenia rozwoju gminy

(uwarunkowania zewnętrzne)

A. Szanse:

- historyczno-kulturowe usytuowanie w regionie Wielkopolski,
- bliskość stolicy regionu - Poznania i związane z tym tradycyjne powiązania kulturalne, gospodarcze, naukowe gminy z Poznaniem,
- usytuowanie gminy w granicach "dużego" województwa poznańskiego wg koncepcji administracyjnego podziału kraju,
- możliwości tworzenia związków komunalnych i gospodarczych z innymi gminami dla realizacji wspólnych przedsięwzięć,
- transformacje polskiej gospodarki stwarzające podstawy do przemian gospodarczo-społecznych w gminie,

⁵⁶ Analiza SWOT skrót ang. słów, rozumiane jako:
strengths - mocne strony
weaknesses - słabe strony
opportunities - szanse
threats - zagrożenia.

- otwarcie się kraju na świat i Europę, uczestnictwo w procesie jednoczenia się Europy, rozwój współpracy gospodarczej, wymiany kulturalnej, możliwości korzystania z celowych funduszy międzynarodowych,
- szansa na stworzenie obszaru funkcjonalnego o charakterze turystyczno-wypoczynkowym - Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy
- położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby rejonu (od 1. 01. 1999 r. - powiatu) - Jarocina
- położenie w regionie atrakcyjnym gospodarczo dla potencjalnych inwestorów turystyki
- położenie w regionie rolniczym o wysokiej produktywności rolnictwa, dobrych warunkach przyrodniczych i gospodarczych dla produkcji roślinnej (warzywa, zboża, okopowe) i zwierzęcej

B. Zagrożenia:

- niestabilność przepisów prawnych i finansowych
- konieczność dostosowania polskiego ustawodawstwa do Unii Europejskiej
- konkurencyjność rolnictwa Unii Europejskiej
- ograniczone możliwości w uzyskaniu niezbędnych dotacji z budżetu centralnego,
- konkurencja innych gmin w ubieganiu się o środki finansowe z zewnątrz, atrakcyjność oferty miast i gmin sąsiednich

8.2. Atuty i słabości rozwoju gminy

(uwarunkowania wewnętrzne)

A. Atuty i walory:

- potencjał przyrodniczo-krajobrazowy i krajoznawczy:
 - * lasy, walory widokowe, cenne zbiorowiska roślinne, ostoje ptaków wodno-błotnych,

- * zabytki architektury (zamek, pałace, dwory, kościoły)
- * wartości krajoznawcze i historyczne (Muzeum Narodowe w
- * Śmielowie, pamiątki po Mickiewiczu, krajobraz kulturowy)
- zasoby naturalne: wody pitne, dobre gleby,
- zadowalający stan środowiska (czystość powietrza, lasy przydatne dla penetracji)
- potencjał gospodarczy:
 - * funkcjonujące zakłady produkcyjno-usługowe (głównie przetwórstwo rolno-spożywcze, usługi dla ludności)
 - * działające ośrodki produkcji rolnej zwierzęcej i roślinnej,
 - * dobrze rozwinięta baza produkcji i obsługi rolnictwa,
 - * dobre wyposażenie gospodarstw rolnych w środki produkcji
 - * gospodarka leśna,
 - * istniejąca baza turystyczna.
- potencjał społeczny:
 - * wysoka aktywność społeczna, gospodarcza, kulturalna i świadomość społeczna mieszkańców, przedsiębiorczość,
 - * wysoki poziom infrastruktury społecznej (usług bytowych)
 - * baza dydaktyczna, możliwość rozwoju szkół edukacji ekologicznej ("zielone szkoły")
- infrastruktura techniczna:
 - * istniejące rezerwy w możliwości oczyszczania ścieków komunalnej oczyszczalni,
 - * rozwinięta sieć dróg,
 - * wysoko zaawansowana gazyfikacja gminy,
 - * istnienie linii telekomunikacji międzymiastowej
 - * pełne zabezpieczenie potrzeb energetycznych gminy,
- pozytywne trendy i zjawiska:
 - * wysoki i wzrastający dochód gminy
 - * postępująca prywatyzacja gospodarki,
 - * rozwój usług i handlu - small business,

* rosnąca aktywność przedsiębiorców w zarządzaniu gminą władzy lokalnej,

• **Słabości:**

- położenie komunikacyjne - z dala od dróg międzynarodowych i krajowych międzyregionalnych (ekspresowych)
- wysoka dekapitalizacja majątku trwałego przedsiębiorstw produkcyjno-usługowych,
- dekapitalizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych i wypoczynkowych,
- niedostatek obiektów obsługi ruchu turystycznego (parkingi, gastronomia, miejsca noclegowe, informacja turystyczna),
- dekapitalizacja komunalnych zasobów mieszkaniowych
- niedorozwój infrastruktury komunalnej, zwłaszcza sieci kanalizacyjnej
- zły stan techniczny części dróg gminnych i drogowych znaków informacyjnych
- niewielkie zasoby gruntów komunalnych pod inwestycje,
- brak zorganizowanego systemu informacji i banku danych w Urzędzie Miasta i Gminy,
- niska jakość świadczonych usług
- niedostateczna promocja gminy,
- negatywne zjawiska społeczne: bezrobocie - utrzymujące się na poziomie około 14% (gmina) i 17% (miasto),
- nierównomierne wyposażenie wsi w infrastrukturę społeczną i techniczną (niedoinwestowanie części północnej i północno-zachodniej gminy)
- niedostatek wykształconej kadry

8.3. Funkcje gminy.

Faza diagnostyczna obejmuje ocenę aktualnego stanu sfery przyrodniczej, społeczno-gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych.

Rozwój gospodarczy gminy powinien być dostosowany do charakteru i możliwości środowiska, a utrzymanie walorów gminy może stać się czynnikiem aktywizującym źródła dochodów z takich dziedzin jak np. turystyka, rolnictwo ekologiczne.

W związku z rosnącą popularnością turystyki, fakt posiadania przez gminę wybitnie atrakcyjnych obiektów turystycznych (na obszarze parku krajobrazowego) oraz to, że gmina stanowi zaplecze rekreacyjne (wypoczynek świąteczny, sobotnio-niedzielny i pobytowy) dla mieszkańców Kalisza i Poznania, należy zdecydowanie postawić na rozwój tej dziedziny usług. Winno się więc inwestować w wyposażenie gminy w infrastrukturę techniczną. Stanowić to będzie podstawę dla tworzenia bazy usługowej obsługującej sferę turystyczną.

Rozwój tej funkcji wymagać będzie też większej dbałości niż dotychczas o ład przestrzenny, podnoszenie walorów architektonicznych i krajobrazowych gminy. Wobec niewielkiej powierzchni leśnej w skali gminy (tylko niecałe 15% obszaru gminy) szczególnie należy wzbogacić zieleni śródpolną, przydrożną i nadwodną oraz realizować planowane zalesienia. Krajobraz rolniczy (polny) panujący na większości obszaru gminy z odpowiednio ukształtowanym układem zieleni i estetycznymi osadami i wsiami nabiera cech wypoczynkowych. Może się w związku z tym rozwijać dodatkowa forma rekreacji - agroturystyka, zwłaszcza w połączeniu z jazdą konną, turystyka rowerowa, motolotniarstwo.

Promocji gminy sprzyjałaby też sieć turystycznych dróg rowerowych, a także wybudowanie zbiornika retencyjnego na Lutyni.

Funkcja rekreacyjna rozwijać powinna się przede wszystkim w części „parkowej” gminy. Zagospodarowanie parku wynikające również z opracowywanego „Planu ochrony” wspólne winno być z gminą Miłosław. Na jej bowiem terenie, tuż nad Wartą istnieje odwiert wód termalnych i związana z tym potencjalna możliwość utworzenia tam kompleksu sanatoryjno-wypoczynkowego. Na obszarze gminy Żerków mogłyby powstawać w związku z tym obiekty towarzyszące i wspomagające funkcję uzdrowiskową takie jak baza hotelowa, gastronomiczna, sportowo-rekreacyjna.

Dobre warunki dla rolnictwa, wysoki poziom kultury rolnej, wyposażenie gospodarstw w środki techniczne produkcji, zaplecze rynku zbytu - powoduje, że rolnictwo stanowi drugą główną dziedzinę rozwojową gminy. Należy jednak stwarzać warunki do zwiększania areалу gospodarstw i racjonalności gospodarowania dla większej opłacalności produkcji rolnej. Gmina posiada też warunki dla rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego (zaplecze surowcowe, dobre zaopatrzenie w wodę, możliwości wykorzystania gazu, budowa kanalizacji sanitarnej, niewykorzystana w pełni baza produkcyjna).

Naturalną barierą rozwoju gminy stanowi jej położenie geograficzne, u ujścia rzek Proсны i Lutyni do Warty. Brak bezpośredniego połączenia siecią drogową z sąsiadującymi gminami na północy i wschodzie przez trwałe mosty na Prośnie i Warcie, utrudnia działalność inwestorską na terenach z nimi graniczących. W związku z tym należałoby w przyszłości rozważyć możliwość realizacji trwałej przeprawy na Warcie.

Podsumowując - gmina wraz z potencjałem przyrodniczym, ludzkim, kapitałowym pełni wobec otoczenia oraz województwa, regionu i kraju następujące funkcje przewidywane do dalszego intensywnego rozwoju:

- I. Funkcję turystyczno-wypoczynkową i krajoznawczą o zasięgu regionalnym, opartą na wykorzystaniu bogatych walorów i zasobów środowiska (lasy, krajobraz, łąki, czyste powietrze), istniejącej już infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, zabytkach architektury, jako uzupełniająca forma rozwijać się powinna agroturystyka.
- II. Funkcję gospodarczą - opartą na miejscowych zasobach środowiska (wysokiej jakości gruntach rolnych oraz znacznych powierzchniach łąk), istniejących obiektach do produkcji rolnej, hodowlanej, przetwórczej, dużej podaży siły roboczej, pozytywnych przykładach działalności gospodarczej i możliwościach zbytu płodów rolnych.

8.4. Determinanty rozwoju miasta i gminy.

Analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego tj. wszystkich zjawisk przyrodniczych, społecznych, kulturowych, ekonomicznych,

przestrzennych, które sprzyjają lub ograniczają realizację celów rozwojowych pozwala na stwierdzenie, że uwarunkowania przyrodnicze i historyczno-kulturowe są wiodącymi dla miasta i gminy Żerków.

Człowiek i przyroda oraz funkcjonalne, przestrzenne, techniczne i społeczne funkcje gminy tworzą jeden złożony, współzależny i współdziałający system. Na funkcjonowanie tego systemu mają wpływ zależności wynikające z położenia w określonym regionie przyrodniczo-osadniczym i powiązań systemów technicznych.

Dla miasta i gminy Żerków determinantami rozwoju są:

- duży potencjał przyrodniczo-krajobrazowy (Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy, dolina Warty, Dolina Proсны i Lutyni)
- zadowalający stan środowiska (z wyjątkiem zanieczyszczenia wód powierzchniowych)
- położenia na skraju obszaru węzłowego o znaczeniu międzynarodowym (biocentrum - strefa buforowa) i korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym⁵⁷
- spuścizna historyczno-kulturowa
- położenie na peryferiach głównego układu komunikacyjnego
- aktualna polityka społeczno-gospodarcza kraju
- poziom edukacji społecznej i kultury technicznej.

Determinanty rozwoju miasta i gminy wynikające z uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, osadniczych, potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej, historycznych trendów rozwojowych, tradycji, przesądziły o wyborze funkcji rozwojowych miasta i gminy, przede wszystkim turystyki i wypoczynku jako wiodącej. Największe znaczenie ma tu objęcie szczególną formą ochrony przyrody dużej części obszaru gminy, co z jednej strony wprowadza pewne ograniczenia w zagospodarowaniu, z drugiej jednak strony stanowi element promujący gminę jako atrakcyjny rejon turystyczno-wypoczynkowy

⁵⁷ Wg Konceptcji krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA 1995: red. A. Liro, Fundacja IUCN Poland, Warszawa

cz. II.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO.

1. CELE ROZWOJU MIASTA I GMINY.

Celem wszelkich działań planistycznych jest stworzenie warunków dla zaspokojenia szeroko rozumianych potrzeb bieżących i przyszłych pokoleń. Celem nadrzędnym w zagospodarowaniu miasta i gminy jest więc zapewnienie właściwego poziomu życia (komfortu) ich mieszkańcom poprzez osiągnięcie wysokich parametrów jakościowych zagospodarowania, przestrzennych i środowiskowych, zapewnienie równorzędnego dostępu do usług, do sieci infrastruktury technicznej oraz systemu komunikacyjnego dla wszystkich mieszkańców.

Jedną z podstawowych potrzeb człowieka jest dążenie do stałego podnoszenia jakości życia, zarówno własnego jak i przyszłych pokoleń. Brak perspektyw poprawy jest zawsze odbierany jako w najwyższym stopniu deprymujący - jako utrata sensu życia i to niezależnie od poziomu aktualnego.

Kryterium oceny jakości życia dotyczy więc nie tylko poziomu materialnego, ale też jakości środowiska, ładu przestrzennego, możliwości spędzania wolnego czasu, bezpieczeństwa, dostępności usług czyli aprobeowanego otoczenia, w którym człowiek mieszka, pracuje i wypoczywa. Zapewnia się w tym zakresie komfort psychiczny mieszkańców.

Potrzeba przebywania w atrakcyjnym, zdrowym i bezpiecznym środowisku jest tak samo ważna jak potrzeba wzrostu materialnego poziomu życia.

Cel nadrzędny zostanie osiągnięty poprzez realizację różnych celów szczegółowych:

- ⇒ zapewnienie ładu ekologicznego i przestrzennego zgodnie z wymaganiami szczególnej ochrony przyrody i krajobrazu oraz zgodnie z obiektywnymi uwarunkowaniami i predyspozycjami,
- ⇒ zapewnienie ciągłości funkcjonowania środowiska we względnej równowadze przy respektowaniu interesów bytowych społeczności lokalnej:
- ⇒ rozwój nowoczesnych dziedzin gospodarki ekoturystyki, agroturystyki, rolnictwa ekologicznego, a także proekologicznej działalności

- produkcyjnej w oparciu o istniejące zasoby i walory środowiska oraz potencjał społeczny i gospodarczy,
- ⇒ rozwój budownictwa mieszkaniowego indywidualnego i czynszowego
 - ⇒ rozwój usług bytowych, podstawowych (społecznych i komunalnych), szczególnie nauki, kultury, ochrony zdrowia i rekreacji,
 - ⇒ zapewnienie ochrony obiektów zabytkowych, ochrona krajobrazu kulturowego, harmonijne kształtowanie nowej zabudowy, dostosowanej do skali i charakteru zabudowy istniejącej oraz ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych.
 - ⇒ rozwój terenów działalności gospodarczej:
 - terenów o funkcji turystyczno-wypoczynkowej
 - terenów usług dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego
 - terenów innych usług komercyjnych i funkcji produkcyjnych nieuciążliwych pozarolniczych
 - ⇒ przebudowa struktury indywidualnych gospodarstw rolnych w kierunku zwiększania arealu i gospodarstw efektywnych
 - ⇒ rozwój komunikacji drogowej, standardów i powiązań drogowych, komunikacji zbiorowej,
 - ⇒ rozwój infrastruktury technicznej
 - ⇒ zwiększenie aktywności gminy na zewnątrz, działania promocyjne, popularyzacja gminy jako atrakcyjnego regionu turystyczno-krajoznawczego

2. FUNKCJE MIASTA I GMINY.

Wiodącymi funkcjami gminy i miasta Żerkowa są funkcje ekologiczno-ochronne oraz turystyczno-wypoczynkowe na terenie w zasięgu Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego i obszaru chronionego krajobrazu oraz funkcje rolnicze i produkcyjno-usługowe, zwłaszcza związane z rolnictwem, na pozostałym obszarze gminy.

W mieście Żerkowie ponadto nastąpić powinien rozwój funkcji usługowych (ochrony zdrowia, oświaty, kultury, administracyjne, sportu i

rekreacji) celem zapewnienia wysokiego poziomu i szerokiego zakresu usług dla mieszkańców miasta i gminy oraz funkcji mieszkaniowych i nieuciążliwej działalności gospodarczej usługowo-produkcyjnej dla zapewnienia miejsc prac i podnoszenia dobrobytu mieszkańców. Miasto Żerków pełnić będzie ponadto funkcje ośrodka obsługi ruchu turystyczno-wypoczynkowego dla całego mini regionu rekreacyjnego „Szwajcarii Żerkowskiej”.

Funkcja turystyczno-wypoczynkowa jest funkcją o znaczeniu regionalnym. Oparta jest na bogactwie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz istniejącej już infrastrukturze rekreacyjnej.

Turystyka i wypoczynek mają szanse dalszego intensywnego rozwoju polegającego na poprawie jakości świadczonych usług oraz ich wzroście ilościowym. Sprzyjać temu powinny działania na rzecz utrzymania i wzbogacania walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz zapewnienie wysokiego standardu istniejących i projektowanych ośrodków wypoczynkowych, pensjonatów, obiektów obsługi ruchu turystycznego.

Mimo wiodących funkcji ekologicznej i rekreacyjnej, na terenach położonych poza obszarami chronionymi może rozwijać się działalność gospodarcza nieuciążliwa, produkcyjno-usługowa, szczególnie związana z obsługą rolnictwa i przetwórstwem rolno-spożywczym.

Przez nieuciążliwą działalność gospodarczą rozumie się działalność nie zanieczyszczającą powietrza, wody, powierzchni ziemi, nie powodującą hałasu, wibracji, nie generującą znacznego ruchu samochodowego, nie naruszającą interesów osób trzecich oraz nie wymagającą wielkogabarytowych budynków, obcych w krajobrazie miasta i gminy Żerków.

Funkcja rolnicza to tradycyjna funkcja przestrzeni wiejskiej. Mimo wysokiego poziomu gospodarki rolnej w gminie, dla jej dalszego rozwoju potrzebne są przekształcenia w kierunku rolnictwa nowej generacji, tj. dużych, samodzielnych gospodarstw rodzinnych, rolnictwa ekologicznego dla produkcji zdrowej żywności i produkcji nowych upraw dla zaspokojenia rynku krajowego i zagranicznego.

Rozwój gospodarczy gminy powinien być dostosowany do potencjału przyrodniczego, a utrzymanie walorów gminy może stać się czynnikiem

aktywizującym źródła dochodów z takich dziedzin jak np. turystyka, rolnictwo ekologiczne.

3. KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO.

3.1. Obszary objęte ochroną lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych.

W granicach gminy Żerków istnieją obszary i obiekty, które objęte są ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, ustawy o lasach.

Są to:

- Żerkowsko- Czeszewski Park Krajobrazowy obejmujący północną i środkową część gminy
- 21 pomników przyrody (pojedyncze wiekowe drzewa, park podworski)
- obszar chronionego krajobrazu obejmujący zachodnią i północno-wschodnią część gminy wokół parku krajobrazowego
- lasy grupy I ochronne (las masowego wypoczynku, lasy wodochronne, lasy w I strefie uszkodzeń przemysłowych)
- parki podworskie.

Ponadto proponuje się też powołanie rezerwatu „Czapliniec” dla ochrony kolonii lęgowej czapli siwej.

W gminie istnieje też wiele innych cennych obszarów i obiektów przyrodniczych, które powinny zostać objęte szczególną ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Dla obszarów i obiektów znajdujących się w granicach parku krajobrazowego lub jego otuliny, formę ochrony określi plan ochrony parku krajobrazowego. Dla pozostałych obszarów należy opracować dokumentację przyrodniczą, na podstawie której określi się najwłaściwszą formę ochrony. Wprowadzenie szczególnej formy ochrony przyrody może nastąpić na szczeblu rządowym lub samorządowym.

Lokalizację, szczegółową charakterystykę obszarów i obiektów oraz wynikające stąd uwarunkowania i kierunki ochrony zawiera rozdział 3 (cz. I. - Uwarunkowania rozwoju).

3.2. Kształtowanie systemu ekologicznego miasta i gminy.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego sprawy środowiska, zgodnie z zapisaną w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym zasadą zrównoważonego rozwoju oraz uwarunkowaniami wynikającymi z planu ochrony Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego - są priorytetowe.

Wynika z tego potrzeba ukierunkowania działań społeczności lokalnej na racjonalne użytkowanie krajobrazu, naturalnych zasobów przyrody i przestrzeni. Składa się na to utrzymanie odpowiedniej jakości poszczególnych komponentów środowiska (powietrza, wody, gleby), zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych, łąkowych, torfowiskowych, bagiennych i wodnych oraz ukształtowanie ładu ekologicznego, przestrzennego i estetycznego w krajobrazie miasta i gminy.

Efektom tych działań ma być podniesienie jakości życia, bytowanie człowieka w czystym, zdrowym środowisku i pięknym otoczeniu.

Istotne znaczenie ma tu kwestia świadomości ekologicznej społeczeństwa. Bowiern problemy ekologiczne to też problemy moralności i odpowiedzialności - rozróżnienie ładu i nieładu, woli oraz potrzeb mieszkańców - co do jakości środowiska i poszanowania otoczenia. Powołanie parku krajobrazowego stanowi w tym przypadku dodatkowy walor edukacyjny upowszechniający wiedzę mieszkańców o wartościach przyrodniczo-krajobrazowych swojej gminy. Planowanie przestrzenne jest podstawowym narzędziem dla realizacji postulatów ochrony przyrody i kształtowania środowiska. Uwzględnienie w Studium systemu ekologicznego gminy jako podstawowego uwarunkowania rozwoju pozwoliło na zdefiniowanie kierunków ochrony środowiska oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Podstawowe elementy systemu przyrodniczego gminy to dolina Warty, dolina Proсны, doliny Lutyni i jej dopływów oraz strefa wododziałowa Pagóra Żerkowskiego, lasy, łąki, obszary rolne i zainwestowane.

Najważniejszą rolę dla właściwego funkcjonowania i zachowania równowagi środowiska pełnią wszystkie powierzchnie naturalne -środowiskotwórcze, a więc lasy wody, torfowiska, bagna, łąki, tereny zadrzewione.

Na zachowanie i ochronę dolin rzecznych oraz czystości wód gmina ma niewielki wpływ z uwagi na to, że znajdują się tu ujściowe odcinki Proсны i Lutyni, a Warta płynie w swym środkowym odcinku na granicy gminy. Jednak w swym zakresie ich ochronę uwzględni w Studium. Warta i Proсна należą do jednostek ważnych w ogólnokrajowej sieci obszarów cennych przyrodniczo.

Kierunki ochrony środowiska przyrodniczego nawiązują do wytycznych z planu ochrony parku krajobrazowego oraz Studium zagospodarowania przestrzennego województwa oraz woli i aspiracji gminy w zakresie kształtowania ładu ekologicznego, przestrzennego i estetyki.

Kierunki ochrony i kształtowania środowiska są różnego rodzaju:

1. Kierunek ochrony środowiska - konserwatorsko-pielęgnacyjny (zachowawczy) - na obszarze rezerwatów przyrody, ostoi ptaków wodno-błotnych, innych obszarów przyrodniczo cennych (stanowiska gatunków roślin chronionych, rzadkich zbiorowisk roślinnych, potencjalnych użytków ekologicznych) oraz w stosunku do pomników przyrody,
2. Kierunek ochrony środowiska - sanacyjny - w odniesieniu do parków podworskich, zieleni leśnej, parkowej,
3. Kierunek ochrony i kształtowania środowiska o charakterze kreatywnym:
 - ◆ wprowadzanie zielonych ciągów jako łączników ekologicznych
 - ◆ budowa zbiornika retencyjnego i innych obiektów „małej retencji”
 - ◆ uzupełnianie zieleni w obszarach zurbanizowanych, szczególnie parkowej i przyulicznej
 - ◆ racjonalizacja wykorzystania i zagospodarowania zasobów wodnych
 - ◆ racjonalizacja wydobywania i użytkowania zasobów kopalin

- ◆ rekultywacja terenów poeksploatacyjnych w kierunku budowy zbiorników wodnych oraz wprowadzania zalesień.
4. Kierunek ochrony i kształtowania środowiska w działaniach inwestycyjnych i przestrzennych (w zagospodarowaniu przestrzennym) wprowadzający:
- ◆ ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzennym jak:
 - ⇒ określenie wymaganej powierzchni terenów biologicznie czynnych na działkach zabudowy mieszkaniowej, usługowej, działalności gospodarczej produkcyjnej,
 - ⇒ ograniczenia maksymalnej wysokości zabudowy z uwagi na uwarunkowania krajobrazowe
 - ⇒ ograniczenia wprowadzane zdefiniowaną strukturą funkcjonalno-przestrzenną, w tym dążenie do kształtowania jednorodnych obszarów funkcjonalnych, zwłaszcza nie dopuszczenia do lokalizacji funkcji produkcyjnych i usług ponadlokalnych o wysokiej intensywności użytkowania w obrębie zabudowy mieszkaniowej
 - ⇒ ograniczenia intensywności zagospodarowania (wielkość działek, procent zabudowy)
 - ⇒ optymalizacja ruchu samochodowego, ograniczenie ciężkiego transportu samochodowego,
 - ◆ zakazy:
 - ⇒ lokalizacji obiektów szkodliwych, mogących pogorszyć stan środowiska oraz uciążliwych z wyjątkiem obiektów gospodarki komunalnej i infrastruktury technicznej,
 - ⇒ inwestowania na terenach potencjalnie zalewowych (w zasięgu maksymalnych wód powodziowych)
 - ◆ nakazy:
 - ⇒ wzbogacanie zieleni w określonych rejonach,
 - ⇒ wprowadzenia infrastruktury technicznej (woda, kanalizacja sanitarna, gaz) równoległe z zabudową,

⇒ wprowadzania dla celów grzewczych i technologicznych gazu, ewentualnie oleju opałowego oraz niekonwencjonalnych źródeł energii.

Celem ograniczenia nadmiernej presji na środowisko ze strony działalności produkcyjnej i gospodarki komunalnej jest przyjęcie strategii likwidacji zanieczyszczeń u źródła:

- ⇒ recycling, zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk energii, wody, surowców ze ścieków i odpadów, gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich odprowadzanie do środowiska (składowanie na wysypiskach),
- ⇒ neutralizacja zanieczyszczeń tj. oczyszczanie ścieków i gazów odlotowych, neutralizacja i kompostowanie odpadów stałych,
- ⇒ preferencja dla działalności inwestycyjnej niematerialnej

Wyrobniska żwiru w rejonie Żółkowa, po zakończeniu eksploatacji stanowiąc będą zbiorniki wodne. Należy je przystosować, w zależności od uwarunkowań geologiczno-terenowych, dla celów użytkowych: rekreacyjnych (kąpielisko) lub hodowlanych (stawy rybne). Tereny wyrobisk poza Żółkowem (w rejonie Lubinii Małej, Żerkowa) zrehabilitować kierunku utworzenia stawów rybnych, lub pozostawić do naturalnej sukcesji roślinności, stwarzając możliwość pojawienia się całej gamy gatunków pionierskich, a także zachowując sprzyjające warunki dla bytowania rzadkich i chronionych gatunków stawonogów, ptaków i ptaków.

3.3. Ochrona zasobów środowiska kulturowego.

Szczególnie atrakcyjne kulturowo zespoły zogniskowane są gminie w dwóch miejscach. Są to okolice Żerkowa i Żółkowa, okolice Brzostkowa i Śmielowa. W tych miejscowościach istnieje też największa liczba zabytkowych obiektów objętych ochroną wynikającą z wpisu do rejestru zabytków, a także kilka kwalifikujących się do umieszczenia ich w rejestrze.

Tereny te należy traktować jako strefy ścisłej ochrony walorów kulturowych. W zależności od rodzaju i wartości istniejących walorów, wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej:

- A. - ścisłej ochrony śródmieścia Żerkowa,
- B. - bezpośredniego sąsiedztwa centrum śródmiejskiego,
- E. - ekspozycji,
- K. - atrakcyjnych powiązań przyrodniczo-kulturowych w krajobrazie,
- W -zidentyfikowanych, ważniejszych stanowisk archeologicznych.

Poszczególnym strefom właściwe są odrębne kryteria ochrony obiektów zabytkowych.

Strefą E lub K należy objąć większość założeń rezydencjonalnych i zespołów sakralnych na terenie parku.

W strefach zidentyfikowanych ważniejszych stanowisk archeologicznych oraz w strefach eksploracji archeologicznej, jakiegokolwiek prace inwestycyjne i budowlane powinny odbywać się w porozumieniu ze służbami archeologicznymi..

4. KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY.

4.1. Strefy funkcjonalno-przestrzenne.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta i gminy wynika z uwarunkowań geograficzno-przyrodniczych, stanu społeczno-gospodarczego ukształtowanego na przestrzeni dziejów, historycznego rozwoju dawnych osad oraz określona jest przez cele rozwojowe gminy, szczególnie cele ekologiczno-ochronne.

Przestrzeń gminy jest zróżnicowana. Uwarunkowane jest to przede wszystkim rzeźbą terenu, która wpływa zdecydowanie na krajobraz i użytkowanie gruntów.

Dolina Warty, Proсны i Lutyni (w tym tereny zalewowe) - to krajobraz równinny, zajęty przez łąki lasy, starorzecza, miejscami grunty orne oraz nieliczne osady.

Wzgórza Żerkowskie w części najwyższej zajęte są przez lasy.

Wyższe terasy rzeczne oraz zbocza Wzgórz, gdzie dominują grunty orne to strefa rolniczo-osadnicza.

Cenne wartości przyrodnicze i krajobrazowe leżące u podstaw powołania parku krajobrazowego, a tym samym objęte szczególną formą ochrony przyrody stanowią ograniczenia dla działalności gospodarczej. W granicach parku jako wiodące uznaje się funkcje ekologiczno-ochronne, którym podporządkowane muszą być użytkowanie i zagospodarowanie terenu. Sposób realizacji postulatów ochronnych określić ma plan ochrony Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego, będący w opracowaniu⁵⁸. W Studium natomiast zostały uwzględnione wynikające z niego uwarunkowania⁵⁹ i respektowany jest określony reżim ochrony.

Mając na uwadze środowisko gminy, jej krajobraz, predyspozycje środowiska, dotychczasowy stan użytkowania i stopień zainwestowania oraz przepisy szczególne wyróżnia się następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne gminy:

I - Strefe funkcji ekologiczno-ochronnych i turystyczno - wypoczynkowych oraz krajoznawstwa - obejmującą Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy (środkowa i północna część gminy z wyłączeniem strefy miejskiej Żerkowa)

II - Strefe rolnicze:

A. Strefę o przewadze funkcji rolniczej (rolnictwo polowe, "ekologiczne", łąkarstwo), ekologiczno-ochronnej i turystycznej (wschodnia i północno-wschodnia część gminy - Dolina Prosnicy i częściowo Warty, obszar chronionego krajobrazu, korytarze ekologiczne rangi krajowej)

B. Strefę o przewadze funkcji rolniczej, obsługi rolnictwa i przetwórstwa rolno - spożywczego oraz uzupełniającej - aktywizacji gospodarczej związanej z działalnością produkcyjno-usługową pozarolniczą (część południowa i zachodnia gminy - rejon Lubinli Małej, Dobieszczynny, Chrzanu)

III - Strefe miejska Żerkowa-

Strefę aktywizacji gospodarczej - strefa obsługi ruchu turystycznego,

⁵⁸ Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Kaliszu, Pracownia Terenowa w Jarocinie.
⁵⁹ p. rozdz. 3.1. (Cz. I - Uwarunkowania rozwoju).

przetwórstwa rolno-spożywczego i przemysłu drobnego, usług, mieszkalnictwa i obsługi rolnictwa.

Strefy te różnią się przekształceniem i stanem środowiska i krajobrazu, wprowadzanymi formami ochrony środowiska oraz poziomem wykorzystania gospodarczego środowiska.

4.2. Zasady gospodarowania w parku krajobrazowym.

W parku krajobrazowym (strefa I) wszelkie działania mają zmierzać do utrzymania, ochrony i wzbogacania potencjału naturalnego.

W zakresie gospodarki przestrzennej dominuje tu leśno-rolniczy sposób użytkowania. Część terenów przeznaczona jest do szczególnej ochrony jako rezerwat przyrody (proj. rezerwat „Czapliniec”), użytki ekologiczne, ostoje ptaków wodno-błotnych, stanowiska chronionych gatunków roślin, i wyłączona jest z działalności gospodarczej.

Gospodarka leśna, wodna i rolna na terenie parku powinna być prowadzona zgodnie z zasadami ekologicznymi. Tereny rolnicze winny być wzbogacone o lokalne korytarze ekologiczne - pasma zadrzewień wzdłuż cieków, rowów, dróg.

Rozwój osadnictwa może odbywać się tylko w zakresie niezbędnych potrzeb mieszkaniowych, usług i rolnictwa lokalnej społeczności danej wsi.

Pożądaną jest rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowej w tej strefie. Dopuszcza się pod warunkami określonymi dalej (w rozdz. 4.6.) lokalizację budownictwa letniskowego, obiektów obsługi ruchu turystycznego, niewielkich ośrodków wypoczynkowych, pensjonatów.

4.3. Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Gmina Żerków charakteryzuje się wysoką jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Zwłaszcza w części północnej, północno-wschodniej oraz południowo-zachodniej występują zwarte rozległe kompleksy dobrych gleb.

W Krajobraz^{ie} rolniczym gminy Żerków, z uwagi na uwarunkowania morfologiczne, hydrograficzne oraz ukształtowane w przeszłości rozlegi dawnych majątków ziemskich, nie zostały wprowadzone na szeroką skalę wieloprzestrzenne monokulturowe uprawy zubażające krajobraz, jak na innych terenach gdzie funkcjonowały również Państwowe Gospodarstwa Rolne. W wielu miejscach zachowały się zadrzewienia i zakrzewienia (wzdłuż dróg, rowów, cieków, parowów, zagłębień bezodpływowych, zarośniętych starorzeczy). Jednak i tu krajobraz należy sukcesywnie wzbogacać, a nawet w niektórych rejonach rewaloryzować poprzez wprowadzanie zadrzewień śródpolnych, wzdłuż cieków wodnych, dróg. Bazą dla całej sieci powinien być podstawowy układ strukturalny, który opiera się na lokalnych dolinkach cieków. W pierwszej bowiem kolejności należy wykorzystać środowiskotwórczą rolę dolin rzecznych, tam bowiem kształtować można zieleni najłatwiejszą w eksploatacji i odporną na degradację.

Zadrzewienia na terenach rolniczych pełnią rolę wiatrochronną, wodochronną, sanitarną, krajobrazową oraz są schronieniem dla wielu gatunków ptaków i owadów.

Kompleksowe przekształcanie krajobrazu rolniczego przez stopniowe odtwarzanie mozaikowej struktury przyczyni się do naturalnego wzrostu plonowania, poprawie mikroklimatu, wilgotności gleb oraz odbudowy ekosystemów świata roślinnego i zwierzęcego, czyli tak pożądanej bioróżnorodności.

Kształtowanie krajobrazu otwartego poprzez system zieleni pasmowej i kępowej, w skład której wchodzi gatunki rodzime drzew i krzewów, przede wszystkim liściastych, oraz rośliny zielne powinno odbywać się poprzez zachowanie i tworzenie:

- korytarzy ekologicznych wzdłuż dolin cieków - obszary wyłączone z zabudowy, kształtowanie układu korytarzy poprzez system zadrzewień, łąki, cieki, oczka wodne, zieleni łęgową w dnach dolin,
- systemu zadrzewień wzdłuż dróg - po obu stronach dróg, piętrowe o szerokości co najmniej 6 m, od krawędzi jezdni pas trawy około 2m, dalej drzewa wysokie, następnie krzewy, krzewinki, rośliny zielne,

- pasy zieleni śródpolnej - wzdłuż rowów, na granicy użytkowania (np. łąka - rola), na wielkoprzestrzennych arealach gruntów rolnych projektowane w odległości 500-800 m, piętrowe (drzewa, krzewy) o szerokości co najmniej 10 m, prostopadłe do przeważających kierunków wiatrów
- skupisk kępowych zadrzewień wokół oczek wodnych, starorzeczy

Wprowadzenie bogatej struktury użytkowania na terenach rolniczych nada mu charakter krajobrazu wypoczynkowego. Wobec rekreacyjnej funkcji gminy i tworzenia ośrodków obsługi ruchu wypoczynkowego na bazie istniejących wsi, problem ten staje się tym bardziej istotny.

Dla terenów rolniczych i wsi położonych w parku krajobrazowych istnieją pewne ograniczenia nie pozwalające na nadmierną intensyfikację rolnictwa. Dotyczy to szczególnie umiarkowanego stosowania środków chemicznych w gospodarce polowej i sadowniczej oraz dopuszczenia hodowli tylko w sposób tradycyjny i na niewielką skalę (poniżej 100 DJP/100 ha).

Rozwój rolnictwa winien być ukierunkowany na:

- ⇒ prowadzenie gospodarki rolnej dostosowanej do naturalnych siedlisk
- ⇒ zaspokojenia potrzeb zmieniającego się rynku popytu
- ⇒ wprowadzanie plantacji dla potrzeb przemysłu farmaceutycznego, zielarskiego i kosmetycznego (np. dzika róża, czarny bez, ieszczyna, wiesiołek) i upraw ziół
- ⇒ wzrost produkcji bydła z uwagi na tradycje i naturalne zaplecze paszowe, istnienie rozbudowanej bazy hodowlanej z koniecznością jednak unowocześnienia technicznego obór.

4.4. Kształtowanie systemu osadniczego oraz przestrzeni wiejskich jednostek osadniczych.

Piękno krajobrazu naturalnego i wartości kulturowe gminy stanowią o podstawach jej rozwoju. Dbłość o ład przestrzenny, jedno z naczelnych zadań samorządu terytorialnego, leży w interesie mieszkańców miasta i wsi, zapewniając im wysoką jakość życia w odniesieniu do warunków

przestrzennych, jak i również w interesie gminy jako wspólnoty zapewniając jej atrakcyjność dla gości z zewnątrz.

Przy wyborze i określeniu kierunków rozwoju jednostek osadniczych w gminie przyjęto następujące kryteria:

1) uwarunkowania ekologiczno -ochronne:

- przyjęcie zasady zrównoważonego rozwoju i ochrona środowiska jako podstawa polityki przestrzennej gminy
- położenie części północnej i centralnej gminy w obszarze Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego ogranicza rozwój funkcji produkcyjnych i intensywność zabudowy
- wyłączenie z zabudowy doliny Proсны (regionalny korytarz ekologiczny w sieci *ECONET*, tereny zalewowe), dolin pozostałych rzek Lutyni, Lubieszki i innych cieków,
- wyłączenie z zainwestowania obszarów projektowanego rezerwatu oraz innych cennych przyrodniczo obszarów (postulowane użytki ekologiczne, stanowiska roślin chronionych, ostoje ptaków wodno-błotnych)
- wyłączenie z zainwestowania zwartych kompleksów gleb kl. II-IVb, obszarów wód, użytków zielonych oraz obszarów leśnych i zadrzewionych (w tym parków podworskich⁶⁰), a także projektowanych zalesień
- ograniczenie w zainwestowaniu w strefach ochrony konserwatorskiej oraz obszarów eksploracji archeologicznej
- ograniczenie w zainwestowaniu obszarów wysokiej ochrony zbiorników wód podziemnych.

2) infrastruktura techniczna:

- pełne zaopatrzenie w energię elektryczną,
- pełne zaopatrzenie w wodę,
- możliwość pełnej gazyfikacji wsi (aktualnie sieć gazowa istnieje w następujących wsiach: Żerków, Bieździadów, Brzostków, Chrzan, Lgów,

⁶⁰ Z wyjątkiem adaptacji lub rekonstrukcji istniejącego pałacu lub dworu, lub lokalizacji nowego obiektu rezydencjonalnego w miejscu dawnego dworu.

Raszewy, Stęgosz, Śmiełów, Żółków, w przyszłości planuje się rozprowadzenie sieci gazowej do wszystkich wsi),

- możliwość pełnej telefonizacji gminy
- wprowadzenie kanalizacji i zastosowanie grupowych oczyszczalni ścieków⁶¹: w Żółkowie (dla miasta Żerkowa oraz wsi: Bieździadów, Parzewnia, Pawłowice, Stęgosz, Żółków, ew. Chrzan), w Raszewach (dla wsi Brzostków, Raszewy),
- inne optymalne lokalizacje wiejskich grupowych oczyszczalni ścieków w następujących wsiach: Dobieszczynna (dla Dobieszczyny, Lubinii Małej, Miniszewa, Prusinowa, Sierszewa, Suchej), Ludwinowie (dla Kamienia i Ludwinowa), Kretkowie (dla Kretkowa i Żernik), Komorzu (dla Komorza, Przybysławia, Antonina, Paruchowa)
- zastosowanie indywidualnych systemów oczyszczania ścieków lub podłączenie zabudowy mieszkaniowo-usługowej we wsiach: Gęczew, Gaśiorów, Lgów, Lisew, Pogorzelica, Śmiełów⁶² do zakładowych oczyszczalni ścieków
- dla rozproszonej zabudowy zagrodowej - ograniczona możliwość zapewnienia wszystkich mediów infrastrukturalnych, zwłaszcza w zakresie utylizacji ścieków - wtedy należy stosować zbiorniki bezodpływowe lub mini-oczyszczalnia ścieków,
- wyłączenie z zainwestowania stref ochronnych wzdłuż linii energetycznej wysokiego napięcia, wzdłuż gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia, oraz z zabudowy mieszkaniowo-usługowej stref oddziaływania oczyszczalni ścieków (potencjalne obszary ograniczonego użytkowania)

3) infrastruktura społeczna:

- potrzeba rezerwy terenowej na lokalizację szkoły gimnazjalnej w Żerkowie i Dobieszczynnie

⁶¹ Przy realizacji oczyszczalni ścieków uwzględnia się następujące priorytety:

- ochrona wód powierzchniowych zlewni Lutyni i Prosnicy (park krajobrazowy, tereny zalewowe),
- ochrona zasobów wód podziemnych
- tendencje rozwojowe jednostek osadniczych

⁶² Inny pogląd niż zaprezentowany w „Programie kanalizacji wsi ...” autorstwa „BIPROWODMELu” 1996 r.

- potrzeba rezerwy terenowej na lokalizację usług podstawowych w zakresie usług kultury, sportu, zdrowia, handlu i gastronomii w Lubinii Małej, Śmietowie, Kamieniu.

Kształtowanie osadnictwa powinno opierać się na umacnianiu tradycyjnej rangi miejscowości.

Aktualnie hierarchiczna struktura funkcjonalna osadnictwa zapewnia racjonalną obsługę obszaru w systemie podstawowym i elementarnym, wspomagana w większości korzystnym układem komunikacyjnym.

W wyniku rozwoju turystyki, rekreacji i agroturystyki na obszarze gminy, zwłaszcza w części należącej do parku nastąpi stopniowa zmiana charakteru funkcjonalnego osadnictwa. Spowoduje to powolne przekształcenie niektórych wsi, gdzie oprócz funkcji rolniczych pełnić będą:

- ⇒ funkcję turystyczno-rekreacyjną: Śmietów, Raszewy, Żółków, Pogorzelica,
- ⇒ funkcję letniskową: Żółków, Raszewy, Podlesie,
- ⇒ funkcję agroturystyczną: Brzostków, Bieździadów, Raszewy, Lgów, Szczonów.

Wsie wskazane do rozwoju turystyki powinny być wyposażone w obiekty i urządzenia obsługi turystów oraz dobrze przygotowane pod względem sanitarnym i estetycznym. Miejscowości wskazane do tej funkcji wymagają realizacji programu dostawczego i wdrożenia lokalnych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków.

Szans i możliwości rozwoju usług należy upatrywać w przedsiębiorczości lokalnej. Celem usprawnienia obsługi ludności zakłada się wzmocnienie funkcji lokalnych w miejscowościach, które oprócz gospodarki rolnej nabierać będą charakteru rekreacyjnego. Należy tam wzbogacić program o potrzeby mieszkańców napływowych, turystów, wczasowiczów (obiekty handlu, małej gastronomii, karczmy, urządzenia rekreacyjno-sportowe).

Sieć osadnicza gminy harmonizuje z krajobrazem i zachowała walory historyczne.

Rozwój i modernizacja osadnictwa na obszarze gminy powinny opierać się na jego tożsamości kulturowej i regionalnej, które należy zachować i wzbogacać w układach przestrzennych oraz w skali i formach architektury.

W systemie osadniczym gminy Żerków można wyróżnić kilka wsi o charakterystycznym historycznych układach ruralistycznych. Ciekawa istniejąca zabudowa wsi, niewielka jej degradacja, wynikająca czasem tylko ze złego stanu technicznego budynków, a mniej z powojennych przekształceń oraz bogate krajobrazowo otoczenie, stanowią znaczący kapitał, który należy zdyskontować dla podniesienia ich atrakcyjności turystycznej jako wsi letniskowych oraz podniesienia warunków życia mieszkańców.

Uznaje się za konieczne powstrzymanie niszczenia dziedzictwa kulturowego wsi, a więc ochronie podlegają:

- 1) zespoły dworsko-parkowe, zieleni komponowana (parki, aleje i szpalery drzew, starodrzew),
- 2) obiekty architektury przemysłowej (ocalałe wiatraki, młyny, kuźnie, spichlerze), zespoły folwarczne,
- 3) miejsca zdarzeń historycznych, cmentarze, tablice pamiątkowe.

Głównym czynnikiem przekształceń osadnictwa są potrzeby nowej zabudowy. Dla utrzymania lub przywrócenia atrakcyjności wsi niezbędne jest prowadzenie zdyscyplinowanej polityki przestrzennej polegającej na:

- zachowaniu charakterystycznych układów przestrzennych wsi (zwłaszcza dotyczy to wsi Pogorzelica, Chwałów, Śmiełów),
- lokalizacji nowej zabudowy, głównie w obrębie obszarów już zabudowanych jako ich uzupełnienie w wykształconych już liniach zabudowy,
- lokalizowaniu i kształtowaniu nowych zespołów zabudowy w sposób nawiązujący do tradycyjnych wsi, tj. kształtowaniu zabudowy wiejskiej na zasadzie tworzenia zagród stanowiących charakterystyczne dla wsi zespoły gniazdowej zabudowy (zwartej i tworzącej podwórza),
- ochronie krajobrazu wiejskiego wsi poprzez zachowanie skali, form i charakteru zabudowy istniejącej, założeń ruralistycznych, szerokości traktów,
- wykorzystywaniu w nowym budownictwie jako inspiracji wzorów zabudowy historycznej.

- preferowaniu rozwoju dość zwartych układów osadniczych umożliwiających racjonalną obsługę urządzeniami infrastruktury technicznej,
- przywróceniu lub wytworzeniu wspólnych przestrzeni publicznych poprzez atrakcyjne urządzenie placów, skwerów, alej, ulic i małej architektury oraz modernizację, renowację i rehabilitację zabudowy istniejącej.
- lokalizowaniu zabudowy mieszkaniowej jako funkcji wyodrębnionej na nowych terenach rozwojowych wskazanych w Studium na zasadach respektowania charakteru wiejskiej zabudowy, tworzącej w miarę zwarte pierzeje lub zespoły gniazdowe, a tylko wyjątkowo jako zespoły zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej na działkach nie mniejszych niż 1000 m²,
- likwidacji, przebudowie lub adaptacji powstałych w minionych latach obiektów niezgodnych z historycznym charakterem wsi.

Poza zabudową zagrodową, mieszkaniową jednorodziną i usługową związaną z bytowymi potrzebami mieszkańców istnieje zabudowa zaplecza rolniczego.

W wielu wsiach, zwłaszcza dawnych folwarków, później przejętych przez Państwowe Gospodarstwa Rolne, a teraz na powrót prywatyzowanych, istnieje wiele obiektów gospodarczych do prowadzenia hodowli i przetwórstwa rolno-spożywczego. Należy także wspierać i ułatwiać przedsiębiorczość okolorolną i obsługę rolnictwa, a więc powstawanie zakładów przetwórczych, które współpracować będą z lokalnymi producentami płodów rolnych. Na terenie gminy Żerków, ze względu na różne uwarunkowania, szczególnie wskazany jest rozwój małych wytwórni (np. masarnie, ubojnie, kwaszarnie, młyny, kaszarnie, gorzelnie) oraz różnych form przechowywania (punkty skupu, suszarnie, chłodnie, konfekcjonowanie). Inwestowanie może być dokonywane przez różne podmioty gospodarcze, np. przez indywidualnych przedsiębiorców lub grupy producenckie.

W celu zaktywizowania miejscowej, często bezrobotnej ludności (szczególnie pracowników dawnych państwowych gospodarstw rolnych) należy stwarzać również warunki organizacyjno-ekonomiczne dla przedsiębiorczości lokalnej.

W związku z tym we wsiach położonych w strefie IIB (Dobieszczyzna, Lubinia Mała, Sierszew) wskazuje się tereny aktywizacji gospodarczej, gdzie rozwijać się mogą usługi dla rolnictwa, przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego oraz inne obiekty usługowo-produkcyjne nieuciążliwe.

Warunkiem jednak rozwoju tam funkcji gospodarczych jest realizacja kanalizacji w tych miejscowościach i grupowej oczyszczalni ścieków w Dobieszczyźnie.

Zajęcie nowych terenów na cele produkcyjno-składowe powinno jednak następować po wykorzystaniu istniejących obiektów i terenów użytkowanych lub przeznaczonych w planach zagospodarowania na ten cel.

Jakiegokolwiek formy działalności gospodarczej na zaproponowanych w Studium terenach, mogą mieć miejsce z zachowaniem pełnego bezpieczeństwa dla środowiska i niekolizyjności w stosunku do funkcji mieszkaniowej i rekreacyjnej, w tym należy wykluczyć taką działalność, która wiąże się z generowaniem dużego ruchu samochodowego, zwłaszcza transportu ciężkiego.

Preferować powinno się rozwój małych jednostek, które zadbają o nieuciążliwy charakter produkcji, najnowsze i bezpieczne technologie z zastosowaniem niskoodpadowych nośników energii (gazu ziemnego, oleju opałowego lekkiego). Dla terenów pod działalność gospodarczą powinny być opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W planie każdorazowo powinny być ustalone warunki zagospodarowania terenu, nasycenie zielenią, zasady zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, utylizacji odpadów i dopuszczalnego poziomu hałasu.

4.5. Kształtowanie przestrzeni miejskiej Żerkowa.

Na przestrzeń miasta składają się mniej lub bardziej uporządkowane zespoły zabudowy powstałe na przestrzeni ostatnich dwóch stuleci. W centrum zachował się historyczny układ urbanistyczny jeszcze targowego miasta średniowiecznego z wewnętrznym placem handlowym (obecnie Rynek), jednak zabudowa kamieniczna pochodzi z końca XIX wieku. Współczesne uzupełnienia (zabudowa piombowa) oraz powstała po wojnie w większości zabudowa jednorodzinna są mało atrakcyjne. Niektóre obiekty nie odpowiadają

zakładanej funkcji miasta jako ośrodka usługowo-rekreacyjnego, jego historycznej tradycji krajobrazu kulturowego oraz współczesnym standardom jakości zabudowy. W związku z tym wymagają przekształceń i rehabilitacji.

W zagospodarowaniu przestrzennym należy dążyć do przywracania tradycyjnych wątków jego kształtowania (zespołu urbanistycznego i zabudowy) tworzących spójny i harmonijny obraz miasteczka, z którym mieszkańcy się identyfikują, które daje dobre warunki zamieszkania, a dla przybyszów z zewnątrz stwarza atrakcyjne miejsce spędzania wolnego czasu.

Na obszarze miasta Żerkowa wyznacza się tereny o szczególnych walorach (ze względu na położenie, powiązania komunikacyjne, infrastrukturalne, rezerwy terenu w istniejącej strukturze miejskiej, możliwości rozwoju i przekształcania istniejących funkcji i form zabudowy) dające przestrzenne możliwości bardziej dynamicznego rozwoju miasta. Na terenach tych winno rozwijać się szczególnie funkcje służące realizacji celów publicznych, funkcje usługowe komercyjne, zwłaszcza związane z obsługą ruchu turystyczno-wypoczynkowego i krajoznawczego, pozwalające osiągać miastu wzrost gospodarczy. Funkcje te będą jednocześnie wpływać na podniesienie jakości życia mieszkańców, mogą mieć znaczenie prestiżowe i promować miasto i gminę na zewnątrz.

W dużym zakresie przewiduje się tereny rozwojowe dla mieszkalnictwa i usług podstawowych.

Szczególnych przekształceń wymaga obszar śródmiejski w rejonie od rynku do kościoła parafialnego, w tym zagospodarowanie płyty Rynku, gdzie powinny rozwijać się funkcje centrowe z zachowaniem historycznej zabudowy małego miasteczka i odpowiadające charakterowi turystyczno-krajoznawczego ośrodka. W Rynku i wzdłuż ulic przyległych powinno się dopuszczać do realizacji przede wszystkim obiekty o tradycyjnych rozwiązaniach architektonicznych, ale łączących różne style architektoniczne

W restauracji architektury należy dbać o przywrócenie detalu architektonicznego i stylowego oświetlenia ulicznego.

Zasady rozwoju miasta i kierunki zagospodarowania przestrzennego powinny uwzględniać unikalne walory przyrodnicze i kulturowe, jednocześnie stwarzając warunki dalszego wzrostu jakościowego i życia i dobrobyt jego mieszkańców.

Należy też zachować równowagę w planowanym rozwoju miasta a utrzymaniem swoistego uroku „małego miasteczka”, co wymaga kształtowania miasta zwarteo, a jednocześnie umożliwiającego łączenie funkcji mieszkaniowej z wypoczynkową. Nieuniknione jest jednak z uwagi na przebudowę całego ustroju społeczno-gospodarczego wskazanie terenów pod aktywizację gospodarczą dla inwestorów z zewnątrz celem przyciągnięcia kapitału, a także dla ludności miasta i gminy, zwłaszcza tej, która straci zatrudnienie w rolnictwie.

Preferowana jest zorganizowana działalność inwestycyjna oparta o kompleksowe opracowania planistyczne (plan miejscowy).

Zabudowa mieszkaniowa na terenie miasta powinna mieć charakter zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej, bliźniaczej, szeregowej, realizowanej na stosunkowo dużych działkach (odpowiednio: zabudowa wolnostojąca 600 -1000 m², bliźniacza 400 - 600 m², szeregowa 300-400 m². Całkowita zabudowa na działkach nie powinna przekraczać 30% powierzchni działki i wysokości 2, 5 kondygnacji, na terenach bliżej śródmieścia, na obrzeżu miasta 1,5 kondygnacji. W samym śródmieście obowiązywać powinna zabudowa kamieniczna jako uzupełnienie istniejącej już wykształconej zabudowy mieszczańskiej.

W Studium określa się wyróżnione tereny jako mieszkaniowe lub mieszkaniowo-usługowe z myślą o dopuszczeniu usług nieuciążliwych podstawowych, bytowych towarzyszących zabudowie mieszkaniowej. Dla czystości struktury przestrzennej i aby uniknąć kolizji z lokalizacją zabudowy usługowej ogólnomiejskiej wprowadza się ochronę terenów mieszkaniowych, gdzie w stosunku do procentu zabudowy udział usług może wynosić w zależności od wyróżnionego terenu 10-30%. Zbyt daleko posunięta swoboda w lokalizacji większych obiektów usługowych może przyczynić się do dewaluacji terenów mieszkaniowych.

Jednak w ramach wskazanych terenów rozwojowych można przewidywać nowe inwestycje w zakresie usług kultury, oświaty, rozrywki, sportu, zdrowia, obsługi turystów i mieszkańców. Usługi te zaleca się lokalizować na wydzielonych działkach z zapewnieniem miejsc parkingowych w ramach tych działek z dużą ilością zieleni.

Wyznaczone tereny pod działalność produkcyjno-usługową muszą być zagospodarowane w sposób gwarantujący nieuciążliwość na środowisko i nie degradujący krajobrazu miasta.

Nowe tereny działalności produkcyjno-usługowej należy zagospodarowywać na zasadach „parku przemysłowego”, z dużym udziałem zieleni izolacyjnej krajobrazowej, stosowania „zielonych dachów”, zazieleniania pnączami fasad i innych elementów architektury technologiczno-przemysłowej, z tworzeniem zbiorników na wody deszczowe (z połąci dachowych i „uszczelnionych podłoży”). Zapewnienie nowych terenów aktywizacji gospodarczej umożliwi pozyskanie nowych inwestorów chcących lokować swój kapitał i swoje interesy na terenie miasta i gminy.

Na w/w terenach dopuścić można wyjątkowo funkcję mieszkaniową, tylko dla inwestorów prowadzących tam działalność gospodarczą.

Określone standardy będą stanowić wytyczne ze Studium dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Istotą rzeczy jest proces godzenia aspiracji i oczekiwanego rozwoju gospodarczego w mieście z wymaganiami wobec zachowania pożądanego stanu środowiska. Z tego względu niezbędne jest jednoznaczne formułowanie ograniczeń dopuszczalnych działań.

Obowiązywać powinien generalny zakaz wprowadzania, utrzymywania zabudowy substandardowej, prowizorycznej, w każdej dziedzinie inwestowania.

Miasto Żerków ma znakomite zaplecze zielone. Kompleksy leśne otaczające miasto od północy oraz rozległy park na południu powinny być włączone w cały układ terenów spacerowo-wypoczynkowych.

Kreowanie systemu zieleni w mieście Żerkowie powinno opierać się na lokalnych dolinkach, obniżeniach, nieużytkach (w rejonie wieży przekaźnikowej) i alejach.

4.6. Kierunki rozwoju funkcji rekreacyjnej.

Rozwój funkcji rekreacyjnej stanowić będzie dla miasta i gminy podstawę aktywizacji gospodarczej dla społeczności lokalnej.

W zasięgu Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego planuje się ekstensywne formy rekreacji:

- turystyka piesza po wyznaczonych szlakach
- turystyka rowerowa po wyznaczonych drogach rowerowych
- jazda konna po wyznaczonych trasach oraz w ośrodkach jeździeckich
- kąpieliska (potencjalnie - na proj. zbiorniku retencyjnym)
- kąpieliska (potencjalnie - na zbiornikach poeksploatacyjnych)
- wędkowanie (stawy rybne w Polesiu, w przyszłości - zbiorniki poeksploatacyjne)
- ośrodki obsługi turystów: Pogorzelica (w tym rowerowych), Raszewy, Brzostków, Śmielów, Żerków,
- ośrodki rekreacyjne, pola campingowe na mniej niż 100 osób

Rozwój turystyki i wypoczynku ukierunkowany winien zostać w I kolejności na poprawieniu standardu istniejącej bazy, a następnie na wzroście ilościowym.

Planuje się lokalizację ośrodków obsługi ruchu turystycznego oraz kompleksów działek rekreacyjnych na bazie istniejących wsi.

Głównym ośrodkiem rozrządowo-usługowym dla ruchu turystycznego powinno być miasto Żerków. Stanowi ono znakomity punkt wypadowy na tereny parku krajobrazowego i „Szwajcarii Żerkowskiej”, a także samo posiada odpowiednie walory i wyposażenie dla realizacji funkcji rekreacyjnej (kąpielisko, park, zabytki, lasy). Tam też powinna być „informacja turystyczna”, skąd turysta będzie czerpać wiedzę o gminie, parku krajobrazowym, szlakach turystycznych (pieszych, rowerowych) i miejscach noclegowych.

Pożądanym byłby rozwój osadnictwa rekreacyjnego jako uzupełnienie historycznych układów wsi lub w nawiązaniu do nich. Z uwagi na atrakcyjność środowiska i krajobrazu koncentracja aktywizacji turystycznej odbywać się będzie na terenie parku krajobrazowego.

Zainwestowanie rekreacyjne może odbywać się tylko na określonych zasadach uwzględniających ograniczenia w użytkowaniu :

1. dopuszczenie lokalizacji boisk o nawierzchni trawiastej, pól namiotowych, campingów (maksymalnie na 100 osób), pól golfowych oraz strategicznych zielonych parkingów z obiektami towarzyszącymi

(małe punkty gastronomiczne, sprzedaż pamiątek, wypożyczalnie sprzętu sportowego, sanitariaty, szatnie), obiekty towarzyszące o niewielkiej kubaturze, winny architektonicznie nawiązywać do otoczenia stosowanie materiałów naturalnych (drewno, kamień, materiały ceramiczne, stosowanie stromych dachów pokrytych dachówką lub gontem)

2. dopuszczenie lokalizacji budownictwa letniskowego⁶³ lub jednorodzinnego tzw. rezydencjonalnego na działkach powyżej 3000 m² w rejonie Raszew, Brzostkowa, Podlesia i 2000 m² w rejonie Żerkowa - Żółkowa, istnieje możliwość włączenia projektowanej zabudowy do systemu kanalizacyjnego istniejącego w tych miejscowościach i neutralizacji ścieków w komunalnych oczyszczalniach w Żółkowie i Raszewach. Warunkiem lokalizacji jest zastosowanie nieuciążliwych systemów grzewczych (elektrycznego, gazowego, olejowego). Zaleca się niekonwencjonalne systemy ogrzewcze wykorzystujące np. energię słoneczną czy pompy ciepłe.

Ponadto przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy letniskowej i rekreacyjnej powinny być uwzględnione następujące wytyczne urbanistyczno-architektoniczne:

⇒ wielkość minimalna działek (bez prawa do wtórnego podziału):

- w strefie parkowej, wiejskiej - min. 3000 m², z maksymalną powierzchnią zabudowy na działce 15%
- w strefie podmiejskiej Żerkowa, w rejonie Żółkowa (przy zbiornikach wodnych na terenach poeksploatacyjnych) min. 2000 m², z maksymalną powierzchnią zabudowy na działce 20%,

⇒ wytyczne architektoniczne:

⁶³ Zabudowa letniskowa wprowadzana w umiarkowanym zakresie (niewielkie zespoły otoczone pasem zieleni) jest jedną z bardziej ekoprzyjaznych rodzajów rekreacji i wypoczynku przez:

- ekstensywne użytkowanie (3-4 miesiące w roku, 2-3 dni w tygodniu), co umożliwia skuteczną regenerację przyrody nawet przy intensywnym użytkowaniu,
- lokalizacja zabudowy letniskowej odbywa się na gruntach niskich klas bonitacyjnych lub nieużytkach, zabudowie letniskowej towarzyszy zawsze duży udział zieleni, zwiększa to potencjał przyrodniczy na zagospodarowywanych terenach.

- preferencja dla budynków o lekkiej konstrukcji, niepodpiwniczone, z zastosowaniem szlachetnych materiałów (drewno, kamień, ceramika, szkło)
 - dachy spadziste kryte dachówką lub gontem,
 - wysokość budynków - maksymalnie 1,5 kondygnacji,
 - mała architektura prosta, z materiałów rodzimych, płoty drewniane, podmurówki i słupy murowane - wypełnione drewnianymi elementami)
 - ścieżki i drogi dojazdowe - preferencja nawierzchni przepuszczalnych (gryz) oraz z kamienia naturalnego, żywopłoty oddzielające zabudowę od jezdni
 - zaleca się stosowanie elementów architektury tradycyjnej,
- ⇒ infrastruktura techniczna: zaopatrzenie w wodę z wodociągu gminnego, podłączenie do sieci kanalizacji sanitarnej, odprowadzanie ścieków do oczyszczalni w Żółkowie i Raszewach, zaopatrzenie w energię elektryczną i gaz z istniejących sieci przesyłowych,
- ⇒ na działkach dopuszcza się budowę niewielkich basenów kąpielowych otwartych, kortów tenisowych i innych urządzeń służących rekreacji na wolnym powietrzu
- ⇒ tereny działek letniskowych należy projektować w formie małych zespołów (do 20 działek) oddzielonych pasami zadrzewień o szerokości co najmniej 10 m,
- ⇒ w rejonie zbiorników wodnych konieczne jest wydzielenie przestrzeni publicznych dla urządzenia terenów wypoczynkowych z zielenią towarzyszącą oraz zagwarantowanie dostępu do zbiornika z każdej strony,
- ⇒ w miarę możliwości podziały na działki należy dokonywać z wykorzystaniem naturalnego ukształtowania terenu i uwzględnieniem jego ekspozycji.

W granicach miasta Żerkowa oraz poza granicami parku krajobrazowego aktywizacja turystyczna może mieć miejsce także na wskazanych w Studium terenach rozwojowych mieszkaniowo-usługowych, na których dopuszcza się lokalizację: hoteli, ośrodków rekreacyjnych, obiektów sportowych (hale

sportowe, boiska, korty, pływalnie kryte i baseny otwarte) z urządzeniami towarzyszącymi: gastronomia, drobny handel, inne usługi nieuciążliwe wzbogacające funkcjonowanie obiektów rekreacyjnych, jako funkcji wariantowej w stosunku do mieszkalnictwa lub niezależnie od funkcji mieszkaniowej przy zachowaniu wzajemnej niekolizyjności.

5. KIERUNKI ROZWOJU UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

5.1. Rozwój sieci drogowej.

Planuje się modernizację istniejącej sieci dróg: krajowych, wojewódzkich i gminnych w celu dostosowania ich parametrów do wzrastającego ruchu drogowego.

W zakresie powiązań zewnętrznych istotną rolę pełnić będą poniższe ciągi drogowe:

1. - droga wojewódzka Żerków - Kłęka łącząca miasto z drogą krajową nr 42 Poznań - Kalisz, oraz poprzez drogę krajową nr 259 Miąskowo - Miłosław - Września z węzłem na autostradzie A-2,
2. - droga wojewódzka Żerków - Komorze - Pызdry która również zapewni połączenie z węzłem autostradowym we Wrześni,
3. - droga krajowa nr 443 Jarocin - Konin łącząca przyszłe miasta powiatowe,
4. - droga wojewódzka Żerków - Jarocin zapewniająca najkrótsze połączenie miasta z przyszłą siedzibą powiatu⁶⁴.

W zakresie powiązań wewnętrznych należy w miarę posiadanych środków modernizować drogi gminne.

Przy lokalizowaniu obiektów budowlanych, należy uwzględnić strefę uciążliwości drogi dla obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Odległość (od zewnętrznej krawędzi jezdni) negatywnego oddziaływania związanego z

⁶⁴ Od 1. stycznia 1999 r. wprowadzone zostaną nowe kategorie dróg (Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa - Dz. U. Nr 106, poz.668, art. 52):

ruchem drogowym podane są w „Wytycznych projektowania dróg” (załącznik nr 1 i 2 do Zarządzenia Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 31.03.1995r.) oraz w art. 43 Ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. Nr 14, poz. 60 z późn. zm.) i wynoszą:

a) dla drogi krajowej nr 443 Jarocin - Rychwał (Konin)

⇒ 30 m dla budynków jednokondygnacyjnych przeznaczonych na stały pobyt ludzi,

⇒ 40 m dla budynków wielokondygnacyjnych przeznaczonych na stały pobyt ludzi,

⇒ 25 m dla pozostałych obiektów

b) dla dróg wojewódzkich - 20 m.

c) dla dróg gminnych - 15 m, przy czym najmniejsza odległość obiektów budowlanych od krawędzi jezdni ulic dojazdowych nie może być mniejsza niż 6 m.

W planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić normatywne szerokości pasa drogowego ulic wojewódzkich, oraz wyznaczyć teren dla parkingów związanych z obsługą ruchu turystycznego w miejscowościach: Brzostków, Pogorzelica, Raszewy, Śmielów i Żerków.

5. 2. Komunikacja kolejowa

Utrzymuje się stację kolejową Żerków (w miejscowości Chrzan) na linii kolejowej Jarocin - Miłostów - Września - Gniezno.

Nie planuje się natomiast rozbudowy tej linii.

5.3. Drogi rowerowe.

Uwzględnia się przebieg transwojewódzkiej trasy rowerowej⁶⁵ prowadzącej z północy na południe przez najciekawsze kulturowo i krajobrazowo obszary regionu.

⁶⁵ wg. „Studium zagospodarowania przestrzennego województwa kaliskiego” 1997: WBPP KALISZ

Transwojewództka trasa rowerowa w rejonie gminy Żerków przebiega przez następujące miejscowości: Pogorzelica (przeprawa promowa na Warcie) - Śmielów - Żerków - Lisew - Łuszczanów - Witaszyce.

W/w trasa ma na celu przyłączenie regionu Południowej Wielkopolski do Europejskiej Drogi Rowerowej Frankfurt - Poznań - Szlak Piastowski⁶⁶.

Ponadto planuje się następujące trasy rowerowe, które zapewniają powiązania w gminie oraz z sąsiednimi gminami:

- ⇒ Żerków - Bieździadów - Dębno - Orzechowo
- ⇒ Żerków - Chrzan (st. kolejowa) - Wolica Kozia - Nowe Miasto n/Wartą
- ⇒ Żerków - Żółków - Kretków - Lisewo - Pызdry
- ⇒ Żerniki - Prusinów - Grab
- ⇒ Łuszczanów - Wilkowyja - Jarocin.

Ponadto wymienione trasy rowerowe pełnić będą rolę tras turystycznych pozwalających na zwiedzanie gminy, organizowanie tu obozów rowerowych i stanowić będą dodatkowy walor w promocji funkcji rekreacyjnej.

5.4. Parkingi dla obsługi ruchu turystycznego.

W związku z funkcją turystyczno-wypoczynkową miasta i gminy, konieczne jest przygotowanie parkingów dla turystów zmotoryzowanych i rowerowych w miejscowościach: Brzostków, Pogorzelica, Raszewy, Śmielów i Żerków.

Parkingi powinny spełniać następujące warunki:

- ⇒ powierzchnia: stanowiska na co najmniej 15 samochodów, ale nie więcej niż 50,
- ⇒ wyposażenie w obiekty obsługi turystów, w tym miejsca wypoczynku,
- ⇒ nawierzchnia parkingu: przepuszczalna
- ⇒ lokalizacja - w miejscach „wypadowych” na teren parku krajobrazowego, a więc w sąsiedztwie tras rowerowych, szlaków pieszych, atrakcyjnych

⁶⁶ Nawiązanie do sieci dróg rowerowych zaproponowanych w „Studium zagospodarowania przestrzennego woj. poznańskiego” (WBPP Poznań 1998) oraz w opracowaniu „Przewodnik Programu Europejskiej Sieci Dróg Rowerowych” (pod kier. A. Billerta 1997).

- miejsc pod względem krajoznawczym, widokowym, w pobliżu kompleksów sportowo-rekreacyjnych,
- ⇒ parkingi, oprócz funkcji podstawowej parkowania powinny być miejscem świadczenia usług obsługi turystów: a więc małej gastronomii, drobnego handlu, pamiątkarstwa, wypożyczalni sprzętu sportowego, np. rowerów
 - ⇒ parkingi docelowo winny być wyposażone w sanitariaty, telefon, miejsca piknikowe (stoły, ławy).

6. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1. Gospodarka wodna i zaopatrzenie w wodę.

Poza nielicznymi wyjątkami rozproszonej zabudowy zagrodowej, woda z wodociągów sieciowych zaopatrza wszystkie miejscowości.

Do zwodociagowania pozostała jeszcze część wsi Pawłowice (~800 m linii przesyłowej). Poza zasięgiem wodociągów sieciowych znajdują się: Laski, Parzewnia, Rogaszyce, Rozmarynów, Siekierzyn, zamieszkałe przez 73 osoby, które korzystają z własnych ujęć wody.

Dla obiektów mających wpływ na gospodarowanie wodą należy ustalić strefy ochronne. Należy także wystąpić z wnioskami o wydanie pozwoleń wodnoprawnych dla nowych zakładów oraz zakładów które nie mają pozwoleń lub mają wydane przed dniem 1 stycznia 1975 r. (wygasają z dniem 31 grudnia 2000 r.). Wnioski o wydanie pozwoleń należy składać do 30 czerwca 2000 r. Zakłady które tego nie zrobią, będą uiszczać, do czasu uzyskania pozwolenia wodnoprawnego, podwyższone 10-krotnie opłaty za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych.⁶⁷

W zakresie gospodarki wodnej istotne znaczenie ma w gminie ochrona zasobów wodnych i ochrona przed powodzią.

⁶⁷ Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody, Dz.U. Nr 116, poz. 504 z 1991 r.; Ustawa z dnia 25 kwietnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo wodne, Dz.U. nr 47, poz. 299, 1997 rok.

Gmina zainteresowana jest realizacją zbiornika retencyjnego w sąsiedztwie wsi Brzostków⁶⁸. Zbiornik wykorzystywany byłby dla celów rekreacyjnych. Jego powierzchnia ma wynosić około 43 ha, a objętość magazynowanej wody ca 650 tys. m³. Źródłem zaopatrzenia w wodę tego zbiornika ma być rzeka Lutynia.

Istniejące i planowane zbiorniki retencyjne na rzece Lutyni⁶⁹ pozwolą na zmniejszenie zagrożenia powodziowego w dolnym odcinku doliny Lutyni.

Redukcja wysokości wezbrań, oraz zwiększenie wartości przepływów minimalnych będą podstawą do lepszego wykorzystanie stawów rybnych zaopatrywanych przez rzekę, a także umożliwią prawidłowe funkcjonowanie planowanego do realizacji zbiornika retencyjnego w Brzostkowie. Wyrównanie przepływów, a szczególnie podniesienie ich wartości minimalnych zapewni bowiem możliwość zachowania ciągłego przepływu w stawach i w zbiorniku retencyjnym, a tym samym pozwoli na zachowanie korzystnych warunków tlenowych w wodzie, niezbędnych do utrzymania jakości wód na dobrym poziomie. Warunkiem niezbędnym dla spełnienia powyższych potrzeb jest jednak znacznie lepsza niż obecnie klasa czystości wód Lutyni i Lubieszki.

Gmina Żerków położona jest w tzw. „Węźle Żerkowskim” u zbiegu wód Warty, Prosnicy i Lutyni. Położenie to, łącznie z występowaniem na terenie gminy dużych, zasobnych zbiorników wód podziemnych, zaliczanych do obszarów wysokiej ochrony (OWO) stawia przed gminą wysokie wymagania w zakresie gospodarki wodnej.

Doliny chronione przed zalewem wód rzecznych przez obwałowania, są obszarami ograniczonego inwestowania, mającego swoje przyczyny w zagrożeniu powodziowym. Ostatnio zagrożenie to zmniejszyło się, w następstwie wybudowania zbiornika wodnego Jeziorsko na Warcie. Dalszej poprawy można będzie oczekiwać po realizacji, stale odsuwanej w czasie, zbiorników retencyjnych w Wielowsi Klasztornej na Prośnie i Bachorzew na Lutyni. Niezależnie od zmniejszenia zagrożenia powodziowego (w przyszłości) tereny chronione wałami przed zalewem nie powinny być przeznaczane pod intensywną zabudowę mieszkaniową bądź przemysłową. Dodatkowym

⁶⁸ Skowroński J., 1996. Koncepcja budowy zbiornika wodnego w m. Brzostków gm. Żerków jako podstawa rozwoju turystycznego gminy w aspekcie zagrożeń środowiska naturalnego, SGGW, wyd. Melioracji i Inżynierii Środowiska, Warszawa (studia podyplomowe - maszynopis)

⁶⁹ Zbiornik „Roszków” (istn.) i „Bachorzew” (proj.) - w gminie Jarocin.

powodem ograniczeń jest występowanie na terenach dolin Warty i Prosną słabo izolowanych od powierzchni zbiorników wód podziemnych piętra czwartorzędowego, zaliczanych do OWO („Pradolina Warszawa-Berlin nr 150” i „Zbiornik rzeki Prosną nr 311”).⁷⁰ Wspomniane ograniczenia w połączeniu z koniecznością zachowania walorów krajobrazowych obszarów chronionych zmuszają władze gminy do zintensyfikowania działań skierowanych na poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej w gminie.

Działania te muszą być prowadzone niezależnie od tego jaki jest stan wód powierzchniowych docierających na teren gminy.

6.2. Gospodarka ściekowa

Utylizacja ścieków w gminie Żerków prowadzona jest na terenie miasta Żerków i w Raszewach.

Miasto Żerków jest obsługiwane przez komunalną oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną zlokalizowaną w **Żółkowie**. Docelowo do oczyszczalni będą odprowadzane ścieki z całego miasta oraz ze wsi Bieździadów, Stęgosz i Chrzan.

W „Programie kanalizacji...”⁷¹ przewidywano podłączenie do tej oczyszczalni także wsi Lisew oraz Ludwinów. Korzystniejsze jest jednak wybudowanie osobnej oczyszczalni dla tych wsi, bądź ich podłączenie do planowanej oczyszczalni w Dobleszczyźnie.

Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w Raszewach obsługuje GRSP w Raszewach i wieś Raszewy.

Do oczyszczalni będą podłączone wsie Brzostków (w realizacji) i Śmielów. W dalszej kolejności proponuje się przyłączenie do tej oczyszczalni wsi: Przybysław, Antonin, Komorze i Chwałów.

⁷⁰ Kleczkowski A., 1990: Objaśnienia do mapy głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony 1:500000, Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej AGH, Kraków.

⁷¹ Grabias S., Pawlicki J., 1996: Program kanalizacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na terenie gminy Żerków - Program ogólny, Biuro Projektów Wodnych Melioracji i Inżynierii Środowiska „BIPROWODMEL”, Poznań

Zakładowa oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w **Żółkowie** (należy do GRSP w Raszewach) obsługuje gospodarstwo i znajdujące się w sąsiedztwie zabudowania mieszkalne.

Ogólny „Program kanalizacji i budowy oczyszczalni ścieków” zakłada wybudowanie oczyszczalni we wsiach: Dobieszczyzna - dla Dobieszczyzny i Miniszewa; Sierszew - dla wsi Sierszew, Sucha, Lubinia Mała; Gaşiorowo - dla Gaşiorowa, Szczonowa, Pogorzelicy i Paruchowa.

W przypadku oczyszczalni w Sierszewie można jednak rozpatrzyć możliwość przyłączenia wsi, które miała obsługiwać, do oczyszczalni w Dobieszczyźnie. Ze względu na niewielką liczbę gospodarstw w poszczególnych wsiach i trudności z odprowadzeniem ścieków z oczyszczalni, brak odpowiedniego odbiornika, oczyszczalnia w Gaşiorowie nie powinna zostać zrealizowana. We wsiach dla których miała być zbudowana należy wprowadzić indywidualne bądź grupowe oczyszczalnie ścieków (dla kilku gospodarstw), a tam gdzie nie będzie to możliwe systemy zbiorników szczelnych (szamb), z których ścieki byłyby wywożone do oczyszczalni w Raszewach.

6.3. Gospodarka odpadami.

Gmina posiada legalne wysypisko śmieci w Rozmarynowie, gdzie zapełniana jest jak dotychczas jedna kwatera. W planach eksploatacji uwzględniona jest rozbudowa wysypiska, w miarę potrzeb, o trzy kolejne kwatery o łącznej pojemności 26100 m³.

Napełnianie pierwszej kwatery zostanie zakończone na przełomie lat 1998/99. Przy założeniu, że rocznie na wysypisko będzie wywożone ~2000 m³ odpadów, czas eksploatacji wysypiska sięgnie 2012-2015 roku. Wydłużyć okres eksploatacji wysypiska może wprowadzenie obowiązku segregowania śmieci, kompostowanie substancji organicznych i przeznaczenie ich do wykorzystania gospodarczego, odzyskiwanie surowców wtórnych.

Zasady odpowiedzialności za wywóz odpadów wytworzonych na terenie gminy i podstawy rozliczania właścicieli nieruchomości oraz obiektów użyteczności

publicznej w związku z zagospodarowywaniem odpadów ustala Uchwała Rady Miejskiej Żerkowa⁷².

Jednocześnie we wsiach powinny zostać zorganizowane wiejskie punkty gromadzenia surowców wtórnych w postaci kontenerów umożliwiających segregację poszczególnych odpadów (makulatura, szkło, złom żelazny i kolorowy, tworzywa sztuczne).

Ponadto każde gospodarstwo powinno mieć swój pojemnik do gromadzenia nieużytecznych śmieci, wywożonych przez służby komunalne na składowisko gminne.

Poza koniecznością wprowadzenia nowoczesnej gospodarki odpadami istnieje potrzeba lokalizacji wysypiska w części południowo-wschodniej gminy. Z tego względu w Studium wskazuje się wariantowe dwie lokalizacje nowego składowiska na gruntach wsi Dobieszczynna.

6.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Planuje się rozbudowę sieci magistralnych średnich napięć, oraz budowę i modernizację sieci rozdzielczych średniego i niskiego napięcia wraz z budową nowych stacji transformatorowych 15/0,4 KV.

Ilość stacji średniego napięcia i powiązanie ich z istniejącą siecią elektroenergetyczną musi być ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego, bowiem zgodnie z zapisem art.7 ust. 4 Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. „Prawo energetyczne” (Dz. U. Nr 54, poz. 348) przedsiębiorstwa energetyczne mają obowiązek zapewnić realizację, finansowanie budowy i rozbudowy sieci, w tym przyłączy odbiorców, pod warunkiem, że sieci te przewidywane są w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dla linii elektroenergetycznych wysokich i średnich napięć należy zachować strefy ochronne wolne od zabudowy:

⇒ 14,50 m od linii wysokiego napięcia 110 KV

⇒ 7,50 m od linii średniego napięcia 15 KV

⁷² J.w.

6. 5. Zaopatrzenie w gaz.

Na terenie gminy zlokalizowana została przy skrzyżowaniu dróg Żerków - Klęka i Mieszków - Dębno kopalnia gazu ziemnego Radlin II.

Jest to teren dawnej bazy materiałowej Rejonu Dróg Publicznych, obecnie jest to mienie komunalne gminy Żerków. Na terenie kopalni planuje się wybudowanie odręciałni gazu oraz rozbudowę istniejącej o drugi stopień. Istniejąca kopalnia Radlin I usytuowana na terenie wsi Stęgosz zostanie rozbudowana w kierunku wschodnim. Do kopalni Radlin II doprowadzone będą gazociągi kopalniane wysokiego ciśnienia.

Przyjęty projekt gazyfikacji gminy Żerków zakłada doprowadzenie gazu do 27 wsi siecią rozdzielczą średniego ciśnienia, oraz do miasta Żerkowa.

Od gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno - pomiarowych I stopnia należy zachować strefy bezpieczeństwa zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14.11.1995r. (Dz. U. Nr 139 z 7.12.1995r. Ponadto istniejący gazociąg wysokiego ciśnienia posiada strefy ochronne, które wynoszą po 15m na stronę.

W strefach ochronnych nie można sytuować żadnych obiektów kubaturowych.

6.6.Telekomunikacja.

W studium gminy zabezpiecza się pasy ochronne o szerokości 500 m linii radiowych relacji : Poznań - Żerków - Chełmce k/Kalisza - Łódź - Góra k/Śremu - Żerków - Konin.

W pasach ochronnych obowiązują ograniczenia dla zabudowy wysokiej.

cz. III.

ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ

GMINY.

1. ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY W ZAKRESIE STRUKTURY FUNKCJONALNEJ.

Określone w niniejszym opracowaniu zasady gospodarowania przestrzenią stanowią wolę władz samorządowych - wytyczają tym samym politykę przestrzenną

Polityka przestrzenna gminy określona w Studium, stanowi wytyczne koordynacyjne do prowadzenia dalszych prac planistycznych, w szczególności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla obszarów nie posiadających opracowanego miejscowego planu.

Plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone przed 1995 r. obowiązujące obecnie, tracą ważność z końcem 1999 r. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym nie obliguje do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy.

Jednak Studium określające politykę przestrzenną gminy wiąże organy gminy przy sporządzaniu projektu planu.

W Studium określono tereny, dla których zgodnie z art. 6 ust. 5 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, miejscowy plan zagospodarowania sporządza się obowiązkowo:

- ⇒ na podstawie przepisów szczególnych
- ⇒ ze względu na istniejące uwarunkowania

Poza wyznaczonymi terenami także na pozostałym obszarze miasta i gminy gospodarka przestrzenna powinna być prowadzona w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, plany takie należy opracować w miarę możliwości dla obszarów strategicznych promujących miasto i gminę, celem pozyskania inwestorów i kapitału.

Polityka przestrzenna gminy kształtuje i ogranicza uprawnienia właścicieli do sposobu korzystania z gruntów. Z tego też powodu pomiędzy ingerencją gminy ograniczającą własność, a bieżącą i planowaną realizacją zadań należących do niej (wynikających z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie

terytorialnym, Dz. U. Nr 16, poz. 95 z późn. zm.) powinien być zachowany umiar i harmonia.

Także ważne jest godzenie aspiracji i oczekiwanego rozwoju miasta i gminy z wymaganiami wobec zachowania stanu równowagi środowiska i ładu przestrzennego.

Tworząc zasady polityki zawarte w Studium Zarząd Miasta i Gminy uwzględnia nie tylko walory funkcjonalne przestrzeni odnoszące się do potrzeb gminy, ale również walory plastyczne. Wraz z rosnącym zaspokajaniem potrzeb bytowych ludzi, rosną potrzeby estetyczne i troska o otoczenie.

Z tego względu niezbędna jest świadomość skutków określonych kierunków działań, wprowadzanych ograniczeń czy wzrostu intensywności w zagospodarowaniu przestrzennym.

W Studium określono też ramowo standardy funkcjonalne i standardy zagospodarowania przestrzennego z uwagi na istniejące uwarunkowania związane z parkiem krajobrazowym, obszarem chronionego krajobrazu, strukturą funkcjonalno-przestrzenną gminy.

Proces realizacji polityki przestrzennej winien być na bieżąco monitorowany.

Informacja o zagospodarowaniu przestrzennym i zmianach w nim zachodzących ma fundamentalne znaczenie dla prowadzenia optymalnej gospodarki terenami. Celowym jest stworzenie w niedalekiej przyszłości systemu informacyjnego pozwalającego prowadzić tzw. monitoring zachodzących zmian w zagospodarowaniu miasta i gminy. Rzetelna i aktualna informacja na temat tych zmian pozwoli reagować Zarządowi Miasta i Gminy na ewentualne zjawiska negatywne, pozwoli określić preferencje oraz harmonogram prac planistycznych i przedsięwzięć realizacyjnych. Ma to tym bardziej istotne znaczenie, że większa część gminy, ta położona w parku krajobrazowym objęta jest szczególnymi wymaganiami lub ograniczeniami w użytkowaniu przestrzeni, które wprowadza plan ochrony dla parku i konieczność zachowania przyrody i krajobrazu w najwyższej jakości.

Rolą Studium jest też promocja gminy na zewnątrz. Określona idea rozwoju przestrzenno-gospodarczego może stać się zachętą do inwestowania, a także wyzwalać aktywność społeczną.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem o charakterze strategicznym (ogólnym). Zapisy Studium są na tyle szerokie (elastyczne), aby można było uniknąć szybkiej jego dezaktualizacji.

W przypadku jednak zaistnienia istotnych okoliczności będących w sprzeczności z ustaleniami Studium należy dokonać jego zmian - aktualizacji.

1.1. Obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.

W związku ze wskazaniem w Studium dużej powierzchni terenów rozwojowych, w niektórych przypadkach możliwości ich zainwestowania wiązać się będą z koniecznością sporządzenia dla nich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, gdyż obowiązek taki wynika z przepisów szczególnych.

Dotyczyć to będzie terenów:

1. gdzie występują grunty rolne z glebami kl. III w zwartym kompleksie powyżej 0,5 ha lub IV klasy powyżej 1,0 ha⁷³ - zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze dokonuje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego⁷⁴,
2. istniejących i potencjalnych obszarów eksploatacji kruszywa w rejonie Żółkowa, z uwagi na przewidywany sposób rekultywacji - w kierunku utworzenia zbiorników wodnych i ich wykorzystania rekreacyjnego⁷⁵,
3. terenów wskazanych pod składowiska odpadów na gruntach wsi Dobieszczynna⁷⁶.

⁷³ Ze względu na ochronę otwartej przestrzeni jako takiej, układ strukturalny i kompozycyjny miasta i wsi, uzbrojenie techniczne terenu, dąży się do pewnej zwartości zabudowy, z tego względu tereny rozwojowe mogą obejmować też część gruntów rolnych chronionych.

⁷⁴ Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późn. zm., art. 7., ust. 1).

⁷⁵ Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. -Prawo geologiczne i górnictwo (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późn. zm.) - dla terenu górnictwa sporządza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

⁷⁶ Zgodnie z ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach (Dz. U. Nr 96, poz. 592) - art. 21, ust. 2 - wyznaczenie składowiska odpadów dokonywane jest w trybie przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym.

Specyfika poszczególnych jednostek osadniczych, uwarunkowania przyrodnicze, zwłaszcza krajobrazowe, historyczne układy urbanistyczne powodują, że tereny rozwojowe wskazane w studium powinny być kolejno, w miarę potrzeby objęte procedurą planistyczną.

Intensyfikacja zagospodarowania i jego lokalizacja w skali ogólnogminnej wymaga opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określonych jednostek strukturalnych, aby możliwe było zdiagnozowanie jego skutków i oceny jego zgodności z pożądanym rozwojem terytorialnym obszaru oraz kierunkami ochrony środowiska.

W planach miejscowych winny być każdorazowo określone zasady podziału terenu, wydzielania nowych działek, minimalna wielkość wydzielanych działek, procent zabudowy działki, procentowy udział powierzchni zieleni w zagospodarowaniu działki oraz podstawowe parametry zabudowy i zasady obsługi technicznej.

Lokalizacja działalności gospodarczej winna być poprzedzona opracowaniem udowadniającym brak konfliktu z otoczeniem. Tereny działalności gospodarczej produkcyjnej powinny być oddzielone od zespołów zabudowy mieszkaniowo-usługowej pasami zieleni izolacyjnej.

Lokalizacja zabudowy na obszarach o trudnych warunkach fizjograficznych (np. tereny na zboczach, z płytką wodą gruntową) winna być poprzedzona specjalistycznymi badaniami i ekspertyzami - w tych przypadkach wielkość inwestycji, a także jej technologię należy dostosować do zbadanych warunków.

W przypadkach sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów o trudnych warunkach fizjograficznych, ich ustalenia należy oprzeć na wspomnianych wyżej badaniami i ekspertyzach.

Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów, gdzie mogłaby mieć miejsce zorganizowana działalność inwestycyjna (np. mieszkaniowa, usługowa, produkcyjna) lub gdzie realizowane miałyby być cele publiczne, stworzy szansę dla rozwoju gminy, sprzyjać będzie pozyskiwaniu inwestorów miejscowych jak i spoza gminy.

Oferta terenów pod zainwestowanie stanowi znakomity element promocyjny dla samorządów lokalnych.

1.2. Polityka przestrzenna Gminy w zakresie rolnictwa.

Studium tworzone jest w okresie transformacji polskiego rolnictwa w kierunku wymaganym przez Unię Europejską. Wspólna Polityka Rolna stwarza konieczność racjonalizacji produkcji poprzez zwiększanie wielkości gospodarstw, likwidacji niewielkich gospodarstw, zaniechania upraw na części areалу, zwiększanie zalesień, odlogowania gruntów rolnych.

Istotne znaczenie dla gminy o funkcji rolniczej i mieszkańców, których blisko 70% utrzymuje się z rolnictwa ma fakt, ciągle obniżającej się wartości pracy przy prostej produkcji rolnej. Sytuacja taka spowoduje w gminie rolniczej naturalną potrzebę lokowania kapitału w przetwórstwie dającym wyższe zyski oraz, aby zapobiec spadkowi dochodów uzyskiwanych z prostej produkcji rolnej zwiększanie areálu gospodarstw dla podniesienia efektywności produkcji i obniżenia kosztów przypadających na 1 osobę zatrudnioną w rolnictwie. Przy takiej zmianie struktury rolnictwa, nadmiar ludności utrzymującej się z rolnictwa będzie szukać zatrudnienia w pozostałych działach gospodarki - usługach, handlu i produkcji, w tym i przetwórstwie rolno-spożywczym. Dlatego w studium wyznacza się przestrzeń mogącą przejąć ludność odchodzącą z pracy w rolnictwie.

Stwarzać się będzie warunki dla:

- rozwoju drobnego przemysłu rolnego i przetwórczego, przetwarzającego miejscowe surowce
- rozwoju działalności pozarolniczej pod warunkiem zachowania pełnego bezpieczeństwa względem środowiska,
- rozbudowy sieci usług produkcyjnych, społecznych i komunalnych.

Przebudowa wsi w kierunku rozwoju funkcji związanych z gospodarką rolną (obsługa rolnictwa, przetwórstwo) i funkcji pozarolniczych usługowych na terenach wsi Dobieszczynna, Lubinia Mała, Miniszew, Ludwinów, Komorze, Przybysław, Chrzan) oraz turystyką (obszar parku krajobrazowego) umożliwi powstanie nowych miejsc pracy, co zaktywizuje siłę roboczą, ożywi życie gospodarcze i społeczne wsi, a w końcowym efekcie wpłynie na poprawę statusu materialnego ludności.

1.3. Gospodarka nieruchomościami - tworzenie gminnego zasobu nieruchomości.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce gruntami (Dz. U. Nr 115, poz. 741, art. 24, ust. 3) stanowi, że podstawą tworzenia gminnego zasobu nieruchomości jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W związku z faktem, że budowa poprawnego zasobu nieruchomości w przyszłości będzie ważnym instrumentem kształtującym pożądane kierunki rozwoju gminy, określenie jego wielkości i zasięgu stanowić będzie jedno z ważniejszych zadań Zarządu. Przy właściwie ustalonych granicach zasobu i jego przeznaczenia (dotyczy terenów pod budownictwo mieszkaniowe i infrastrukturę) po zapisaniu w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego tego stanu, możliwe będzie przez gminę nabywanie nieodpłatne od Skarbu Państwa gruntów i kreowanie w tym zakresie rozwoju gminy.

Posiadając zasoby wolnych gruntów do zagospodarowania Gmina może także stać się sama inwestorem, albo wnosząc grunty w formie aportu jako udziałowiec w spółkach prawa handlowego. Przedsięwzięcia na gruntach z zasobu mogą dotyczyć zarówno celów publicznych, jak i mieszkalnictwa i działalności gospodarczej. Posiadanie przez gminę zasobów gruntów w pełni uzbrojonych przeznaczonych pod zainwestowanie stanowić może ważny element w polityce przestrzennej i promocji gminy.

Przewiduje się, że rynek nieruchomości w gminie, podobnie jak w całym regionie będzie stopniowo się zmieniał w zakresie cen gruntów i dostosowywał do poziomu cen europejskich, jeżeli nie zostanie zagwarantowana jego prawna ochrona.

Dotyczyć to będzie zarówno cen gruntów rolnych jak i przeznaczonych na cele nierolnicze.

Obecnie na terenie gminy notuje się niewielką podaż nieruchomości w stosunku do popytu. Gmina może i powinna tworzyć zasoby gruntów i w ramach tych zasobów, ma bowiem wpływ na kierunki rozwoju przestrzennego jak i

gospodarczego. Zasoby mogą być wykorzystywane pod komunalne budownictwo, usługi w zakresie zadań nałożonych na gminy przez normy prawne, obiekty administracyjne, zielen komunalną jak również na aktywizację gospodarczą.

2. ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY W W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU.

Polityka przestrzenna gminy w tym zakresie sprowadza się do pełnego wprowadzania zasad zrównoważonego rozwoju w działalności społeczno-gospodarczej i uzyskania stanu środowiska, który wg obecnie przyjmowanych kryteriów można uznać za pożądany i zapewniający bezpieczną egzystencję społeczności lokalnej oraz stabilne funkcjonowanie przyrody.

W ochronie środowiska przyjęto dwie strategie:

1. strategię pasywną, która jest w zasadzie ochroną prawną zmierzającą do zachowania walorów i zasobów środowiska w najcenniejszych jego obszarach (ochrona konserwatorska rezerwatów przyrody, innych cennych przyrodniczo obszarów, pomników przyrody),
2. strategię aktywną - oznaczającą podniesienie przyrodniczego potencjału obszaru gminy, przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska środkami technicznymi, administracyjnymi i przestrzennymi

W stosunku do obszaru parku krajobrazowego zasady ochrony i kształtowania środowiska winien określić plan ochrony.

Tak jak obowiązek sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wynika z ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym⁷⁷, tak konieczność opracowania planu ochrony wynika z ustawy o ochronie przyrody⁷⁸.

⁷⁷ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415, art. 6, z późn. zm.)

⁷⁸ Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492, art. 24, ust. 9 z późn zm.)

Zasadnicza różnica pomiędzy planem ochrony a studium polega na tym, że plan ochrony jest instrumentem polityki ekologicznej (polityki ochrony środowiska) natomiast studium jest instrumentem polityki przestrzennej. Różny jest przedmiot zainteresowań tych opracowań planistycznych.

Studium i plany zagospodarowania zajmują się kształtowaniem struktury i funkcji układu antropogenicznego, plany ochrony odnoszą się do układu przyrodniczo-krajobrazowego.

Ustalenia planu ochrony są wiążące dla planów zagospodarowania przestrzennego, jednak w przypadku Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego plan ochrony nie został sfinalizowany przed ukończeniem Studium.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żerków sprawy środowiska, zgodnie z zapisaną w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym zasadą zrównoważonego rozwoju oraz uwarunkowaniami wynikającymi z położenia w zasięgu parku krajobrazowego - są priorytetowe.

Wynika z tego potrzeba ukierunkowania działań społeczności lokalnej na racjonalne użytkowanie krajobrazu i naturalnych zasobów przyrody. Składa się na to utrzymanie odpowiedniej jakości poszczególnych abiotycznych komponentów środowiska (powietrza, wody, gleby, rzeźby) oraz zapewnienia trwałości naturalnych i seminaturalnych ekosystemów leśnych, torfowiskowych, bagiennych, wodnych, łąkowych oraz kształtowanie ładu ekologicznego, przestrzennego i estetycznego w gminie.

Efektom tych działań ma być podniesienie jakości życia człowieka, jego bytowanie w czystym, zdrowym środowisku i pięknym otoczeniu. Istotne znaczenie ma tu kwestia świadomości ekologicznej mieszkańców, rozróżnienia ładu i nieładu. Bowiern problemy ekologiczne to też problemy moralności i odpowiedzialności - woli oraz potrzeb społeczności lokalnej, co do jakości środowiska i poszanowania otoczenia.

Planowanie przestrzenne jest podstawowym narzędziem dla realizacji postulatów ochrony przyrody i kształtowania środowiska.

Ustalenia dotyczące polityki gminy w stosunku do środowiska przyrodniczego będą stanowiły obowiązującą podstawę w formułowaniu zasad zagospodarowania terenów w sporządzanych w następnej kolejności miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Dla studium najważniejsze jest przeniesienie ustaleń planu ochrony z zakresu polityki przestrzennej, a więc dotyczących zmian użytkowania i zagospodarowania obszaru parku.

Położenie gminy w parku krajobrazowym powinno sprzyjać promocji gminy. Pozorne ograniczenia w zainwestowaniu rekompensować winno atrakcyjne środowisko. Dziś coraz więcej trzeba płacić za możliwość obcowania z naturą, nieskażoną przyrodą i pięknym krajobrazem.

Dla gminy Żerków obszary cenne przyrodniczo są jedną z niewielu podstaw jej rozwoju. Gmina położona jest z boku znaczących pasm zurbanizowanych i terenów atrakcyjnych dla inwestorów przedsięwzięć gospodarczych. Pokazanie możliwości i kierunków jej rozwoju w kontekście wykorzystania tych zasobów stanowić może jeden z najważniejszych elementów strategii gminy.

W zakresie realizacji tak ustaleń planu ochrony jak i studium dotyczących rozwoju rekreacji ogromne znaczenie będzie miała inicjatywa indywidualna. Od lokalnej społeczności zależeć będzie i różnorodna oferta turystyczna (agroturystyka, ośrodki jazdy konnej, pensjonaty, obiekty gastronomiczne, pokoje gościnne) jak i podnoszenie jakości przestrzeni rekreacyjnej (estetyzacja wsi, zagród, zadrzewienia śródpolne, informacja turystyczna). Bowiern należy zdać sobie sprawę, że rekreacja na obszarze gminy Żerków odbywać się będzie w szeroko pojętym krajobrazie kulturowym - rolniczym, dlatego też tak ważna jest dbałość o jego fizjonomię. Atrakcyjny krajobraz rolniczy, malowniczość, większa różnorodność - nabiera cech krajobrazu wypoczynkowego.

Ważne jest też aspekt propagandowy. Utrwalanie w świadomości mieszkańców wartości parku i jego znaczenia dla przyszłych pokoleń przyczyni się do ścisłej współpracy w realizacji planu ochrony Zarządu Parku ze społecznością lokalną. Alternatywą dla masowej turystyki w dużych zorganizowanych zespołach wypoczynkowych, może być oferta gminy w zakresie specjalistycznych form turystyki, których bazą będą miejscowe walory naturalnej przyrody, lasy.

krajobraz, woda, zasoby dziedzictwa kulturowego (sieć dróg rowerowych, konnych, szlaki turystyki pieszej, punkty widokowe, punkty obserwacji ptaków itp.).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniające plan ochrony będą miały moc sprawczą wprowadzenia w życie ustaleń ochronnych, bo na ich podstawie dopiero jest odniesienie do gospodarki przestrzennej i dopuszczalnych form i zasad użytkowania terenów.

Aktualnie największy problem stwarza chaotyczny rozwój przestrzenny, degradacja krajobrazu, dyskomfort w percepcji przestrzeni. Z uwagi na otoczenie (wzgórza - panoramy widokowe, „Szwajcaria Żerkowska”, ukształtowany krajobraz rolniczy, zabytkowa zabudowa wiejska, dworska, folwarczna, cenne ekosystemy Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego) oraz funkcje ekologiczno-ochronne i funkcje turystyczno-wypoczynkowe oczekuje się wysokiej jakości także krajobrazu kulturowego.

Wobec przyjęcia jako wiodącej dla miasta i gminy - funkcji wypoczynkowo-turystycznej, poza oczywistymi rygorami zapewnienia odpowiedniej jakości wszystkich komponentów środowiska, niezwykle istotne jest wykreowanie krajobrazu wypoczynkowego, którego znaczącymi elementami są zieleń i wody.

Szczególną wagę przywiązuje się do kształtowania systemu zieleni miejskiej w oparciu o istniejące naturalne zespoły i zieleń urządzoną (lasy, parki, skwery, zieleń towarzysząca usługom i zabudowie mieszkaniowej, aleje). Ośią tego systemu powinien być ciąg spacerowo - rowerowy wzdłuż ulicy Mickiewicza i lasu do niej przylegającego (od strony Śmiełowa), park miejski, aleja wzdłuż drogi na Dobieszczynę na odcinku do Żółkowa oraz las i tereny poeksploatacyjne w Żółkowie. W tym układzie potrzebna jest rehabilitacja zabudowy śródmiejskiej (w sensie architektonicznym, funkcjonalnym - usługi centrotwórcze, obsługa turystyki), która powinna stać się wizytówką miasta.

3. REALIZACJA POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY PO WPROWADZENIU REFORMY USTROJOWEJ PAŃSTWA.

3.1. Zasady realizacji polityki przestrzennej po 1. 1. 1999 r.

Reforma ustrojowa państwa w zakresie przepisów dotyczących zagospodarowania przestrzennego wprowadza niewiele zmian. W dalszym ciągu samorzady gminy będą miały dużą samodzielność w zakresie tworzenia przepisów prawa miejscowego w tym zakresie.

Gmina Żerków należeć będzie do powiatu jarocińskiego i województwa wielkopolskiego. Korzyścią będzie w tym przypadku, że park krajobrazowy podzielony obecnie na dwa województwa poznańskie i kaliskie, znajdzie się w jednym województwie wielkopolskim (mimo, że w trzech powiatach jarocińskim i wrzesińskim i średzkim), co być może pozwoli na sprawniejszą organizację prac nad planem ochrony oraz zarządzanie parkiem.

Zmieni się natomiast zakres kompetencji w zakresie zadań własnych gminy i zaspokojenia potrzeb własnych wspólnoty samorządowej. Realizacja tych zadań odbywać się będzie też na podstawie niniejszego Studium.

3.2. Zasady realizacji polityki przestrzennej Gminy w zakresie komunikacji.

Wskutek reformy administracyjnej państwa, po 1. stycznia 1999 r. wprowadzone zostaną nowe kategorie dróg (Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa - Dz. U. Nr 106, poz. 668, art. 52):

- drogi krajowe
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne

Przez teren gminy nie będzie przebiegać droga krajowa, ponieważ dotychczasowa droga nr 443 Jarocin - Rychwał straci swoją rangę. Najbliższa droga krajowa nr 42 Poznań - Jarocin - Kalisz przebiega poza obszarem gminy. Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne stanowią własność właściwego samorządu województwa, powiatu lub gminy. Zaliczenie do kategorii dróg wojewódzkich w gminie Żerków nastąpi w drodze uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, a do dróg powiatowych - w drodze uchwały Rady Powiatu Jarocińskiego.

Obecne drogi wojewódzkie zaliczone będą w większości do dróg powiatowych. Do dróg gminnych zaliczone zostaną drogi o znaczeniu lokalnym nie zaliczone do innych kategorii stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych. Zaliczenie do kategorii dróg gminnych nastąpi w drodze uchwały Rady Miejskiej Żerkowa po zasięgnięciu opinii powiatu.

Przebieg dróg gminnych ustali Rada Miejska Żerkowa, a Zarząd Miasta i Gminy będzie ich zarządcą.